

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIJA, KI ŠE IZHAJA

PLANINSKI

U R N I K

1
2024

TEMA MESECA

Test kuhalnikov

Z NAMI NA POT

**Bad Kleinkirchheim/
St. Oswald**

4,40 €

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – IZDELEK MESECA FEBRUARJA

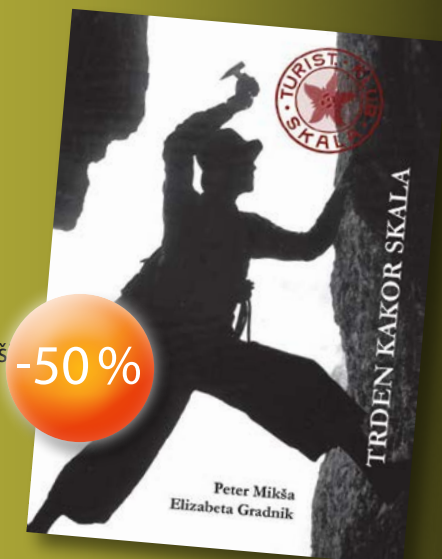
TRDEN KAKOR SKALA, Kratka zgodovina Turistovskega kluba Skala, Peter Mikša, Elizabeta Gradnik

Knjiga je prva zgodovinska monografija o TK Skali, ki na 112 straneh prinaša zgodovinski pregled delovanja tega elitnega slovenskega gorniškega kluba. Obdobje delovanja Skale velja za eno najbolj vsestransko bogatih v slovenski gorniški zgodovini. Iz vrst skalašev je izšlo mnogo odličnih alpinistov, smučarjev, sankočev, gorskih reševalcev, fotografov, literatov, predavateljev in filmskih ustvarjalcev. Težko je reči, v kateri od teh dejavnosti je TK Skala dosegel najlepše rezultate, ker je bilo njegovo delo tako zelo vsestransko in so marsikje prav skalaš morali orati ledino. Lahko pa bi izpostavili alpinistično in smučarsko dejavnost.

Format: 165 x 235 mm, 112 strani, broširano, šivano

CENA: V času od 1. 2. do 29. 2. 2024 lahko knjigo kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 8,95 €* (redna cena: 17,90 €*).

*DDV je vračunan v ceno. Stroške poštnine plača naročnik.

PLANINSKA ZALOŽBA V LETU 2023

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico: 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja osemnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje. 124. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl, Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate, Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Šteinbuch

ZUNANJI SODELAVCI

Peter Šilak, Jurij Ravnik, Miha Pavšek

LEKTORIRANJE

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško, Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

NAKLADA: 4200 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA

080 18 93

Transakcijski račun PZS

IBAN: SI56 6100 0001 6522 551

SWIFT: HDLSI22

DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 44 EUR, 68 EUR za tujino, posamezna številka 4,40 EUR, poletna številka 5,50 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25 % popusta na letno naročnino Planinskega vestnika (33,00 EUR). Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FS Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI

Jezero Jasna, za njim mogočini Razor

Foto Dan Briški

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Sočutje

Konec leta 2023 je minilo dvajset let od moje najnevarnejše intervencije, ko smo štirje kamniški gorski reševalci (z Radom Nadvešnikom – vodjem, Matjažem Ravnikarjem in žal že pokojnim Matejem Mošnikom) v dvanajstih urah v eni noči z vrha Grintovca v dolino srečno pripeljali dva alpinista, ob tem da je v tem času zapadlo štirideset centimetrov snega. Še danes občutim isto, kar sem takrat, ko nas je vseh šest prišlo na zasneženo parkirišče pri spodnji postaji žičnice, kjer sta nas pričakala načelnik Mivc (Janez Podjed) in žal že pokojni Janez Petrič. Nepozabno. Čista sreča in veselje do življenja in do fantov, ki smo jima pomagali.

Ko sem se pred tridesetimi leti na povabilo legendarnega Toneta Sazonova - Tonača pridružil veliki družini gorskih reševalcev, so bile neštete dramatično opisane reševalske zgodbe izpod peresa Cirila Pračka in Pavla Šegule, in tudi drugih, tiste, ki so me najbolj pritegnile v ta krog, po drugi strani pa tudi spoštovanje, ki so ga ljudje izkazovali reševalcem. Sčasoma sem spoznal, da je resničnost dosti bolj kruta, naporena in nevarna, kot je opisano v zgodbah, kajti znašel sem se pred izzivi, ki sem jim bil včasih težko kos. Eno je opraviti celo vrsto izpitov, drugo pa je preizkušnja na terenu, pogosto sredi noči, v slabem vremenu, kjer mora pisarniški delavec nositi nosila prav tako kot tisti, ki večji del svojega dela opravi fizično. Kmalu torej spoznaš, da ni vse zlato, kar se sveti. Je pa občutek, da človeku pomagaš, vseh trideset let enak, in to popolnoma zadostuje.

Na tečajih in številnih vajah, ki jih imamo v GRS, nas učijo o mnogih tehnikah, ki so potrebne na intervencijah, na vajah za prvo pomoč pa, kako pristopamo k ponesrečencu, kakšna je triaža, torej vrstni red postopkov, katera aktivnost ima prednost. Ne spomnim pa se, da bi se kdaj učili ali pogovarjali o tem, kako se obnašamo do ponesrečenega oziroma je bilo to bolj mimogrede. Kaj mu rečemo, ko pridemo k njemu, predvsem pa kako ga pomirimo. Veliko tega sem spoznal med samim reševanjem, ko so se starejši kolegi ukvarjali s ponesrečenim in z mirno besedo in razlago povedali, kako bomo poskrbeli zanj/zarjjo. To imaš v sebi ali pa tega nimaš. Empatijo. Sočutje. (Na spletnem portalu Slovlit je pred kratkim potekala debata na temo terminov sočutje in empatija. Ne gre za povsem identična izraza. Razlaga je šla v tej smeri: Beseda empatija je razumevanje drugega, predvsem njegovega "trpljenja", kar pa še ne pomeni, da nam je za drugo osebo hudo. Pri besedi sočutje pa nam je trpljenje drugega pomembno, ga občutimo sami, kar pa še ne pomeni, da ga razumemo. Empatija je bolj razumsko, sočutje pa bolj čustveno obarvan pojem.) Današnji veterani so to imeli in tudi pokazali.

Dejstvo je, da je danes svet drugačen, kot je bil pred tridesetimi leti. Empatija in sočutje nista več sama po sebi umevna, prej bi rekel, da sta bolj izjema. Časi so se spremenili, ti pa spreminjajo tudi nas. Tudi pomoč je bila nekad samoumevna, zdaj ni več. Primerov tega, ko nekdo odreče pomoč, je več, le pozoren moraš biti pri spremljanju novic. Zgodi se, da nas gorske reševalce obravnavajo kot nekakšno tehnično službo, podobno kot takrat, ko so ceste poledenele in pride komunala, da posuje sol. Večkrat so nas rešeni že vprašali, koliko smo plačani za svoje delo, kar nas spravi v smeh. Ne, mi smo prostovoljci, ker radi pomagamo ljudem v stiski v gorah, ki jih poznamo in jih obvladujemo. Po drugi strani pa sem doživel, da se tudi kandidati za reševalce sprašujejo, zakaj bi reševali nekoga, ki je šel v gore v japonkah. Ali ko reševalec pristopi k tresočemu se človeku, ki visi sredi stene, in mu ne nameni pomirjujoče besede. Dejstvo je, da je empatičen odnos potreben pri vseh ljudeh, ki na kakršen koli način pomagajo sočloveku, kot na primer tudi pri gasilcih. V eni zadnjih knjig (*Skalpele*), ki sem jih prebral, dr. Uroš Ahčan piše, da je še kako pomemben pristop k bolniku, da to ni samo po sebi umevno, pri čemer nosi eno izmed poglavij njegove knjige naslov Empatija.

Svet gre v smer tekmovalnosti, konkurenčnosti, pri čemer so glavni izrazi BDP, poslovni rezultat, čisti dobiček ... in podobni. Tekmovalnost se kaže že v šoli. Pater Karel Gržan v svojih delih piše, da bi morali v prvih letih šolanja otroke namesto učenja velike količine odvečnih vsebin in podobnih neumnosti na pamet učiti večšin logičnega razmišljanja, predvsem pa medsebojnega sobivanja, prepoznavanja in sprejemanja, sodelovanja in pomoči.

Če bi tako živeli tudi odrasli, potem pomoč sočloveku tudi v gorah ne bi bila izjema, pač pa pravilo. Brez izjem.

Vladimir Habjan

UVODNIK

1 Sočutje

Vladimir Habjan

TEST OPREME

4 Prenosne kuhinje

Aljaž Anderle

PREHRANA

13 Hrana iz vrečke?

Aljaž Anderle

INTERJUJ

16 Zdravko Bodlaj

Mire Steinbuch

ZGODBA

20 Bo narava premagala naravo človeka?

Juso Ikanović

PZS PODKAST V STENI

24 Predstavljamo zgodbe z globino

Mire Steinbuch,
Vladimir Habjan

S KOLESOM

28 Kolesarski vzpon na alpinistični simbol

Mitja Peternel

DRAGOCENI SPOMIN

32 Njegova zadnja etapa

Damijan Meško

Z NAMI NA POT

34 Skriti venček poslastic mondenega središča

Tomaž Hrovat

INTERJUJ

41 Aleksandra Voglar

Alenka Bevčič

NARAVA

46 Ključno je tudi spreminjanje navad ljudi

Zdenka Mihelič

ODZIV

48 Nanga Parbat

Anka Rudolf

LITERATURA

50 Triglav je naš

Mire Steinbuch

RAZMIŠLJANJE

53 Laguna Tonček z drugega zornega kota

Andrej Stritar

MLADI

56 Pejmo v hribe

Neja Konc

KOLUMNNA

58 Rdeče packe

Bogdan Biščak

STRIP

60 Dom Valentina Staniča

Urška Godec, Matjaž Bertoncej

SPOMINI

62 Velikan gora

Magda Šalamon

REMINISCENCA

65 Soča

Milka Bokal

ALPINIZEM

66 Festival alpinizma 2023

Tina Leskošek

SPOMINJAMO SE

68 Akademc s srcem

Miha Peternel, Aleš Bjelčevič, Miloš Križaj, Tina Horvat

70 ŠPORTNOPEZALNE NOVICE

70 LITERATURA

71 PLANINSKA ORGANIZACIJA

76 U SPOMIN

USEBINE USEH PLANINSKIH
VEŠTNIKOV OD LETA 1895 DALJE
NA WWW.PUKAZALO.SI

SEJEM ALPE-ADRIA

34. sejem turizma

31. 1.–3. 2. 2024

*Odkrivam
navdihujoča
doživetja*

Gospodarsko razstavišče

GR70^{LET}

Vzporedni sejem: GASTexpo – hibridni HO.RE.CA. sejem

Aljaž Anderle

S prenosnim
kuhalnikom na poti
Foto Anja Benedik

Prenosne kuhinje

Kuhalniki

Topel čaj, preden se zbašeš v spalko nekje visoko pod Južnim križem, vroča čokolada in jajca za zajtrk na rečni obali, ki ogrejejo premrle prste in zaženejo motor za še en dan na kolesu. Visokokalorični obrok, ki ti odpre energetska vrata v nov dan trekinga v Andih ali maratonski podvig v Alpah. Obilna večerja s sladico vred v zimski sobi pod grebenom Hörnli ...

Prenosni kuhalniki imajo že precej dolgo brado in številnim popotnikom, alpinistom in dopustnikom omogočajo kakovostno prehranjevanje na krajših in daljših potepanjih. Topijo nam sneg, prekuhavajo oporečno vodo, kuhajo kavo kofeinskim odvisnikom in omogočajo kakovostnejše prehranjevanje od žuljenja energijskih ploščic in sendvičev.

Ker se na večino svojih potepanj v zadnjih letih podajam s kuhalniki, ki so že polnoletni, mi je njihov razvoj začasno izginil z radarja gorniške opreme, zato sem se z zanimanjem podal v njihovo ponovno odkrivanje, pričakujoč cel kup novosti in *brihtnih* rešitev. Ne vem, kako bi opisal prve vtise, niti ne kot razočaranje, ampak lahko bi pričakoval, da tesnilo, regulator in plinska šoba gorilnika seveda ne ponujajo ogromno prostora za revolucionarne spremembe, tako da bi večino današnjih kuhalnikov zlahka zamenjal za tiste izpred dveh desetletij. Glavne razlike

so v razvoju raznih dodatkov in uporabi sodobnih materialov za zmanjševanje teže ter pri integraciji vseh elementov, skupaj s posodo, v čim učinkovitejšo celoto.

Na našem in svetovnem trgu je verjetno najbolj zastopana švedska znamka Primus, ki je najštevilnejše zastopana tudi na samem testu. Sedem gorilnikov predstavlja pretežni del spektra njihove ponudbe in namembnosti. Nekateri, ki niso bili neposredno vključeni v test, so omenjeni v besedilu kot enakovredna alternativa. Kakovostno in razvojno enakovredni so kuhalniki Optimus, tudi švedski, od vključenih pa je še nekaj kuhalnikov drugih znamk; nekateri modeli so na trgu že precej časa ali pa so derivati generičnega oblikovanja, ki ga bolj ali manj nespremenjenega najdemo pri različnih proizvajalcih.

Precej daleč so časi, ko smo na slovenskih plezalskih taborih videvali le nekaj vrst gorilnikov – večinoma

slavne francoske Campingaz značilne modre barve s prebojno kartušo, ki je morala ostati nameščena na gorilnik vse do izpraznitve (ali pa do kakega piro-tehničnega nastopa). Tovrstne naprave so bile sicer zanesljive, poceni, povsod dobavljive in preproste za uporabo. Za zaledno oskrbo kakega večjega plezalskega tabora in stacionarno rabo pa so bili priljubljeni večji gorilniki, ki so se priključili na manjše izvedbe standardnih plinskih jeklenk. Poglejvaje zase so vedno bili odpravarski gorilniki, ki so zahtevali večjo specifično moč, čim manjšo maso, boljše gorivo in zanesljivost delovanja v zahtevnih razmerah in so bili zaščiteni proti vplivu vetra. Zadnja skupina so bili bencinski in špiritni gorilniki na tekoče gorivo, ki so po navadi skrbeli za spektakularne prizore pred začetkom kuhanja in katerih kurišča so stala najdlje od šotorov.

Zgodovinski akti sicer znajo povedati, da je prvi uporabni prenosni kuhalnik izum angleškega kuharskega mojstra, Alexisa Soyerja, ki je patent zanj vložil leta 1850. Za demonstracijo njegove uporabnosti je v britanskem slogu izbral najbolj slikovito možno lokacijo tistega časa – vrh piramide v Egiptu, kjer so si z izbrano družbo privoščili kosilo. Takrat so prenosni kuhalniki dobili svoje mesto na najrazličnejših poteh, predvsem pa na odpravah na tečaja in v druge odročne predele, ki so jih v tistem obdobju raziskovali. Do konca 19. stoletja sta se v Skandinaviji rodili še dve podjetji, ki še danes obvladujeta trg gorilnikov – Primus in Optimus Svea. Sprva so vsi ti gorilniki za gorivo uporabljali tekoče naftne in alkoholne derivate, medtem ko se danes zaradi praktičnosti, cenenosti in učinkovitosti večinoma uporablja plin, še vedno pa so na voljo tudi modeli na tekoča goriva.

Naš test

V tem zapisu se bomo torej osredotočili na tako imenovane pohodniške kuhalnike, takšne, ki jih jemljemo s seboj na kak treking, kolesarsko potovanje, načrtovan bivač ali nekajdnevno taborjenje v hribih. Njihova skupna imenovalca sta preprosta prenosljivost in enoten tip goriva – utekočinjeni zemeljski plin; najpogosteje se uporablja mešanica propan-butan v različnih razmerjih. Znotraj tega okvira najdemo minimalistične ultralahke kuhalnike, ki jih malodane popravimo v žep, kot tudi nekoliko večje in zmogljivejše, ki predstavljajo že kar celostno sistemsko rešitev za kuhinjo na terenu, ki jo lahko damo v vsak nahrbtnik in uporabimo v vsakem vremenu, uporabljajo pa tudi različne vrste goriv.

Trg tovrstnih naprav je precej nasičen in soočeni s konkurenčnimi poceni izdelki z vzhoda so se nekateri znani proizvajalci poslovlili, na vrhu pa se je uspelo obdržati tehnološko najmočnejšim in tistim z najdaljšo tradicijo. Tako na obeh straneh Atlantika še vedno kuhajo *optimusi*, *primusi*, *jet boili*, *MSR* in *colemani*. Konkurenti pa so jim številni ponudniki takih ali drugačnih kopij izvirnih *dizajnov* (predvsem z daljnega vzhoda).

Merila za izbiro

Kakšna merila si postavljamo za izbiro kuhalnika? V primerjavi s številnimi drugimi izdelki nas vsaj tu ne bosta spravljala na stranpot barva in oblika, temveč bodo odločale funkcionalnost, namembnost, kakovost in cena.

Funkcionalnost pove, v kolikšni meri naprava izpolnjuje svojo nalogo in kaj vse nam ponuja, od mase, velikosti, enostavnosti uporabe, prilagodljivosti do dodatne opreme.

Testni kuhalniki
Foto Aljaž Anderle

Kuhalnik za vsako priložnost
Foto Anja Benedik

Namembnost je informacija o tem, za kakšne potrebe in okolje je naprava zasnovana. To je lahko razkošen družinski taborniški kuhalnik z bogato izbiro posode ali ultralahek popotniški kuhalnik minimalne mase in prostornine.

Kakovost je stvar debate in izkušenj. Vsekakor je za pogosto in resno rabo dobro poseči po preizkušenih, robustnih modelih, narejenih iz vrhunskih materialov. Če se spoji rahljajo, nožice odpadajo, cevi pokajo in tesnila ne tesnijo, bi bilo bolje kupiti kaj kakovostnejšega. Tovrstne razlike so občutnejše pri kompleksnejših modelih, kjer je veliko sestavnih delov.

Cena bo zagotovo igrala pomembno vlogo, kajti razpon med najcenejšimi modeli za nekaj deset evrov in tistimi za nekaj sto evrov je res velik. V normalnih razmerah, nekajkrat na leto in brez posebnih zahtev o vrsti goriva in kapaciteti, boste skuhalo popolnoma enako kosilo na katerem koli kuhalniku. Ko se zahteve višajo, se višajo tudi cena, zmožljivost in dovršenost posameznih modelov. Najdražji sestavi so skupek gorilnika in posode, ki sestavljata zelo učinkovito grelno enoto, ki lahko deluje v vetru in dežju ter lahko uporablja različne vrste goriv.

Okoljska prijaznost. Hja, dokler na trgu ne bo žepnih izvedb indukcijskih plošč na akumulator, ki zdržijo vsaj eno neprekinjeno uro rabe in tehtajo manj kot dvesto gramov, bomo s kuhalniki kurili naftne derivate. Največja potencialna težava ni gorivo, temveč odpadki – prazne plinske kartuše, ki se sicer recikli-

rajo. Imajo pa ozaveščeni maratonski kuharski zanesenjaki alternativo: tekoča goriva, kjer (vsaj) težav z odpadno embalažo ni.

Optimus Svea 123

Če bi želeli izpostaviti en sam kuhalnik, ki je zaznamoval kuhanje v naravi bolj kot katerikoli drug, je to verjetno švedski Svea. Gre za potomca prvega komercialnega kuhalnika na čisti bencin iz leta 1919, medtem ko so predhodne izvedenke kurile predvsem alkohol in kerozin.

Svea 123 ima nespremenjen *dizajn* že sedemdeset let in je tako kot robot C-3PO nezgrešljivo prepoznavne oblike in sijoče barve.¹ Izdelan iz medenine, robusten in z integrirano zaščito pred vetrom vzbuja zaupanje in občutek nostalgije brezčasnosti, ko začneš nekajminuten postopek predgrevanja rezervoarja, ki ob gorenju kulminira v značilen zvok, ki spominja na reaktivno letalo. Kuhalnik je zelo zanesljiv, dobro se obnese pri nižjih temperaturah, na višini, v mokrem ... Gorivo zanj, čisti bencin, je na voljo skoraj povsod (*Coleman fuel*, *white gas* ali *naphta*), a v sili bo gorel tudi na običajni bencin ali kerozin, vendar se je treba zavedati, da ga bodo saje aditivov zamazale in bo potreben čiščenje.

Kuhalnik je relativno zajeten in po današnjih standardih ni najbolj majhen in ne najlažji. Vendarle pa pol

¹ C-3PO je humanoidni robotski lik v seriji filmov *Vojna zvezd*.

kilograma medenine sestavljajo rezervoar za 120 ml goriva, masiven gorilnik z razdelivcem plamena in snemljiva zaščita proti vetru ter regulator plamena. Moč gorenja je 1400 W, kar pomeni, da pol litra vode zavre v dobrih štirih minutah, rezervoar pa zadošča za eno uro neprestanega gorenja z največjo močjo. Z nekaj spretnosti in ob normalnih temperaturah lahko predgretje opravimo samo z ogrevanjem rezervoarja v dlaneh, kar kmalu povzroči izhlapevanje goriva in njegovo pronicanje skozi gorilno šobo. Nato ga lahko prižgemo, plamen pa potem še pospeši ogrevanje sistema in naraščanje pritiska, ki se potem vzdržuje sam. Dokler je kuhalnik topel, ga lahko po mili volji prižigamo in ugašamo. Za preprečevanje nabiranja saj v ventilu ima regulator vgrajeno čistilno iglo, ki ob skrajnem zasuku v levo poskrbi za čiščenje dovoda goriva.

Slike Svee 123 sem svoje dni sem in tja zasledil v revijah, zlasti skandinavskih, zapomnil sem si ga zgolj zaradi privlačne oblike in barve. Ko sem se poglobil še v njegovo zgodbo, tehnologijo in ga videl na spletni strani našega ponudnika kuhalnikov Optimus, me je pa navdušil s svojo brezčasnostjo. In to do te mere, da je en primerek ostal v službi pri meni doma. Kar se tiče goriva – čisti bencin, *White gas* oziroma *Coleman fuel*, prodajajo nekatere športne trgovine, liter stane okoli deset evrov in bo zadoščal za precej slastnih zvarkov za dva.

Pri uporabi tega kuhalnika je treba upoštevati nekaj nasvetov. Ne uporabljajmo ga v zaprtih prostorih, šotorih ali avtu, ker je prižiganje včasih lahko nekoliko pirotehnični dogodek, vsaj dokler do podrobnosti ne obvladamo postopka predgretja in vžiga. Kuhalnika ne smemo obdajati z dodatnim zaslonom ali aluminijasto oblogo, da se ne pregreje. Uporabljajmo lahko le namensko gorivo – uporaba avtomobilskega goriva ali kerozina je sicer mogoča, ampak bo zaradi aditivov kuhalnik kmalu potreben čiščenja. Za nostalgike, *boomerje* in pripadnike stare šole. Tudi zame.

Za nostalgike
Foto Aljaž Anderle

Optimus Crux weekend HE cook system

Crux Weekend HE je praktičen in lahek komplet, ki ga sestavljata dve posodi z ročajema in najlažji gorilnik v Optimusovi ponudbi, Crux. Večja posoda drži 0,95 litra in ima dno s toplotnim izmenjevalnikom, manjša ponev pa se lahko uporablja tudi kot pokrov. Skupaj z 240-gramsko kartušo se vse zloži v priloženo vrečko. Zelo močan gorilnik učinkovito segreva, zlasti pa je odličen v kombinaciji s posodo s toplotnim izmenjevalnikom, saj liter vode zavre že v treh

Optimus Svea 123 Vir spletna stran proizvajalca

Optimus Crux weekend HE cook system
Vir spletna stran proizvajalca

minutah. Na voljo so tudi lažje izvedbe z manjšo, 0,6-litrsko klasično posodo (Crux Terra Lite) in večji komplet Elektra FE. Kdor želi komplet oblikovati po svojih željah, si lahko iz Optimusove ponudbe sestavi poljubno kombinacijo gorilnika, posod in dodatkov. Čeprav bo cena nemara malce višja, bo lahko njegov komplet točno takšen, kot ga potrebuje.

Tistih nekaj kuhanj na preizkusu je postreglo z naslednjimi spoznanji. Gorilnik Crux je eden najboljših in najmočnejših, kar sem jih imel priložnost prižgati. Izredna moč, zelo natančen regulator in izjemna kompaktnost ter nizka teža so med najboljšimi na trgu. Gorilnik obstaja v dveh izvedenkah, ki se ločita samo po enem detajlu – Lite nima poklopne gorilne šobe in zato zasede malenkost večji prostor, je pa enajst gramov lažji in celo nekoliko stabilnejši. Crux Weekend HE bo prišel prav vsem, ki potrebujejo hitro in učinkovito kuho za dve osebi, malo dodatne teže in volumna, vse to pa lahko dobijo že za manj kot stotaka. V primerjavi s Primusovim Lite Plus je Crux nekoliko večji in manj prilagodljiv, a lažji, cenejši, močnejši in primernejši za kuhanje za dva. V primerjavi s Prime Tech 1.3 pa je lažji, manjši in cenejši, a z manj dodatki in s posodo, manjšo za tri decilitre. Za premišljene multipraktike.

Honeybird Top Gun (Primus Mimer)

Moj kuhaličnik z najdaljšim stažem je vzhodna kopija Primusove klasike Mimer in ga vključujem v pregled, ker od izvirnika bistveno ne odstopa ne po lastnostih ne po kakovosti. V intenzivni uporabi je bil skoraj dve desetletji. Gre za majhen, preprost kuhaličnik s široko gorilno šobo in stabilno, štirikrako platformo, na katero lahko postavimo kakršno koli posodo. Telo kuhaličnika se lahko razstavi na dva dela, kar še dodatno zmanjša njegov volumen za transport. Konstrukcija je zelo robustna, brez občutljivih delov. Kuhaličnik nima nobene posebne dodatne zaščite proti vetru, niti vžigalnika *piezo*, vse je podrejeno trpežnosti, zanesljivosti in nizki masi.

Edina, ki potrebuje nekaj pozornosti, je šoba za dovod plina na razstavljenem delu gorilnika, ki se ne sme zamašiti, če želimo priti do golaža po vzponu, zato razstavljenega kuhaličnika ne mečemo naokrog po pesku in blatu. Sam v vseh letih s tem nisem imel nobene težave, kuhaličnik pa je cmaril gurmanske presežke v Andih, v zimski Kanadi in Skandinaviji, na Japonskem, v Alpah, na Grenlandiji in celo za *farovžem*. Zaradi široke šobe in precejšnje moči je čas gretja vode kratek, regulacija plamena pa natančna in preprosta. Široka gorilna površina je primerna tudi za uporabo ponev ali večjih posod. Top Gun/Primus Mimer je trpežen, univerzalen, kakovosten, lahek in poceni kuhaličnik. Ali sem napisal trpežen? Namenjen je (ne)zahtevnemu uporabniku za krajša taborjenja, bivačenja, alpske vzpone, tudi odprave. Dobro se bo obnesel v vsakem okolju in pri vsaki nalogi, če izvzamemo visokogorske odprave in družinsko kempiranje. Veliko moči in širok plamen zagotavljata hitro gretje in uporabo večjih posod, v katerih lahko skuhamo tudi obroke za več kot enega lakotnika.

Markill Hot Shot

Markill je bil še pred desetletjem priznana znamka kuhaličnikov izpod okrilja koncerna VauDe. Njihovi kuhaličniki so bili v alpinistični srenji precej poznani. Hot Shot je tipičen primer minimalistične zasnove, nizke teže in visoke moči. Čeprav ga na trgu ni več, pa lahko najdemo nekaj podobnih kuhaličnikov, ki so mu enakovredni, kot na primer MSR Pocket Rocket ali Optimus Crux Lite. Hot Shot ima masivno strukturo, ki vzbuja zaupanje in izraža kakovost, ter vžigalnik *piezo*, ki olajša prižiganje. Je pa masa kuhaličnika nekoliko višja – znaša dvesto gramov. Ozek gorilnik proizvaja koncentriran plamen, ki povzroči hitro segrevanje posode, manj pa je primeren za uporabo na večjih površinah, ponvah in za počasno kuhanje na majhnem ognju. Najprimernejši je za uporabo v nujnih primerih, bivake, alpske vzpone, kjer so pomembni nizka masa in volumen ter visoka moč. Kuhaličnik porabi le dobrih

Primus Mimer
Vir spletna stran
proizvajalca

Pocket Rocket 2
Vir spletna stran
proizvajalca

sto gramov plina na uro, kar je ena mala kartuša, vodo za en obrok pa zavre v manj kot štirih minutah.

Primerljivi izdelki na trgu: MSR Pocket Rocket 2, De-cathlon MT 500, Optimus Crux lite.

Primus Lite Plus

Medtem ko klasične kuhalnike prepoznamo na daleč, se moderni integrirani kuhalniki vrste vse-v-enem zdijo kot mini ekonom lonci na kartušah. Običajni gorilniki imajo dve glavni pomanjkljivosti: veliko porabo in občutljivost na veter. Različne tehnične rešitve in dodatki so te težave poskusili odpraviti že v preteklosti, vendar so bili stranski učinki po pravilu povečana teža, volumen, nepraktičnost. Lite Plus pa sestavljata gorilnik in posoda, ki skupaj tvorita učinkovito kuhavno celoto, ki za dvakrat poveča izkoristek povprečnega kuhavnika. Kar pomeni: dvakrat dlje trajajoča zaloga plina, dvakrat več pripravljenih obrokov, pol krajši čas gretja. To se je jasno pokazalo tudi med mojim preizkusom, ko sem ga uporabil tako z namensko posodo kot z navadno.

Lite Plus je domiselno zasnovan sistem. Posoda je izolirana s tanko plastjo plute, ki omogoča prijemanje, prenašanje in plesanje tanga z vrelo vsebino. Ko ga sestavimo, se gorilnik natančno prilega trikotnemu utoru v dnu posode – z obodom, ki ščiti pred vetrom, in radiatorjem, ki povečuje učinkovitost segrevanja. Čeprav ima gorilnik precej manjšo moč kot drugi, je segrel pol litra hladne vode v dobrih dveh minutah oziroma dvakrat hitreje, kot je to v povprečju uspelo klasičnim kuhavnikom. Celoten postopek sestavljanja je hiter in preprost, v nekaj minutah si že lahko oprežemo s kavo.

Najlepše pri vsem tem je to, da lahko kompleten sestav, skupaj s plinom, pospravimo v samo posodo, ki je manjša od kolesarskega bidona. Zato je Elite Plus idealen *kompanjon* na večdnevni trekingih peš ali s kolesom, ko nosimo s sabo minimalno količino opreme. Plutovinast ovoj je okrepljen z robustno tkanino in opremljen z zavihkom, ki ga lahko upo-

rabimo kot ročaj za pitje, kot obešalnik, da kuhalnik obesimo na kako vejo, ali kot zaponko, ki zapira in varuje vse skupaj med transportom. Na kuhalnik lahko postavimo tudi večjo posodo in v ta namen so priložene tri majhne jeklene nožice, ki jih po potrebi zavijemo v pripravljene utore. Sicer se ob tem izgubi učinkovitost, manjša moč pa več ne zagotavlja najkrajših časov segrevanja.

Primerljivi izdelki na trgu: Jetboil MiniMo, MSR Windburner

Prime Tech Stove

Veliki brat Lite Plus, Prime Tech, je na voljo v dveh velikostnih izvedbah – 1,3 in 2,3 litra. Namenjeni sta uporabi v večji družbi in prehranjevanju manjše skupine gurmansko zahtevnejših ljudi na terenu v vsakršnih pogojih. Še vedno gre za zelo kompakten, domiselno zasnovan sistem, ki ga je mogoče brez težav prenašati v nahrbtniku kot en sam kos opreme: integrirana kuhinja z visokim izkoristkom in vso potrebno opremo za reševanje zagat, ko se z družino znajdete nepremostljivo daleč od najbližjega Doner Kebaba. Komplet tehta manj kot kilogram, obsega pa visoko učinkovit gorilnik s širokim podstavkom in zaslonom proti vetru, dve veliki posodi, od katerih ima ena integrirano dno z izmenjevalcem toplote, pokrov, ki je tudi odcejalnik, vžigalnik *piezo*, prijemalnik posode, zložljiv aluminijasti ščit proti vetru in toplotni reflektor. Vse skupaj se zloži v izolirano vrečko, ki jo lahko uporabimo tudi za ohranjanje toplote pripravljene jedi. Plinska kartuša je priklopljena ločeno, tako da ima kuhalnik nizko težišče in visoko stabilnost.

Kdor ima, v primerjavi z mano, s kuhanjem veliko veselja in se rad igra s pripravljanjem jedi za več ljudi, mu bo Prime Tech prišel prav kot praktičen nadomestek domače kuhinje vrste Sport Billy na daljšem družinskem potepu v prostranih zakotjih namišljene divjine tivolskih gozdov.

Primerljivi izdelki na trgu: Optimus Elektra FE (102 EUR, 464 g)

Primus Lite Plus
Vir spletna stran
proizvajalca

Prime Tech Stove
Vir spletna stran proizvajalca

(Vrednosti niso merjene laboratorijsko, odsevajo pa osnovna razmerja.)

Model	Top Gun/Mimer	Lite Plus	Prime Tech 1.3	Omnifuel	Express Spider
Proizvajalec	Honey Bird/ Primus	Primus	Primus	Primus	Primus
Prodajalec	Iglu Sport	Iglu Sport	Iglu Sport	Iglu Sport	Iglu Sport
Cena (EUR)	32	150	190	255	80
Masa (g)	100	400	903	650 (komplet)	200
Gorivo	plin	plin	plin	različno	plin*
MOČ (W)	2800	1500	2000	3000	2000
Poraba/avtonomija	200 g/h	100 g/h	145 g/h	200 g/h	145 g/h
Hitrost gretja 0,5 l hladne vode	3,25 min	2,40 min (4 min v običajni posodi)	2,50 min (3,50 min v običajni posodi)	3,20 min	3,50 min
Dodatki	škatlica za shranjevanje	vžigalnik <i>piezo</i> , posoda, obešalnik, adapter za večjo ponev, vrečka	dve posodi, prijemalnik, zastor proti vetru, pokrov, odcejalnik, izolirana vrečka	posoda za gorivo, črpalka, vrečka	vrečka za shranjevanje
Opombe					ob nakupu dodatkov je možna uporaba drugih goriv
Prednosti	majhnost, nizka teža, prenosnost, velika moč, dobra regulacija plamena	visoka učinkovitost, nizka poraba, nizka teža in prostornina kompleta	visoka učinkovitost, veliko dodatkov, odlična regulacija	uporabnost v mrazu in na večji višini, različna goriva, odlična regulacija	stabilnost, ločena kartuša, uporabnost v mrazu
Pomanjkljivosti	občutljivost na veter	majhna moč, povprečna uporabnost s klasičnimi posodami	večja masa in prostornina, visoka cena	visoka cena	regulator slabo dostopen pri na glavo obrnjeni katuši v mrzlih pogojih

Essential Trail Stove

Za kontrast zdaj pogledajmo še na nasprotni pol, drugi breg, drugo filozofijo, druge potrebe. Če nam ni do tega, da bi s seboj tvorili kilogramsko kuhinjo in je osnovno vodilo le nuja, da si lahko kadar koli pogrejemo nekaj pijače ali pripravimo liofilizirano juhico za nadaljevanje potepanja, potem bomo v svojem malem in lahkem nahrbtniku tvorili lahek, enostaven, zanesljiv in poceni kuhalnik, ki bo poskrbel za topel obrok. Essential Trail je tako namenjen komur

Essential Trail Stove
Vir spletna stran proizvajalca

koli – lahko je prvi nakup nabiralca gob v kočevskih gozdovih ali nakup izkušenega trekingaša, ki potrebuje zanesljiv del opreme med petnajstim obiskom Patagonije. Čeprav je minimalistično zasnovan, ga odlikuje nekaj pomembnih detajlov: vgrajena zaščita plamena proti vetru, široka in stabilna platforma, na katero lahko postavimo kakršen koli lonec, natančno reguliran ventil, kompaktna arhitektura za nižje težišče in 2500 W moči za hitro gretje. Kdor si želi večje prilagodljivosti pri izbiri goriva, ima na voljo izvedenko Duo, ki lahko uporablja tako kartuše z navojem kot tiste brez njega.

Za: (Ne) + izkušene

Primus Omnifuel

Zahtevnim uporabnikom ni lahko ugoditi. Pričakujejo veliko in še več, hočejo odključano vse na svojem spisku in po možnosti še na sosedovem. Včasih se potem zahtevnost izrodi v *preserancijo*, zlasti ko so kljukice same sebi namen ali pa zadovoljujejo kvečjemu potrebo po hvalisanju na medomrežju. Kuhalniki niso ravno produkt, ki bi ga *influencerji* pogosto zlorabljali, vsekakor pa so nekateri modeli namenjeni zahtevnim uporabnikom. Omnifuel je že takšen. Odključal bo vse postavke nekoga, ki bo kuho kjer koli in kadar koli na prednostnem seznamu postavil najvišje. Omnifuel je zasnovan za uporabo z različnimi gorivi,

Model	Essential Trail	Spider	Svea 123	Crux Weekend HE	MT 500
Proizvajalec	Primus	Pinguin	Optimus	Optimus	Forclaz
Prodajalec	Iglu Sport	Kibuba	First Corner	First Corner	Decathlon
Cena (EUR)	30	40	164	92	35
Masa (g)	114	230	500	86 (280)	85
Gorivo	plin	plin	bencin	plin	plin
MOČ (W)	2500	3300	1400	3000	2750
Poraba/avtonomija	170 g/h	240 g/h	0,12 l/h	155 g/h	200 g/h
Hitrost gretja 0,5 l hladne vode	3,20 min	4 min	4,30 min	2,20 min (3,30 min v običajni posodi)	3,20 min
Dodatki	vrečka za shranjevanje	škaticica za shranjevanje	aluminijasta posoda z ročajem	posoda 0,9 l, ponev z ročajem, vrečka za gorilnik in vrečka za celotni sistem	vžigalnik <i>piezo</i>
Opombe				Crux Lite je boljša izbira kot Crux (stabilnost)	
Prednosti	velika moč, nizka teža, cena, dobra regulacija	visoka moč, ločena kartuša, stabilnost, cena	učinkovitost v mrazu in na višini, robustnost, brezčasnost	visoka učinkovitost in moč, nizka masa, prilagodljivost, odlična regulacija, ugodna cena	visoka moč, vgrajen vžigalnik, zaščita pred vetrom, nizka cena, nizka teža
Pomanjkljivosti		potencialno manj robustna konstrukcija	majhna moč, višja teža, neprecizna regulacija plamena. Uporaba samo na prostem		

zaradi česar ima ustrezno prilagojene priključke in gorilnik, ki omogoča uporabo bencina, parafina, kerozina, nafte in plina. Kdo ve, morda bo najnovejša izvedenka kurila že lesno biomaso. Kuhalnik je prilagojen ekstremnim pogojem, uporabi v najzahtevnejših razmerah, višinah, mrazu. Zato je nizek, stabilen, zaščiten pred vetrom. Aluminijasta 0,33-litrska čutara za bencin je opremljena s tlačilko za vzpostavljanje pritiska, dovod goriva pa je speljan tako, da se gorivo pred izgorevanjem ogreje in poveča učinkovitost in

*Primus Omnifuel
Vir spletna stran proizvajalca*

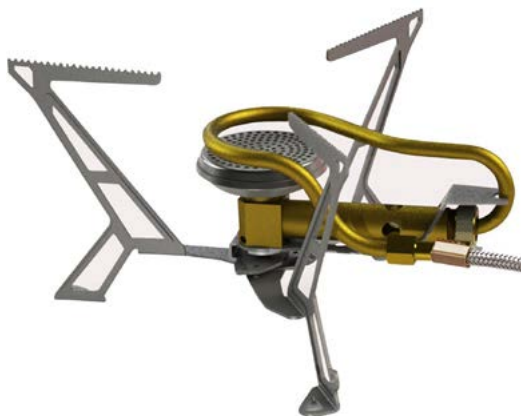
stabilnost gorenja. Priložen mu je komplet za čiščenje, da zadevo v nuji lahko *poservisiramo* kar sami. Učinkovitost gorenja je precej visoka, s tremi decilitri goriva Colemans bomo zavreli približno deset litrov vode, kar pomeni, da nam bi ta količina zadoščala za pet do sedem dni osnovne uporabe. Približno enako dolgo bi trajala 230-gramska kartuša plina, ki omogoča učinkovitejše gorenje in moč približno 2000 W.

S tem kuhalnikom ni bila nobena težava česa skuhati v dežju, v vetru in si vedno zagotoviti pogoje za optimalno delovanje gorilnika. Aluminijasta folija zagotavlja dodatno zaščito pred vetrom in povečuje temperaturo okoli posode, zlasti kadar kuhamo z bencinom.

Za tiste, ki vedo, kaj hočejo. Ali pa vsaj mislijo tako.

Express Spider

Omnifuel ima oskubljenega bratranca, ki ponuja ključne prednosti kuhalnika z ločeno kartušo. Spider je nizek in stabilen, s spiralo za predgrevanje goriva in podaljšano cevjo za kartušo, kar zagotavlja stabilen položaj za kuhanje in obračanje kartuše na glavo za lažje izgorevanje v mrazu in na višinah. Poleg tega lahko z dodatno opremo kuhalnik opremimo za uporabo drugih tekočih goriv. Šoba gorilnika je združljiva s posodami s toplotnim izmenjevalnikom, kon-

Express Spider
Vir spletna stran proizvajalca

centriran plamen in moč 2000 W pa bosta zavrela liter vode v manj kot petih minutah. Kuhalnik je cenejša in lažja alternativa Omnifuelu, zložen zasede malo prostora, če je nujno, ga lahko z dodatnimi 75 evri nadgradimo v pravi odpravarski bencinski, oziroma *multifuel* kuhalnik, pri čemer je treba opraviti manjše prilagoditve dovoda goriva in gorilnih šob. Za progresivne.

Forclaz MT 500, Decathlon

Znana trgovska veriga, ki je prisotna tudi pri nas, prodaja nekaj modelov kuhalnikov in sam sem se odločil pogledati najzanimivejšega iz ponudbe hišne znamke Forclaz. Je pa pri njih mogoče najti tudi kuhalnike višjega razreda Jetboil. MT 500 je majhen in močan kuhalnik, podoben Optimus Cruxu in s podobnimi lastnostmi. Je relativno močan, z ozkim, usmerjenim plamenom in vgrajenim vžigalnikom *piezo* ter široko in stabilno trikotno platformo. Glavna prednost, poleg nizke cene, je oblika gorilne šobe, ki je skrita v utoru in zaščitena pred vetrom. Podporne nogice so precej masivne, jih je pa mogoče zavrteti in poklopiti skupaj, da zasedejo nekaj manj prostora, še vedno pa zložen zaseda več prostora od preostalih lahkokategorij.

Decathlon
Forclaz MT 500
Vir spletna stran
Decathlon

Pinguin Spider
Vir spletna stran proizvajalca

Pinguin Spider

Za vse, ki so jim kuhalniki z ločeno kartušo všeč, in za to je precej razlogov, najdejo v *pajku* dobro kombinacijo uporabnosti, ugodne cene, kakovosti in moči. Kuhalnik dobite s trdo plastično škatlico, v katero se tesno prilega. Edina stvar, ki mi je malce vzbujala dvome, je bila mehka in navidezno občutljiva cev za dovod plina, ampak se v času preizkusa ni poškodovala. V primerjavi s Primusovim Spiderjem se lahko občuti nekaj razlike v sami izdelavi, kakovosti spojev in detajlov, ampak funkcionalnost zaradi tega ni prav nič trpela. Dolga in fleksibilna povezovalna cev omogoča obračanje kartuše na glavo v mrazu in s tem uporabo kuhalnika tudi v razmerah, ko se plin utekočini in bi zato kuhalnik izgubljal pritisk in ugašal. Velika površina podpornih nožic omogoča stabilno kuhanje v ponvah in večjih posodah, tako da je kuhalnik primeren tudi za pripravo hrane za več ljudi. Vse skupaj, zlasti pa cena, nakazuje, da je Pinguin kar *brihten* nakup za občasno rabo. Za redno, intenzivno rabo, odprave itd. pa bi verjetno posegel po čem robustnejšem, a hkrati trikrat dražjem.

Zaključek

Kuhalniki so potencialno nevaren kos opreme, zato se moramo o uporabi vsakega modela posebej podrobno poučiti. Še zlasti je potrebna previdnost pri delu s tekočimi gorivi, z bencinskimi kuhalniki, kjer obstaja možnost, da poleg kakega čevapa mimogrede skurimo še kaj drugega, če nismo previdni. Za popravila ali vzdrževanje uporabljajmo originalne nadomestne dele, tesnila, ventile, regulatorje ... Domače improvizacije in "friziranja" niso ravno priporočljivi. Govorim "iz prve roke", in sicer kot nadobudni *impro liga modifikator*, ki je med neuspešnim poskusom spojitve nekompatibilne kartuše in gorilnika v zrak spustil celo kartušo plina. S predgrevanjem starega ruskega kuhalnika na bencin pa skoraj požgal pol tabora v Aniča luki v Paklenici. Dolgo je že tega. ●

Hrana iz vrečke?

Da, prosim!

Aljaž Anderle

Medtem ko sem predvsem predolgo pripravljaj prispevek o kuhalnikih na sosednjih straneh, sem se ukvarjal tudi s kuhanjem – poleg litrov kakava tudi pravih obrokov, tako klasičnih kot instantnih. Tistih iz vrečke.

Preden nadaljujem, moramo razčistiti nekaj stvari. Tole besedilo je nastalo spontano. Z željo po presežanju nekaterih zastarelih in pogosto praznih stereotipov o predpripravljeni hrani ni namenjeno promociji, ampak informiranju o tem, kako zdrava, praktična in tudi koristna je lahko uporaba kakovostne predpripravljene hrane med našimi dejavnostmi.

Pri prehranjevanju imam od nekdaj samo eno vodilo – jej toliko in tisto, kar potrebuješ in kar ti v danem trenutku ustreza, in za to porabi čim manj časa. To sicer velja vseskozi, tudi v rednih obdobjih valjanja po kavču in gledanja žajfastih nadaljevank in resničnostnih šovov. No, takrat morda namesto grizenja umetnih nohtov zaradi povečanega stresa in anksioznosti vase zbašem ogromno sladkarij vseh pojavnih oblik. Čakanje na pripravo hrane je zame ena izmed najbolj odvečnih časovnih postavk in tudi njeno uživanje mi ne predstavlja užitek, vrednih enournega posedanja in žvečenja. Pa ne zato, ker mi ne bi bila všeč ... Preprosto zato, ker se mi hranjenje pri športnem načinu življenja zdi kot *tankanje* avtomobila – naliješ čim boljše gorivo, ustrezne aditive, vse, kar sistem potrebuje za odlično delovanje, in si dober za naslednjih nekaj ur. Iz tega nočem delati obreda. Ne maram čakanja. Po drugi strani pa vsi,

ki me poznajo, vedo, da sem pri hrani izbirčen in da nikakor ne jem vsega po vrsti, čeprav sem vsejed.

Jasno je, da v moj koncept liofilizirana hrana *paše* kot namaz Marmite na kreker.¹ In jasno je tudi, da se tak koncept marsikateremu *nobel* gurmanu "zdi povsem mimo". Kje so torej stične točke in tabuji, ki jih moramo preseči?

Kakovost. Klasično konzervirana ali dehidrirana hrana ohranja zgolj štirideset do šestdeset odstotkov biološke vrednosti živil, zato je prepričanje, da predpripravljena hrana ni enakovredna sveže pripravljene obroku, precej pogosto. *Sentiment* poglobljajo številni dodatki, ojačevalci okusa, barvila, konzervansi, ki sami po sebi niso ravno prototip zdravilnosti. No, liofilizacija ohrani več kot devetdeset odstotkov hranilne vrednosti, in to brez aditivov! Dober liofiliziran obrok bo vseboval prvovrstno pusto meso, zelenjavo in začimbe, vzgojene in pridelane v kontroliranem ekološkem okolju. Razmerje sestavin bo optimalno, brez kemičnih dodatkov, ojačevalcev okusa in množice konzervansov. Nobene poplave E-jev. Morebitni alergeni bodo jasno navedeni. Hrana

Hrana iz vrečke
kjer koli

Foto Florjan Košir

¹ Namaz Marmite je namaz iz kvasnega izvlečka, ki nastane kot stranski proizvod pri varjenju piva. Ime je dobil po največjem proizvajalcu.

Tudi doma, kadar ni volje ali časa za kuhanje.
Foto Aljaž Anderle

na ta način ohrani vse biokemične lastnosti živil, kar pomeni, da ni osiromašena – ne okusa ne hranilne vrednosti.

Izbira. Ko sem se malo poglobil v ponudbo nekaterih vrhunskih proizvajalcev liofilizirane hrane, sem zelo hitro zaključil, da je ponudba širša od spektra mojih zahtev. Mnogo širša. Če nekateri poznate samo Gavrilovičev pasulj, Etino joto in Podravkine čufte, potem si odprite okno v vzporedno veselje in se potopite v okuse azijske, evropske, mediteranske, veganske in marsoske kuhinje. Pomembno je le to, da najdete partnerja svojemu okusu, tako kot pri vseh stvareh v življenju.

Zdravje. Kot sem omenil v zvezi z načinom pridelave in kakovostjo sestavin, drži, da je ustrezna izbira liofilizirane hrane v primerih, ko ni možnosti za obisk restavracije ali kuhanja kosila doma, popolnoma enakovredna, če ne še boljše možnost, in sicer tako z vidika količine, okusa in hranilne vrednosti. Edina pomanjkljivost, ki jo vidim, čeprav je sam ne občutim, je vizualna: v vrečki pač ne bomo našli *kunžno okrancljanih* cmokov in dekoracij ter svežih česenj za na smetano, jih pa seveda lahko dodamo.

Vse, kar potrebuješ, v eni vrečki.
Foto Aljaž Anderle

Praktičnost. Dolgo trajanje živila, nizka teža, prenosljivost, nobene potrebe po srednje veliki kuhinji za pripravo – le vroča voda in gremo. No, nemara bo prišla prav še žlica. Tovrstna hrana je uporabna na področjih, kjer je tradicionalno prisotna že od nekdaj – državne službe in rezerve, vojska, reševalne službe, delovne ekipe, odprave v središče Zemlje in še marsikje.

Ekološkost. Proizvajalci se trudijo zagotavljati čim bolj kakovostne surovine za svoje obroke, nekateri imajo celo svoje ekološke farme za pridelavo. Nekateri produkti so pakirani v razgradljivo embalažo, večina pa v takšno, ki se reciklira.

Cena. Pomembna postavka je razmerje med stroškom, ki ga imamo za pripravo visoko vrednega obroka doma, v restavraciji ali ob nakupu liofiliziranega obroka. Polne cene za glavni obrok se gibljejo okrog desetih evrov, kar ob upoštevanju morebitnih popustov, časa, prostora in energije, potrebne za pripravo kosila iz svežih surovin, kaže, da se nakup liofiliziranega obroka splača.

Čas. Čas, ki smo ga pripravljene investirati v pripravo obroka, je obratno sorazmeren s količino razpoložljivega časa – doma lahko kak samoizučeni *chef* kuha in obeduje ure dolgo, v gostilni se pogosto že malo mudi ali pa nas mečejo ven, takoj ko polizemo zadnjo žlico. Malica ali kosilo med delovnim časom ljudi pogosto silita v izbiro slabe hitre hrane, ki jo stlačijo v tiste razpoložljive pol ure. Zajtrk po bivaku pred dolgim vzponom ali kosilo med celodnevno turo pa sta podvržena še večjim omejitvam. Zato je kar v redu, če lahko v največ petnajstih minutah pripravimo in pospravimo spodoben liofiliziran *Beef Stroganoff* ali *Chicken curry*, kajne?

Kaj je liofilizacija? Po domače povedano je to kombinacija dveh principov konzerviranja – zamrzovanja in sušenja (hkrati) s pomočjo sublimacije. Hrano najprej globoko zamrznejo, nato pa ji odstranijo vlago v vakuumski komori. S tem ohranijo vso hranilno vrednost pa tudi strukturo, barvo, vonj in okus. Proces liofilizacije traja več ur, lahko tudi ves dan, na koncu pa v živilu ostane le do dva odstotka vlage. Glavne prednosti nastalih izdelkov so:

- nizka teža
- ohranjena hranilna vrednost
- nobenih konzervansov, aditivov, barvil
- ohranjena prvotna barva, struktura, oblika in okus
- preprosta vnovična priprava, prenašanje
- ni potrebe po zamrzovanju
- dolga življenjska doba, tudi do 25 let.

Pobrskejmo po shrambi

Lyofood, <https://lyofood.com>

Lyofood prihaja iz Poljske. Njihova proizvodnja temelji na principu zaprtega procesa, vse se dogaja doma, brez zunanjih izvajalcev in brez možnosti vmesnega onesaženja produktov – od priprave hrane, kuhanja, liofiliziranja do pakiranja in pošiljanja dobavitelju. Hrana zapusti proizvodnjo, šele ko gre h kupcu. Na voljo je nekaj linij izdelkov, od katerih vsak

pokriva spekter specifičnih zahtev. Lyo Expedition: glavne jedi, juhe, zajtrke, sadje in sladice. Na voljo sta večji in manjši obrok, v povprečju je njihova energijska vrednost približno 500 oz. 300 kcal, v ponudbi pa je širok spekter izbire. Sam sem preizkusil svinjski kare s krompirjem, govedino stroganoff, peresnike bolognese, crème catalan, rižoto z lečo ...

Lyo Formula: hidracijska formula za športnike v različnih *speed, performance* in *recovery*.

Lyo Bistro Menu: veganska, ekološka hrana brez alergenov v razgradljivem lončku.

Lyo Powders: posamezne sestavine, smutiji in napitki v prahu, ki si jih pripravimo in zmešamo po želji ali z njimi obogatimo druge jedi.

Lyo Emergency: kompleti mesnih in vegetarijskih jedi za deset ali štirinajst dni na zalogo in uporabo v izrednih razmerah.

Trail food, <https://trailfood.dk>

Ustanovitelja podjetja Trail sta danska kuharja, ki sta znana v skandinavskem gastronomskem segmentu. Želela sta ustvariti prvo ekološko liofilizirano hrano za vse, ki se radi potepamo v naravi. In uspelo jima je, tako v smislu ohranjanja okusa kot hranilne vrednosti, teksture in videza. obroki so uravnoreženi in sestavljeni iz zelo kakovostnih sestavin odličnega okusa. Hrana je stoođstotno pridelana iz certificiranih ekoloških sestavin in je predvsem namenjena za pripravo tam, kjer so kuharski pripomočki omejeni. Liofilizacija je tudi najstarejša skandinavska tehnika za konzerviranje hrane za celo leto. Ekološka hrana Trail je rezultat spajanja tradicije in sodobne tehnologije. Kako so jedi sestavljene, si lahko ogledamo v objavljenih receptih, kar dodatno zagotavlja preglednost vsebine.

Trek'n Eat, <https://www.katadyngroup.com/us/en/brands/trekneat~b4910/overview>

Nemški Trek'n Eat izdeluje širok spekter kakovostne, zelo okusne in stoođstotno naravne hrane za različne bolj ali manj športne potrebe, odprave, ekstremne podvige itd. Paleta okusov je pestra, najdemo tako mesne in ribje kot tudi vegetarijske in veganske obroke. Za lepši dan poskrbi tudi izbira obroka od zajtrka do sladice. Na izbiro so tudi obroki brez laktoze ali glutena. Okusi se nenehno dopolnjujejo, med recepti se najdejo tudi lokalne specialitete. V povprečju prevladujejo obroki s hranilno vrednostjo pribl. 600 kcal, kar odlično nadomesti porabo kalorij pri povečani športni dejavnosti.

Športna prehrana

Za vnos hrane med povečanim telesnim stresom, ekstremnimi napori, maratoni itd. je na voljo tekoča hrana Peronin Plus, ki omogoča maksimalno absorpcijo, optimalno sestavo in zadostno energetsko vrednost za podaljšano telesno aktivnost. Sam sem ga uporabljal kot prehodni obrok med jutranjo in popoldansko športno aktivnostjo, ko ni bilo prostora za običajno kosilo, niti si nisem mogel privoščiti občutka teže v želodcu. Peronin praktično popijemo

in poenostavljeno rečeno je videti kot čokolešnik, le da s precej kakovostnejšo in bogato sestavo, ki popolnoma zadosti telesu za večurno intenzivno aktivnost. Zanimive so tudi polnovredne dehidrirane ploščice NRG-5, na voljo tudi brez laktoze, ki jih zaužijemo skupaj s tekočino in lahko na primer predstavljajo železno rezervo, ki pomaga premagati krizo ali izredne pogoje, ko potrebujemo lahko prebavljivi, visokokalorični vnos, ki ne zaseda veliko prostora in je zelo lahek.

Tistim, ki so podvrženi ekstremnim dolgotrajnim naporom in zahtevajo povečan kalorični vnos z vsakim obrokom, za fizične delavce in športnike "na visokih obratih" pa je namenjena serija Performance 1000, ki vsebuje pripravljene obroke z več kot 1000 kcal – torej približno eno tretjino porabe športno aktivnega človeka.

Še vedno gre za lahko, popolnoma naravno hrano več vrst in okusov. Postrežemo si lahko z ovseno kašo z jabolki, piščancem s kremno zelenjavo in rižem, krmnimi testeninami z gobami in govedino, pikantno riževno enolončnico z govedino, testeninami s sirom in ocvrto čebulo.

Za posladek

Iz vsega prebranega, navedenega in okušenega sledi, da je čas, da gredo tabuji o manjvrednosti hrane iz vrečke počasi tja, kamor spadajo – na kompost zgođovine. Trenutno je za mano večmesečni vodniški ciklus po Alpah, kjer so tovrstni obroki tvorili del dnevne prehrane, pomagali pa so tudi pri dodatnih obremenitvah na gorskokolesarskih in plezalnih turah ob prostem času. Če vam branje ni vzburilo brbončic, nič hudega. Želel sem samo osvetliti kakovostne možnosti za prehranjevanje med bivanjem in dejavnostmi v naravi, v gorah, med športom in v primerih, ko klasično kuhanje ni mogoče, sendviči in piškoti iz nahrbtnika pa preprosto ne zadoščajo našim potrebam, še več, na dolgi rok niso nič kaj koristni. Za to, da si najdete najljubši liofilizirani obrok, bo potrebna pokušina – nato pa samo še dober tek. ○

Ekološka hrana Trail je rezultat spajanja tradicije in sodobne tehnologije.

Foto Zdenka Mihelič

Mire Steinbuch

Hvala, ker delate za nas

Pogovor z Zdravkom Bodlajem

V tretje nama je uspelo, da sva se dobila in se tako izognila pregovoru V tretje gre rado. Po poklicu avtoklepar je med aktivno delovno dobo delal tudi kot inštalater centralne kurjave in kot vzdrževalec strojnih naprav v Heliosu. Ko je bil v rednem delovnem razmerju, je nadure izkoristil za delo na planinskih poteh. Sodeluje pri izobraževanjih markacistov za A- in B-licenco. Ko sem se kakšen mesec po divjanju rušilnega vodovja zaradi intervjuja vozil proti Kamniški Bistrici, ni bil pogled na visoke kupe navožene zemlje, peska in skal ob cesti prav nič prijeten.

2001 sem markacist Planinske zveze, več kot deset let sem inštruktor markacist. Vodim visokogorske akcije, sem načelnik društvenega odseka. Trudim se s svojim delom in zgledom, da delo ne stagnira, ampak se krepi. Poti skušam urediti tako, da so do visokogorskih koč na kamniškem območju dostopne tako za najmlajše kot za najstarejše planince.

Ste markacist inštruktor, podpredsednik društva, načelnik odseka za planinske poti pri Planinskem društvu Kamnik in član Odbora za tehnična vprašanja PZS. Kako zmorete vse te funkcije in kako to sprejemajo domači?

Če nekaj opravljaš z veseljem, z dušo, to gre, sploh če imaš močno voljo do tega. Vedno se najde čas. V planinski sezoni opravim 350 do 400 ur aktivnega dela na planinskih poteh. Tu so še priprave na akcijo, pisanje raznih poročil, ogledi terena, priprava lesa, razvozi v bližino delovišča. Ko je akcija zaključena, v avtomobilu ostane delovno orodje, ki ga je treba očistiti, razvrstiti po določenih lokacijah, popraviti ... Če odgovorim na vprašanje, kako na to gledajo domači – žena je naklonjena planinstvu, tudi ona mi gre pomagat, če ni nikogar drugega. Pred to vodno ujmo sva Koželjevo pot uredila "v nulo", kot pravimo po domače. Na Planinsko zvezo sva že hotela sporočiti, da je po hudem julijskem vetrolomu spet prehodna, a jo je ujma ponovno uničila, odneslo je tudi vse mostove. Če kdaj kakšno stvar pozabimo doma, je ona ena tistih šerp, ki nam jo dostavi na delovišče. Pa tudi malice nam pripravlja.

Imate pa uporabno ženo.

Ja, zelo.

Ali veste, koliko prostovoljnih ur letno opravijo markacisti PD Kamnik, ki vzdržujejo 120 kilometrov planinskih poti, in če morda veste, koliko v okviru PZS vsi markacisti skupaj?

PD Kamnik naredi 850 do 1200 ur na leto. Letos jih bomo z osmimi aktivnimi markacisti zaradi vremena opravili okoli 900, tudi zato, ker je polovica moštva na bolniški zaradi raznih poškodb. Moram se kar

Vodja markacistov
PD Kamnik
Zdravko Bodlaj
Foto Aleš Senožetnik

Kako ste postali markacist?

Markacist sem postal, ker sem čutil potrebo, da nekaj dodatnega prispevam v družbi. V planinskih krogih je ravno profil markacista primeren za to. Že od mladih nog sem zahajal v hribe. Pri šestih letih sem z očetom nosil tovor na Kamniško sedlo, pri šestnajstih sem pogodbeno prevzel oskrbovanje Kamniške kočice. Seveda zaradi tega dela ljubezen do hribov ni splahnela. Družina, služba, stanovanjski problem so jo le malce potisnili v ozadje, toda pohodi v hribe so še vedno bili. V PD Kamnik so želeli, da bi vzdrževanje poti nekoliko okrepili in uredili, ker je bilo bolj stihijsko. Za tako veliko območje je le bil en markacist, kar je veliko premalo. Poti sem urejal že prej, tudi lovske. Vpisal sem se v tečaj za markaciste, od leta

precej angažirati, da jih zberem. Fantom rečem, vi mi povejte, kdaj imate čas. Akcije ne morem za 14 dni vnaprej načrtovati, ker ne vem, kdo bo prišel in kakšno bo vreme. Vedno imam pripravljen spekter del. V dolini imamo deponijo za les. V društvu nabavimo določeno količino macesnovega lesa – mi delamo izključno z njim – in negnojevega za količke, v zadnjem času tudi nekaj kostanja. To je trajnostni les, ki zdrži dlje kot ostali listavci ali smrekovina, ki jih ne uporabljamo. Prilagajamo se trenutni situaciji. Če sva samo dva, greva pač dva in večkrat neseva material ali orodje. Trudim se delati kot dober gospodar. Za obveščanje o poškodbah poti je treba imeti mrežo poznanstev. Le-to imam izredno dobro razporejeno, saj me ljudje obveščajo o določenih odsekih, ki jih sam ne morem prehoditi v vsakem trenutku. Po akciji je treba napisati poročilo, posebej še za PlanGis (modul markacisti). To je kar zahtevno. V društvu je za nas izreden posluš, kajti markacisti smo dosegli določeno raven. Mimogrede, na razpisu PZS in Zavarovalnice Triglav za naj planinsko pot smo Kamničani zmagali s potema na Brano in Planjavo s Kamniškega sedla.

Dobijo markacisti povračilo potnih stroškov, ko prostovoljno in brezplačno sodelujejo na delovnih akcijah?

Dejstva: vsi, ki pridejo s svojimi vozili, dobijo potne stroške, malica je organizirana na terenu, če delamo osem ali več ur, dobimo 15 evrov za obrabo osebne delovne opreme.

Kakšna je struktura financiranja vzdrževanja planinskih poti?

Kritje stroškov vzdrževanja je bilo do zdaj na plečih skrbnika poti, to je društva. V letošnjem letu določene stvari financira ministrstvo za gospodarstvo in turizem, vendar bomo videli, kakšna bo realizacija. Bojim se, da bo polno papirnate vojske. Zadnjih nekaj let smo vzpostavili stike z občinskim zavodom za turizem, s katerim se dogovarjamo vsako leto posebej. V decembru oddamo program s finančno konstrukcijo, dobimo odobreno naročilnico in določena sredstva za pot. Naj navedem primer. Lastnik Spominskega parka v Kamniški Bistrici je Agrarna skupnost Meščanska korporacija Kamnik, skrbnik pa PD Kamnik; osebno sem skrbnik te poti oziroma prehodov v parku. Poti so bile zaradi korenin za starejše težje prehodne. Lani smo na podlagi moje skice naredili široko traso v dolžini 70 metrov, obdali robove s kostanjevim lesom, pot med njimi pa posuli z belim peskom iz kamnoloma. Odobrili so nam določena sredstva, ki jih bomo letos realizirali v dolžini okoli 85 metrov. Ta zavod financira tudi Koželjevo pot. S temi donacijami pokrijemo stroške.

Kako vam kaže s podmladkom?

Začel bom z nivojem Planinske zveze, kjer sem zelo vpet v izobraževanje. Vidim, koliko ljudi je na osnovnih A-tečajih in da se stanje bistveno spreminja. Sta-

rostna meja se niža, vedno mlajši so, zanimanje se povečuje. To je izredno pomembno. V našem društvu je nekaj mlajših, ampak najlaže se odločajo ljudje, ki gredo v pokoj – k lovcem, ribičem ali planincem. Povabim kandidata na akcijo, nato naj sam oceni, ali spada v tako družbo ali ne; se bo lahko vklopil, je to delo, ki ga pričakuje. Če se odloči za, ga pošljemo na osnovni tečaj in po njem postane polnopravni član odseka (in društva, če še ni). V tem trenutku vam ne morem postreči s povprečno starostjo. Imamo nekaj osipa, nekaj tudi zaradi bolezni.

Katere naloge in dela so opredeljena v pravilniku komisije za planinske poti?

Na kratko. Po novem sistemu so markacisti razdeljeni v kategorije A, B, in C. Markacist A opravlja enostavna dela, ne sme delati z orodjem na elektromotorni

pogon, lahko obrezuje drevje, postavlja drogove in pritrjuje table, markira, čisti podrast in podobno. Tečaj traja dva dni in pol. Markacist B lahko dela s stroji: vrtalkami, motornimi kosami itd., dela tudi v visokogorju, lahko je načelnik odseka in dela s katastrofom ter GPS, določa časovnice in pozicije določenih tabel. Dela tudi z lesom, s katerim se je včasih zelo malo delalo, zdaj se vedno bolj. Zaradi pogostih neurij in velikega števila pohodnikov se poti hitro obrabljajo. Pohodne palice so čudovit pripomoček, a smrt za pot. Če je kamnita, obremenitev še prenese, če je zemlja, je vedno več luknjic, vedno bolj je razkopana. Ko dežuje, voda odnese drobir, nastane droban gramoz, ki ga s čevlji odrivamo. Z lesom delamo bočne zaščite in stopnice. Slednje na padavinsko vodo delujejo kot

*Markacisti PD Kamnik pri izvedbi nove poti v Spominskem parku
Arhiv Zdravka Bodlaja*

*Prenova poti v Spominskem parku v Kamniški Bistrici
Arhiv Zdravka Badlaja*

kaskade in ji s tem vzamejo moč. Delujejo kot jezovi. Vedno je treba hoditi ob zgornjem robu poti in ne po spodnjem, ker se poti tako še precej hitreje in veliko bolj poškodujejo! Lovske poti so bile vedno narejene z občutkom do narave, nikoli naravnost, z naklonom 15 do 17 stopinj. Zdaj pa še besedo o C-markacistih. Ti delajo v visokogorju, pri svojem delu uporabljajo kot pomoč helikopter za dovoz materiala in moštva na izhodišče ali njegovo bližino. Delajo z generatorji, napenjajo jeklenice, vrtajo luknje za kline; delo je zelo zahtevno. Naziv C smo dobili vsi dolgoletni inštruktorji; nekateri, ki delajo v visokogorju, pa na osnovi njihovega minulega dela. Predavanj za C-licenco do zdaj še ni bilo, bila so štiri za B-licenco.

Od kdaj velja razdelitev na tri stopnje?

Štiri do pet let. Vsakih pet let imamo tudi licenčna usposabljanja. Na njih je obvezna tema tudi prva pomoč.

Lahko kdo izgubi licenco oz. pade v nižjo stopnjo?

Do zdaj se to še ni zgodilo. Vendar v pravilniku piše, če kdo več let ne oddaja poročil oziroma ne sodeluje na akcijah več kot pet let, izgubi status. Številka mu sicer ostane, vendar mora ponovno na tečaj, če bi se rad vključil v delo markacistov.

Kakšni so odzivi oziroma komentarji mimoidočih na vaše delo?

Zanimivo vprašanje. Toliko let sem na terenu, da lahko to mirne duše razložim. Pred približno desetimi leti je bilo tako, da smo jim delovali kot tujek v naravi: Kaj pa vi počnete? ...

... Vi da ste tujek v naravi?!

Zdaj čisto drugače gledajo na nas. Izmed petih pohodnikov trije rečejo: Hvala, ker delate za nas. Take besede nam pomenijo neverjetno veliko, vemo, da je vredno skrbeti za poti. Pred 14 dnevi smo delali v Klinu, na poti na Kamniško sedlo, kjer je vodna ujma odnesla del poti. Tja smo znosili hobbybeton, cement, pesek in zgradili okoli dva kvadratna metra kamnite škarpe. Ljudje zdaj na to res drugače gledajo.

Koliko je povprečna starost markacista, koliko je markacistik? Koliko let šteje najmlajši in koliko najstarejši?

V društvu sta dve markacistik. Lani nas je bilo petnajst, zdaj nas je samo še dvanajst. Eden je prenehal zaradi starosti, drugi zaradi bolezni, tretji zaradi neaktivnosti. Ena od deklet je stara 33 let, druga, moja hčerka, jih ima 43. Mislim, da je povprečje moškega dela moštva nekaj čez petdeset let. Jaz jim ga malce kvarim.

Koliko let pa imate?

Drugo leto jih bom 70. Fizično brez težav osem ur vihtim macolo, ali delam z lesom. Z *motoroko* lahko brez problema prežagam macesnov hlod po dolgem. Stremimo za tem, da bi dobili mlajše. Prisiliti ne moreš nikogar, vsak se mora sam odločiti.

Ste se med vzdrževalnimi posegi na poteh kdaj resno poškodovali?

Na akcijah poškodb še ni bilo, vsaj odkar sodelujem. Poškodoval pa sem se pri sanaciji po vetrolomu. Macesen je bil vpet med več dreves. Določil sem, kje so napetosti in kaj storiti; ko sem ga žagal – v popolni zaščitni opremljeni – je bila v samem drevesu taka napetost, me je potegnilo z žago vred. V trenutku sem žago spustil iz rok, a sem se spotaknil. Žago in drevo je odbilo stran, mene pa zavrtelo. Z glave mi je padla čelada, z glavo sem padel na skalo. Razbil sem si nos in poškodoval del glave. Čez uro in pol sta prispeli žena in hčerka, ki sta v medicinski stroki. Oskrbeli sta rane, nato sem štiri do pet ur še delal. Iz povojev so gledale samo oči. Šele doma je vse prišlo za mano. Nato sta me brez zdravnika *zrihtali* doma.

Kot vidim, se poškodbe komaj kje poznajo. Odlično sta poskrbeli za vas.

Še utrinek z zvezne akcije, ko smo delali za Planinsko zvezo v Kriški steni nad Krnico. Kolega je v krošnji nesel agregat navzdol na novo pozicijo in zdrsnil na plošči, ki sem jo pred tem očistil peska. Nad ploščo je namreč podrsal s čevljem in v trenutku se je pesek vsul nanjo. Kolega je zavrtelo, z agregatom vred je priletel čez mene. Na srečo krošnje ni imel pripete

s trakovi, zato se je snela, njega je še enkrat obrnilo in z glavo naprej se je ustavil tik pred prepadom. Vsi smo obstali in umolknili. Počasi se je pobral. Nič mu ni bilo. Kljub večmetrskemu padcu se niti hlače niso strgale. Akcijo smo prekinili in spokali opremo. Do Mojstrane nismo spregovorili niti besede. Nato je kolega spregovoril: Ja, zaboga, saj sem še živ. Zakaj pa žalujemo? Šli smo na pijačo, da smo spodbudili razgovor in vzdušje.

Glede na okoliščine se trudimo, da čimbolj vzdržujemo maksimalni varnostni faktor, a kljub temu te še vedno lahko kaj preseneti, npr. padajoče kamenje. Zlasti nevarna je sanacija podora.

Če se markacist na akciji poškoduje in je zaradi tega v bolniškem staležu, mu delodajalec verjetno ne bo priznal poškodbe na delu in s tem omogočil stoddstotno bolniško. Ali so markacisti zavarovani za primer poškodbe na delovni akciji, da na ta način nadomestijo finančni manko?

Do zdaj se je pred približno dobrim letom poškodoval nekdanji načelnik komisije in imel kar nekaj težav, da je po Zvezi uredil to zadevo, vendar ne poznam podrobnosti. Vem pa, da ko delamo v visokogorju na vnaprej prijavljeni zvezni akciji, smo dodatno zavarovani za poškodbe. Markacisti z licenco smo zavarovani samo proti tretji osebi. Na primer če drevo, ki ga žagamo, pade na nekega mimoidočega, ali se le-ta poškoduje zaradi našega dela, je to pokrito. Sami smo zavarovani samo kot člani planinskega društva. Če gremo na društveno akcijo, se posebej ne zavarujemo. O tem smo se že večkrat pogovarjali na ravni komisije oz. Zveze, a nismo še ničesar dorekli.

Je v letih vašega vzdrževanja poti obraba oz. erozija v goratem območju približno enaka, ali se v zadnjih letih spreminja? V mislih imam tudi vpliv podnebnih sprememb.

Veliko hitreje in precej bolj se obrablja. Nekaj zaradi podnebnih sprememb, še več zaradi povečanega števila ljudi. To se krepko pozna. Na leto povprečno naredimo okoli sto stopnic iz macesnovega lesa, zanje porabimo približno 250 količkov iz negnojevega lesa, ki ga je treba požagati v času, ko ne cvete, ker je takrat muzeven in je sok zelo toksičen. Če pride v stik s sluznico, povzroči strahotne bolečine.

Ali samostojno odločate, kje bo šla nova trasa poti, ker se je npr. en del podrl, ali postal prenevaren zaradi podora?

V Triglavskem narodnem parku brez nadzornikov ne moreš nič. V okviru društva pa odločamo sami. Na zasebni lastnini se posvetujemo z lastnikom.

Sodelovali ste pri odpravljanju posledic avgustovskega katastrofalnega divjanja narasle vode. Ste se markacisti kamniškega PD organizirali za to pomoč ali ste pomagali individualno?

V lokalnem okolju sem šel individualno. Poznam kraj in ljudi, vedel sem, kam je treba iti. Na Otiškem vrhu se je organiziral meddruštveni odbor koroške regije markacistov. Ker smo z njimi prijatelji in veliko sodelujemo, smo šli z ženo in bratom na celodnevno čistilno akcijo.

Ko je bil dan slovenskih markacistov, smo šli v kraj Brezno med Dravogradom in Mariborom. Bilo nas je več kot 150. Koroška mi je pri srcu, rad grem tja. 📍

Delovna akcija
Boštjanca na poti
Kamniško sedlo-
Turska gora
Foto Cveto Balantič

Juso Ikanović

Bo narava premagala naravo človeka?

Spomini na profesorja Franceta Avčina

Srečno smo se vrnili z enega od številnih gorskih potepanj. Z mano sedijo za mizo Joži, Maja in Borut. Borut, kot je v njegovi naravi, vzneseno govori o delih Kugyja, »pesnika naših Julijcev«, ter o prevajalcih njegovih knjig v slovenski jezik – Lilijani in Francetu Avčinu. Še isti dan začnem doma iskati podarjeno knjigo.

Mladi France Avčin (na desni), leta 1929 na prvenstvu Jugoslavije v umetnostnem drsanju. Na skrajni levi vsestranski športnik in inovator, inženir Stanko Bloudek. Arhiv časopisa Jutro

V tretjem letniku študija na Fakulteti za elektrotehniko v Ljubljani, v študijskem letu 1971/1972, sem obiskoval predavanja iz predmeta statistične metode v tehniki. V pripravah na izpit mi je bilo zastavljeno vprašanje, na katero nisem nikoli odgovoril. Začelo se je z manjkajočo frekvenco v indeksu, ki je sicer formalna profesorjeva potrditev obiska predavanj.

Že nekaj časa se s *cinrom* odpravlja na katedro za električne meritve, k profesorju statistike. K izpitu ne moreva pristopiti, ker obema v indeksu manjka podpis o obisku predavanj. Resnici na ljubo na predavanja nisem hodil prav redno. Zavaljo vsega sem malce negotov. Po poti od Študentskega naselja v Rožni dolini do Tržaške 25 moj sostanovalec zbira pogum s strastnim kajenjem cigaret – drugo za drugo. Kaj kmalu se znajdeva v znanem dolgem temačnem hodniku, kjer je edina svetloba nadsvetloba iz pisarn na zahodni strani stavbe. Pred vhodom v pisarno stoji bleščeč medeninast pepelnik. Čist je in videti je le malo rabljen. Z napol dogorele cigarete moj sosed vanj večkrat živčno otrese pepel in vsakokrat globoko vdihne tobačni dim, ne da bi do konca izpuhnil prej-

šnjega. Takrat nisva mogla vedeti, da bo moral ves naltlačeni dim zapustil pljuča in da se bo to zgodilo prav kmalu, v pisarni. Kadilca sva oba, a mojemu prijatelju po zasvojenosti s tobakom ni bilo enakega. Potrkam in kar naenkrat stojiva pred profesorjem. Njegova zravnanost drži je podobna držji ljudi, ki malo sedijo in veliko hodijo. Za nekdanjega športnika in državnega prvaka v dviganju uteži nič presenetljivega. Za sebe je večkrat rekel, da niti v lastni pisarni ne sedi. Oblačila na njem so skromna, podobna mojim hipijeuskim. Zanj so govorili, da se odpravlja v pokoj z zagorelim obrazom. Včasih je treba verjeti tudi govoricam.

Pisarna je svetla, z obilo bleščeče svetlobe in na stečaj odprtih oknom. Semester je zimski, zunaj je pod ničlo, a občutek mraza v sobi ni nič manjši. Prostrana delovna miza je prenatrpana; nemške revije iz balistike, *Jugoslovanski standardi*, časopis *Lovec* in trije naboji različnih oblik in velikosti. Nekaj jih je s sploščenimi konicami. V kotu na desni stoji rogat lesen obešalnik, na njem nekaj oblačil, lovski klobuk in v kolobar zvite vrvi ter sploščen siv lovski nahrbtnik. Nasproti vsemu temu stoji vitrina s številnimi knjigami. Po zidovih nešteto različnih fotografij divjadi in tihožitij narave.

»Fanta, usedita se. Kaj bo dobrega?«

»Frekvenca nama manjka,« rečeva skoraj enoglasno. Pazljivo odpre moj indeks in se ustavi že na prvi strani. Z nasmehom na obrazu reče v mojem materinem jeziku:

»Ja, Cazin je slovansko ime za Casino, mesto v Italiji. Od tam so prišli prvi priseljenci, redovniki benediktinci. Nedaleč je reka Una, ime so ji nadedli Rimljani, ali ne? Lepa reka je, res je edinstvena, po lepoti jo prekaša edino Soča.«

Na njegov skrivnost in malce kljubovalen nasmeh neodločno pokimam. Reke Soče nisem še nikoli videl, a sam v sebi sem bil pripravljen verjeti starim Rimljanom. Na koncu je v meni prevladal molk in misel na manjkajočo frekvenco.

»Tisto tovarno celuloze bi morali zapreti že zdavnaj. Vsak greh nad vodo se razširi na vso deželo, na cel svet. Voda, nekoč prvi vir zdravja in življenja, postaja sovražnik zdravja in življenja. Na posvetovanju v Banji Luki

pred petnajstimi leti smo govorili o tem. Kaj pomaga simpozij Pro aqua v Baslu? Nič, nobena deklaracija ne zaleže. Lastno govno sega človeku že do vratu, in tega noče videti. Iz človeške narave uhajajo le še zli duhovi. Še bistrino vode si lastijo.¹

Pozabili smo star latinski pregovor, ki pravi, da Naravo premagaš le s pokorščino. Toda pokorščina je nauk in ni v naravi človeka. Tam domuje prekletstvo pohlepa, ki je vselej nad pokorščino. Menda je ni sile, ki bi znala zajeziti bolezen, imenovano denar in dobiček. Ni zdravilca, ki bi ozdravil ta človekov bolni svet.«

Kje je ta bolni svet? O čem govori profesor, saj je ves svet v neustavljivem zagonu, naš socialistični celo v zmagoslavnem. Navsezadnje, kako si upa? Nas so učili, da je bolan samo zahodni svet.

Podpiše oba indeksa in nadaljuje v nostalgичnem tonu. »Ja, v bosanskih gorah smo večkrat bili, nazadnje na Prenju in na njegovih številnih vršacih. Saj poznata, ali ne! To je tam, kjer tišina šepeta.«

Za planino Prenj sem sicer slišal, da bi se pa vzpenjal na dva tisoč metrov visoko goro, nisem nikoli niti pomislil. Takšno navdušenje mi je bilo popolnoma tuje in neznano.

Vrne mi indeks in neko knjigo. Sosedu prav tako. Obrnjen proti njemu, oba indeksa drži trdno v višini glave, in preden ju izpusti z rok, s povzdignjenim glasom reče: »Vi pa nehaite kaditi, smrdite kot turek!« Če obstaja »strela z jasnega«, se je zgodila takrat. Sicer je bila namenjena mojemu prijatelju, a dodobra je ožgala tudi mene. Za nekaj časa je nastala neprijetna tišina. Nenadoma se obrne k oknu, odpre na stečaj še drugo in s police vzame steklen bunkast kozarec.

»Fanta, zdaj pa izžrebajta vprašanje za ustni izpit.« Sežem z roko v kozarec, napolnjen s podolgovatimi prepognjenimi listki.

»No, ja, tole ne bo šlo v oceno, saj vama nanj sploh ni treba odgovarjati. Pomembnejša bo vajina pot v iskanju odgovora.«

Komaj sem čakal, da odideva. Na srečo zazvoni telefon, kar je zadoščalo, da se v sobi poleže nevihtno ozračje. Ko njegov pogovor preide v nemščino (opazi, da se dolgočasiva), z dlanjo prekrije mikrofona na slušalki, se obrne proti nama in obema poda roko s popotnico dobrih želja: »Srečno bodita, se vidimo na izpitu.« In končno začutim v roki odrešilno kljuko izhodnih vrat. Duhovna mučilnica sta prvi besedi, ki ju je izrekel *cimer*, in že na hodniku prižgal cigareto. To je ta profesor, ki pravi, da je človek vesoljska kobilica (in začne poskakovati). Glej, taka je videti zemeljska kobilica. Veš, one kadijo. In smrdijo, dodam. Sladko se smejiva, kot da bi ravnokar naredila izpit.

Po poti v Študentsko naselje večkrat odprem indeks. Z olajšanjem ugotovim, da je frekvenca na pravem mestu. Končno, podpis je, podoben je podpisu v in-skripciji na začetku predavanj, je z malo začetnico in

Indeks in podarjena knjiga
Arhiv Juso Ikanović

ni ravno berljiv, a saj podpisi niso namenjeni branju, se tolažim. Pisave in podpisi profesorjev so bili vedno čudni; nekateri so zapisani nerazločno, drugi z malo začetnico. Kot da bi bili nepismeni.

V miru študentske sobice obujam dogodke. Veliko ne- navadnih se je zgodilo v kratkem času, zaradi tega sem začel dvomiti tudi o tem, kar prej ni bilo dvomljivo. Brez dvoma so ostali le spomini na občutek mraza v pisarni. Spraševal sem se, ali sva sploh bila v pravi pisarni. Kako to, da o statistiki sploh ni bilo govora, niti z eno besedo ni bila omenjena. Ali je izpit res tako nepomemben? Fakulteta za elektrotehniko ali duhovna univerza? Profesor statistike, indijski poglavar, vedeževalec ali celo prerok. Edino oni vidijo, česar ni. Teh prerokov in pre-

Podpisa profesorja
v indeksu predavanj
Arhiv Juso Ikanović

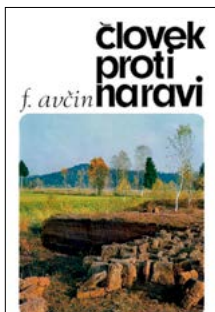

France Avčín
Karikatura Boža Kosa

¹ Generalna skupščina Združenih narodov je leta 2010 opredelila pravico do vode kot temeljno človekovo pravico, leta 2016 je bila zapisana tudi v Ustavo Republike Slovenije.

Prestavljive in deljive dereze »Univerzal«, imenovane »avčinke«, so uporabljale tudi tuje himalajske odprave. Leta 1963 je ta izum prevzelo Münchensko podjetje Salewa. Foto Emil Pevec

Človek proti naravi (Tehniška založba Slovenije, 1969)

roštva sem se izogibal od malega. Pri verouku so nas učili, da je prerokova beseda božja beseda in se o njej ne razpravlja. Pa še tisti naboji na mizi mi nikakor ne dajo miru. O tem nisem vedel ničesar.

Mrzlično odvijam izžrebani listek in glasno berem izpitno vprašanje: Verjetnost, da bo Narava premagala naravo človeka, je vse manjša. Kakšen bo svet, ko bo verjetnost nična?

Presenečena ugotoviva, da sva izžrebala isto vprašanje. No, če na vprašanje ni treba odgovoriti in se ukvarjati s podrobnostmi, ni niti zanimivo. Podarjeno knjigo sem po poti bežno prelistal in nikdar prebral. Spraševal sem se le, zakaj je knjigo *Kjer tišina šepeta* podaril meni in knjigo *Človek proti naravi* sosеду. Naključje ali namen? Morda se je z darilom hotel opravičiti za povzdignjeni glas. Vem pa, da se pravi pedagog ne jezi in ne povzdiguje glasu. Kako bo šele na ustnem izpitu. Pa vendar, iz njegovega skrivnostnega nasmeha in odkrite jeze je vela neka tiha naklonjenost, do obeh. Naklonjenost nečemu še neznanemu, kar bom spoznal mnogo let pozneje.

V pripravah na ustni izpit sva rešila vse zadane naloge iz statistike. Prijatelj se je neuspešno preizkušal na tridnevnem tobačnem postu. Jaz pa sem izvedel nekaj več o reki Soči in pripravil dokaze o lepotah reke Une. Toda moja pričakovanja se niso uresničila, na ustni izpit sploh nisem prišel. Za opravljeni izpit je zadostoval le uspešno opravljeni pisni izpit.

Več kot pol stoletja po tem dogodku se odpravim na poseben pohod, v iskanje podarjene knjige. Gnala sta me neka nepojasnjena radovednost in občutek slabe vesti, ker je nisem prebral. Vedel sem, da bo branje nekaj posebnega. In končno sta knjigi *Kjer tišina šepeta* in *Človek proti naravi* na moji domači mizi. Neučakano prelistam nekaj uvodnih strani in na petem neoštevilčenem listu preberem z velikimi črkami zapisano posvetilo:

»Mladini, da bi ozdravila človekov bolni svet.«

V profesorjevi pisarni sva bila takrat midva tista Mladina, ki naj bi ozdravila človekov bolni svet. Mi, dolgolasi zamudniki, prekajeni od cigaretnega dima. Razočaranje profesorja nad njegovo obetav-

no mladino je bilo veliko. Takrat me je presenečalo njegovo ravnanje, danes bi ravnal enako kot on. Strijal bi se, da človekov bolni svet obstaja, še več, njegova bolezen je napredovala. Dvomil pa bi o zdravilni sposobnosti mladine, ki naj bi to bolezen ozdravila.

Spustim se v zanimivo branje. Posvetovanja, deklaracije, umirajoči gozdovi, onesnažene vode in zrak, slike umirajočih živali, nevarni odpadki. Ko piše o Naravi, jo dosledno zapiše z veliko začetnico, a z vedno prisotnim dvomom, da tako častitljiva kmalu ne bo več. Danes te občutke v gorah doživljam tudi sam.

V poglavju *Človek si zastruplja zrak* (str. 123) berem besedilo, posvečeno boju proti kajenju: »Nikotin je strahovit strup. Verjetnost, da prej ali slej obolijo od tobakovega dima, pa ni le za kadilce, temveč tudi za nekadilce, Jugoslovani kadijo huje kot Turki.«²

V odlomku *Prenj plánina* na str. 570 (povzeto iz PV 1955) je natisnjena njegova najdaljša poema v prozi. Pesem je polna gorskih radosti in žalostinka hkrati. V lepote bosanskih gora je vtkana oda revščini in trpljenju bosanskega človeka. Zgodovino Bosne opiše v epskem slogu tehnika – sočutno, preprosto, v enem stavku: »Zavetje trpinčenih, bridko užaljenih, vseh vekov preganjanih.«

Zgodba iz študentskih dni je končno našla svoje mesto med mojimi članki in dolgo iskana knjiga *Kjer tišina šepeta* je dopolnila mojo knjižnico. Tam je tudi moj indeks, v katerem je podpis profesorja statistike, podpis, ki je postal pomembnejši od opravljenega izpita.

Od knjig se poslavljam z vprašanjem, kaj bi profesor vprašal študente danes in kako bi mu ti odgovorili. Meni se tudi danes zdi, da je teže razumeti naravo človeka kot vse statistične metode v tehniki. Nekoč izpitno vprašanje danes ni več vprašanje, ni uganka, ni prerokba niti teza, je naša lastna sodba, ki ji oporekajo le redki.

Na bralnem pohodu po knjigah sem zvedel, da je bil moj profesor:

- Redni profesor na Fakulteti za Elektrotehniko v Ljubljani (1945–1980).
- Prvi predsednik povojne Planinske zveze Slovenije.
- Pisatelj naravovarstvenih knjig: *Kjer tišina šepeta* (Mladinska knjiga, 1980) in *Človek proti naravi* (Tehniška založba Slovenije, 1969).
- Alpinist, gorski reševalec, član Mednarodne plezalne in alpinistične zveze.
- Izumitelj alpinistične opreme za varno hojo v gorah (prestavljive dereze »avčinke«, turna smučarska vez).
- Konstruktor lovske krogle (ABC) za humanejši odstrel divjadi.
- Zaslužen za sprejetje enote Tesla (gostota magnetnega polja) v Mednarodni merski sistem.

Vse to in še veliko več je bil en sam človek: France Avčin (1910–1984).

»In zopet vse tiho; vse mirno kot nekdanj, kot vedno.«³ ○

² Več kot pol stoletja po izidu knjige je bil leta 2002 v Sloveniji sprejet zakon o omejevanju kajenja na javnih mestih.

³ Navedek iz Avčinove poeme v prozi *Prenj plánina*, *Planinski vestnik* 1955, št. 2, str. 64.

DYNAFIT

64 SUMMITS

LIFETIME GUARANTEE

DYNAFIT JAMSTVO PRODUKTOV

DYNAFIT doživljenjska garancija je naša zaobljuba vam, da verjamemo v kvaliteto in trajnost naših izdelkov. S tem vam zagotavljamo, da bo vaš izdelek tudi po 10-ih letih deloval kot prvi dan.

2 LETI

ZAKONSKO DOLOČENA
GARANCIJA

5 LET

PODALJŠANA GARANCIJA
(2+3 LETA)

10 LET

GARANTIRAMO POPRAVILO
PO PETEM LETU

REGISTRIRANI IZDELKI

DYNAFIT KRIJE STROŠKE

STRANKA KRIJE STROŠKE

NE-REGISTRIRANI IZDELKI

DYNAFIT KRIJE STROŠKE

STRANKA KRIJE STROŠKE

*Izjeme: prvi sloj, majice, tekaški in gorniški čevlji, vložki za smučarske čevlje, nogavice, rokavice.

Mire Steinbuch,
Vladimir Habjan

Predstavljamo zgodbe z globino

Pogovor z Mihom Habjanom, vodjem podkasta PZS U steni

"V epizodi #0 vam povem, zakaj so močne in motivacijske zgodbe iz sveta alpinizma in gorništva pomembnejše kot kdajkoli prej. [...] Želimo predstaviti močne, pomembne zgodbe posameznikov s težo in globino. Zgodbe, pomembne za našo gorniško skupnost. Zgodbe, ki so vplivale na sceno, tudi na našo plezalno etiko, na uradna in neuradna pravila. Želimo predstaviti odličnost, tisto, kar je posameznika ali skupnost obogatilo ali kakorkoli dvignilo kvaliteto življenja. To so lahko zgodbe slehernega plezalca in gornika, ki iskreno sledi svoji viziji in išče svojo pot v svetu sten in gora."

Tako je v uvodnem podkastu med drugim jasno in razumljivo na prvi pomladanski dan 2023 povedal voditelj podkasta Miha Habjan, univerzitetni diplomirani inženir agronomije, podpredsednik PZS in član komisije za alpinizem, sicer pa alpinist, športni plezalec, turni smučar, ledni plezalec, gorski vodnik z mednarodno licenco IFMGA.

Kako je nastal podkast *V steni*?

Že nekaj let sem poslušal veliko podobnih podkastov, zlasti ameriških, britanskih in še nekaj drugih tujih. Nekateri so bili bolj strokovni, npr. o treningu, drugi bolj o plezalni skupnosti, v katerih so alpinisti in skalni plezalci pripovedovali različne zgodbe, svoje misli in poglede na določene stvari. Razmišljal sem, da je v Sloveniji scena, sploh alpinistična, postala nekam pasivna, manj je druženja, zelo malo se piše – o tem vi pri *Planinskem vestniku* zagotovo

več veste –, malo je kritične misli, dogajanje se je preselilo na družbena omrežja in pomislil sem, da bi take oddaje lahko naredili tudi pri nas. Danes je podkast priročen in priljubljen medij, na neki način tudi poceni, zato lahko nekatere zgodbe, misli, izkušnje, modrosti itn. širimo med našo skupnost na tovrsten način.

Kaj te je najbolj navdušilo pri podkastih, ki si jih poslušal? Si poskušal kaj od tega posnemati?

Poleg omenjenega, to, da je medij zelo priročen. Lahko se npr. voziš nekam in poslušas podkast. Ali pa ga poslušas doma pri opravljanju kakega hišnega opravila itn. Drugo stvar, morda še pomembnejša pa je, da se poslušalec lažje in pristneje vživi v vsebino (pogovora), ki je hkrati lahko zelo poglobljena. Mnogokrat lahko »več odneseš« od takega pogovora kot npr. »zgjolj« od dveh ali treh A4 strani intervjuja.

Dušica Kunaver
na pogovoru
Foto Luka Maček

Naslovni logotip podkasta V steni Avtor Luka Maček

V pogovoru se morda zazna tudi več energije med sogovornikoma. Če je podkast še v video obliki, je zraven še ena dimenzija, vizualna, ki doda še komponento neverbalne komunikacije, ki zagotovo ni nepomembna. Je pa pri video obliki »problem,« ker moraš potem to gledati. Tega pa ne moreš početi npr. med vožnjo ali če lupiš doma krompir za kosilo (*smeh*). Pri podkastu lahko poslušalec tudi lažje zazna, vsaj moje izkušnje so take, ali je pogovor iskren, pristen, ali pa pač ne povsem. To se mi zdi zelo pomembno. Nekaj sem posnel, a bolj kot posnemanje samo se poskušam učiti od izkušenejših voditeljev podkastov in »pobirati« dobre stvari oziroma tisto, kar se mi zdi, da dela epizodo podkasta dobro.

Ali so bili za podkast še kašni drugi razlogi?

Bistvene stvari so zgodbe, nesnovno vezivno tkivo, ki povezuje našo skupnost, ne samo alpiniste in plezalce, temveč na sploh vse gornike. Drugi razlog je, da sem želel nasprotovati – z ničelno stopnjo agresije – temu površnemu, instant virtualnemu spletnemu življenju, ki ima bolj malo globine. Za hip nas vzburi, pritegne našo pozornost, v naslednjem trenutku pa deluje v nasprotno smer, impulz nas zapusti in od »skrolanja« po zaslonu nimamo nič. S pristnimi zgodbami ljudi, ki so v hribih nekaj naredili, izkusili – ne mislim na zgolj na vrhunstvo –, želim nasprotovati omenjeni virtualni plitkosti in širiti pravo vsebino. Takšno, ki nekaj pusti v človeku.

Kakšno je mnenje vodstva Planinske zveze o tej novosti, saj je verjetno snemanje povezano z določenimi stroški?

Zaenkrat se mi zdi, da je mnenje oziroma odziv na epizode in celoten projekt pozitiven. Povsem začetno fazo smo že dali skozi in podkast se počasi prijema v skupnost. Kot vse, tudi to nekaj stane, kar pa je v tej fazi podkasta finančno izvedljivo. Bomo videli, kako se bodo stvari razvijale, sicer pa bo potrebno za mnenje vprašati koga drugega. (*smeh*).

Obstaja uredniški odbor oziroma kaj podobnega, ali si ti edini alfa in omega oddaje?

Morda si lahko dovolim reči, da sem vodilni, absolutno pa nisem sam. Moja desna roka je Barbara Gradič Oset. Oba sva približno hkrati prišla do ideje o podkastu. Neodvisno sva to omenila generalnemu sekretarju Damjanu Omerzujju; tako smo se povezali in začeli razvijati to zamisel. Tukaj je še naš multimedij-ski in kreativni mojster, lahko bi rekel producent Luka Maček, brez katerega bi bila vizualna in predvsem avdio kakovost, v določeni meri pa tudi vsebinska, bistveno slabša.

Kako izbiraš sogovornike? Kaj je kriterij za povabilo v oddajo? Se boš pogovarjal izključno z alpinisti in plezalci, ali boš povabil tudi ljudi iz gornjskih oziroma planinskih krogov?

Priznam, da sem se na začetku nameraval držati bolj vertikale. Potem smo ugotovili, da je Slovenija pre-majhna za kaj takega. Na področju gornišva in planin-

Med prvo epizodo podkasta z Andrejem Štremfljem
Foto Luka Maček

stva je toliko res izjemnih ljudi, ki so tako ali drugače povezani z gorami, da je potrebno iti v širino. Epizod, ki jih snemamo dvakrat mesečno, je in bo premalo za vse tiste, ki bi jih bilo vredno slišati. Trenutno npr. se dogovarjam s paraplanincem in z mladim planincem iz mladinske komisije, pa s psihologom, zdravnico itn. Veterani so in bodo vedno zelo aktualni. Skratka, tematik in gostov ne bo nikoli zmanjkalo. Kriterij za povabilo na snemanje je pravzaprav zelo enostaven. Posameznik mora imeti neko kilometrino, znanje in izkušnje z določenega področja, ki se tako ali drugače dotika gora. Na področju udejstvovanja v gorah je moral gost že nekaj konkretnega narediti ali na tem področju pustiti nek pečat. Najpomembnejše pa je, da ima gost kakršnokoli močno zgodbo, ki jo je vredno slišati.

Ali imaš kaj predhodnih izkušenj z vodenjem pogovorov oziroma kje si jih dobil, da si se tega lahko suvereno lotil?

Za tak format avdio in video pogovorov nimam nikakršnih predhodnih izkušenj. Imam neke izkušnje

vodenja pogovorov z drugih področij, npr. vodenje sej, tematskih okroglih miz, sestankov itn. A to ni enako. Te obrti se sedaj učim in seveda ugotavljam, kako je pomembna. A še pomembnejše pri podkastih je, da voditelj res pozna področje, ki ga tematizira in je del skupnosti, katere vsebino pogovora obravnava. Vsaj po mojih izkušnjah pri poslušanju tujih tovrstnih podkastih je to tako.

Na kakšen način zbiraš gradivo, da lahko zastaviš vprašanja? Kakšne vire uporabljaš? So težko dosegljivi? Koliko časa in napora ti to vzame? Ali poiščeš pri tem tudi kakšno zunanjo pomoč?

Večino področij, ki jih tematiziram, vsaj do določene stopnje poznam, določene celo zelo dobro. To je ključno za razumevanje različnih tem in potem tudi za suverenejšo vodenje pogovorov. Glavni viri so sogovorniki sami, če jih poznam, ter moje izkušnje z gora in z ljudmi povezanimi z gorami. Sicer veliko berem knjige in drugo, ne morem pa mimo spleta, kjer se veliko najde. Veliko črпам tudi s skupnosti

pogovor, kar nekaj pa tudi improvizacije med samim snemanjem. Na srečo mnoge sogovornike poznam že od prej. Me pa tudi kaj preseneti. Npr. če od sogovornika pričakujem, da bova šla globlje v neko temo, pa sogovornik ne želi in moram potem tekom pogovora stvari zapeljati v drugo smer. Ali pa npr. ropotanje vrtalne mašine iz spodnjega nadstropja, ki dobro preseka pogovor ali pa vsaj energijo pogovora in se je potrebno potem vrniti v pravi ritem.

Pogovori so različno dolgi. Verjetno ti prija spletna svoboda, da oddaja ni uokvirjena v določen časovni format?

Hja, moral bi biti malce kritičen do sebe, ker sem težko kratek, po drugi strani pa se mi zdi, če se z nekom pogovarjam, in je pogovor zanimiv, naj traja, kolikor pač traja. Ljudje nosimo toliko enih zgodb, izkušenj, življenjskih modrosti itd. in zakaj bi se omejevali. Tako pravijo nekateri, ki se s podkasti ukvarjajo že dalj časa. Bo tudi čas pokazal, kaj delamo dobro, kaj pa bo potrebno izboljšati, nadgraditi, popraviti itn.

Pogovor s Tadejem Debevцем
Foto Luka Maček

same, npr. s četrtkovih *ferajnov* pa s kakega plezalnega popoldneva v plezalnem centru ali s kakega večera na koči. Pa z odprav in številnih druženj na plezalnih počitnicah, iz 14 letnega članstva v komisiji za alpinizem pri PZS itn. Pomembni pa se mi zdijo tudi številni dnevi preživetvi v gorah ali kako drugače v vertikalah in pa seveda velik krog poznanstva ljudi, ki so tako ali drugače povezani z gorami.

Sicer mi vsaka epizoda vzame vsaj dva dni, tako intenzivno je to. Priprave na pogovor in organizacija snemanja, samo snemanje, potem še obdelava posnetega. Poleg tega pa na dnevni ravni razmišljam, kdo bi lahko bil gost in zakaj ter katere teme bi obravnavali itn. Zares je celoten proces zelo intenziven in dokaj naporen hkrati.

Ljudje smo različni in tudi različno odgovarjamo. Kako se uspeš približati vprašanemu, da bi iz njega iztislil ravno tisto, kar si si zamislil? Te je pri kakšnem pogovoru že kaj presenetilo?

Na to bom lahko odgovoril čez dve leti ko bom imel več kilometrine za sabo (*smeh.*) Veliko je v pripravi na

Po koncu pogovora z Natalijo Gros Foto Luka Maček

Mislím, da ti gre kar dobro. Si sam zadovoljen s potekom te novosti?

Včasih ob kaki svoji cvetki pomislim: "Joj, kakšno bedarijo sem izjavil." Slišim svoje govorne napake ... recimo, da se bom sčasoma izboljšal. Vsi mi na PZS smo bili neplavalci na tem področju podkastov, odpluli smo na sredino Atlantika, skočili v vodo, ladja je odplula, sedaj pa plavamo. Še dobro, da mojster Luka pluje dvesto metrov za nami v barki in nas korigira. (*Smeh.*) Skratka, počasi gre na bolje.

Kaj vse je potrebno za kvalitetno snemanje in kako ste dobili izvajalca? Kje snemate pogovore?

Za opremo, snemanje, montažo, obdelavo posnetega, tudi za sceno in kakovost poskrbi Luka Maček, ki sodeluje pri snemanju kar nekaj slovenskih podkastih. Lukova mama je sicer zaposlena na PZS, tako smo vzpostavili stik z njim in začeli sodelovati. Pogovore snemamo na Planinski zvezi. Nekajkrat šli smo tudi na dom, enkrat v Planinski muzej, bodisi zaradi ča-

sovnega usklajevanja, bodisi starejši gostje niso mogli priti do nas in podobno.

Zanimivo bi bilo vedeti, kako potekata snemanje in montaža. Ali kaj popravljate in kolikokrat poslušate posnetek, pred objavo?

Od kar smo začeli epizode snemati tudi za Youtube verzijo, torej v video obliki, smo se odločili, da načeloma možnosti naknadnega popravljanja ne bo več. Sicer Luka »prečisti« posneto epizodo zaradi čistosti zvoka in korektur šumov ter opravi montažo, jaz pa jo potem skupaj z uvodno špico in uvodom pred objavo vsaj enkrat poslušam zaradi priprave izpostavljenih tem pogovora, časovnic in močnih citatov. S tem vprašanjem pa se mi je hkrati porodila ideja – morda posnamemo čez čas kako epizodo v živo z občinstvom in bo možno videti, kako poteka snemanje epizode.

Prvi podkasti so bili izključno audio, zdaj so že video. Kaj je botrovalo tej spremembi?

Veliko ljudi podkaste poslušajo in gledajo. Mnogim je očitno video komponenta še pomembnejša kot zgolj

rasti. Drugo je, kako zastaviti cel koncept podkasta. Biti bolj ozek pri tem ali iti v širino? Iti bolj v strokovne teme ali bolj v življenjske ali bolj v izkustvene? Po začetku video oblike podkasta je bilo vprašanje postavitve scene. Pa vedno bo vprašanje financ. Pa kako doseči publiko, jo pridobiti in ohraniti? Pa ali bomo zaradi številke tudi malce bolj »komercialni«, česar si ne želim. Projekt je kot živ organizem, ki se evolucijsko razvija, se prilagaja in nadgrajuje, morda se celo transformira v kakšno drugo formo.

Si že našel odgovor na vprašanje, kaj te vleče v težke stene, na oddaljene in hladne vrhove?

Hja, iskreno povedano, ne. Mislim, da ga pravzaprav ni še nihče. Če pa je odgovor da, ga je morda vsak zase. Najbrž je na to vprašanje toliko odgovorov, kolikor je vprašanih ljudi.

Kolikšne morajo biti težave, napori ali oboje, da v gorah zgodba postane epska?

To je subjektiven pojem. V neki alpinistični skupnosti določeni vzponi veljajo za epske. Na primer leta

Dušan Škodič v podkastu Foto Luka Maček

avdio. S tem bi radi razširili ponudbo epizod tudi za tovrstno publiko.

Kakšni so odzivi poslušalcev?

Po 18 epizodah (intervju je nastal 16. 11. 2023, op. M. S.) začnemo dobivati povratne informacije, ki so dobre in vzpodbudne. Vidimo, da se podkast v naši skupnosti počasi prijema in tudi številke počasi rastejo.

Morda veš, kolikšna je poslušanost?

Žal nimam trenutnega pregleda nad tem, so pa številke tudi do nekaj tisoč poslušanj za posamezno epizodo. Zadnje epizode so na YouTube tudi v video obliki. V podkastu s Tomom Drolcem se vidi, kako je številka gledanosti oz. poslušanosti zrasla za nekajkrat.

Kaj so bile največje težave pri uvajanju in poteku tega novega projekta?

Težave so večplastne. Pa bolj kot težave so to izzivi. Na eni strani je moj del, torej kako jaz vodim pogovor ter kako se pri tem izboljševati in skupaj s projektom

Tomo Česen med pogovorom Foto Luka Maček

1981 v južni steni Daulagirija so Stane Belak - Šrauf, Emil Tratnik in Cene Berčič gotovo doživljali epsko zgodbo. Moja prigoda iz triglavske stene: ko sva s prijateljem preplezala Peternelovo smer, naju je ujela nevihta in tisti beg pred pobjem padajočega skalovja, ki je padalo s slapovi čez steno ... Takrat se še nisva zavedala, da sva morda bila na robu, ampak v dolini z refleksijo za nazaj se nama je zdelo, da je mogoče bilo malček epsko. Običajno se skušamo v gorah temu izogibati, toda nepredvidljivost narave in človeški faktor pripeljeta do spleta dogodkov, ki na koncu naredijo zgodbo epsko – v narekovajih. Pa niti ne gre za to, da morajo biti zgodbe zgolj epske. Je pa res, da so take zgodbe intenzivnejše, se globlje zasidrajo v nas in več odnesemo od njih.

"Podkast V steni lahko poslušate na spletni strani PZS: <https://podcast.pzs.si/> ali na aplikacijah za podcaste (Spotify, Google podcasts, Apple podcasts). Vabljeni k poslušanju." ●

Mitja Peternel

Kolesarski vzpon na alpinistični simbol

Mont Ventoux – vetrovni velikan Provanse

"Bi ti bil izziv povzpeti se s kolesom na Mont Ventoux v času letošnjih prvomajskih praznikov?" me je z zanimanjem vprašala Aleksandra.

Pobuda

Stackek, ki bi še pred nekaj leti nedvomno naletel na mojo odklonilno reakcijo v slogu: "Pa kako lahko sploh pomisliš na to, da bi zaprišežen turni smučar v obdobju običajno odličnih smuških razmer v Zahodnih Alpah, Visokih Turah ali pa vsaj domačih Julijcih še pred zaključkom sezone svoj najljubši športni rekvizit zamenjal s kolesom ter se odpravil vrtet pedala na nek 'nespodoben kucelj', prekrit z enormnimi količinami kamenja, ki ne seže niti dva tisoč metrov nad morsk gladino?"

A družinska dinamika se je v zadnjem desetletju po rojstvu sina Marka, še posebej pa Luka, popolnoma spremenila in morebitno zmrdovanje nad "nespametnim predlogom" je botrovalo k temeljitemu premisleku o predlagani ponudbi. Dodatno je k temu prispevalo še vse bolj poglobljeno Markovo zanimanje za zgodovinske arhitekturne mojstrovine v sozvočju z naravnimi znamenitostmi, ki jih je v Provansi več kot dovolj za enotedenski obisk ter Lukovo odkritosrčno navdušenje nad dolgo avtomobilsko vožnjo. No ja, ideja sama po sebi niti ne more biti tako slaba, če je o njej razmišljal ter jo pred davnimi 687 leti uresničil že

slavni italijanski pesnik, pisatelj, filozof in teolog Francesco Petrarca. Z uradno zapisanim prvim pristopom na vrh "plešaste gore" si je prislužil celo laskavi naziv "začetnik" oziroma "oče alpinizma".

Morda pa bi se moral na njegovo teme enkrat v času svojega življenja povzpeti vsak pravi gornik in alpinist ter literatu s tem izkazati čast za opravljeno dejanje, me je v alpinističnem slogu prešinilo za trenutek.

Odločitev

Vremenska napoved v domačih gorah je za drugo polovico aprila obetala precej spremenljivo vreme s pogostimi padavinami, medtem ko je za jugovzhodni del Francije predvidevala obilo sonca ter pomladne, skoraj poletne temperature. Kar je najpomembnejše – nekaj dni brez oziroma z le šibkim mistralom. Vetrovi so na kopastih prostranstvih prvaka Provanse namreč zelo pogost gospodar in najbolje je, da kolesarjenje, kakor tudi širen razgled z najvišje točke uživamo brez strahu, da nas želi kam odpihniti. Po tehtnem razmisleku odločitev konec koncev sploh ni bila več zahtevna – med počitnicami gremo v Provanso!

Mont Ventoux v
sončnem vzhodu
Foto Mitja Peternel

Odhod

Kilometri na široki avtocesti, ki nas čez neskončno Padsko nižino pelje v Francijo, se le počasi odšteva. Na našo srečo v sobotnem dopoldnevu na dvo-, tro- in štiripasovnici ni prav veliko prometa in brez običajnih zastojev prej od predvidevanj in načrtovanj prispemo v Briançon. Srednjeveško mesto, ki smo ga pobljže spoznali že ob predlanskem spremljanju kolesarske dirke po Franciji, smo si namreč izbrali za vmesni cilj našega popotovanja po turistično najbolj obiskani državi na svetu. Predlani smo si navijanje za najboljše kolesarje sveta popestrili z *bicikliranjem* na Col du Granon, Col du Lautaret in Col du Galibier, lani pa smo si za cilj izbrali Mont Ventoux, ki ga nekateri strokovnjaki poimenujejo kar svetovni gral kolesarstva.

Do njegovega vznožja nas je čakalo še nekaj ur vožnje po ozkih in zavitih cestah, zato pod štiritisočakom Barre des Écrins nismo izgubljali preveč dragocenega časa. V naše bivališče v kraju Malaucène smo se pripeljali v pozno popoldanskih urah. Moja želja, da še isti dan dospemo do izhodišča, je izhajala predvsem iz dejstva, da je bilo za naslednji dan napovedano jasno vreme z minimalno spremljavo vetra. Okrepil naj bi se v ponedeljek ter ponehal šele v sredo. Zato se kar se da hitro namestimo v udoben apartma ter po napor-nem dnevu utrujeni od dolgega popotovanja kmalu zaspimo.

Uzpon

V nedeljo se zbudim že pred svitom. Adrenalinsko pričakovanje je opravilo svoje. Za ogrevanje ob spremljavi uvodnih sončnih žarkov novega dneva že pogamjam pedala čez neizrazit prelaz Col de la Madeleine proti Bedoinu. Iz središča ljubkega mesteca, ki med poznavalci velja za edino pravo izhodišče za kolesarski vzpon na Mont Ventoux, bo šlo pa zares. Prvi kilometri vzorno označene in asfaltirane ceste se še zložno dvigajo, dokler se nad vasico Saint Esteve asfalt ne postavi izrazito pokonci. Do vznožja manjšega smučišča Chalet Reynard me čaka slabih deset kilometrov s skoraj 900 višinskih metrov vzpona s precej konstantnim naklonom okoli deset odstotkov! S turnimi smučmi bi bilo vzpenjanje enostavno, z dirkalnim kolesom pa je to pravi preizkus vztrajnosti, volje in moči. Na srečo sem zadnja leta pridno nabiral kilometre ne le v naravi, pač pa tudi na sobnem trenažerju in kolesarjenje mi v prijetnih temperaturah ter senci ne povzroča prav posebnih težav. Nad restavracijo smučišča cesta zavije levo ter se končno nekoliko položi. Serpentine me iz vse bolj skopega pasu rastlinja vodijo proti puščavi in goličavi vršne planote. Kot bi se vozil po luni, ki jo prekriva debela plast naloženega kamenja! Svetla barva apnenca iz daljave daje vtis snežne odeje, od blizu pa ta prispodoba hitro zbledi. Velik stolp nekdanje meteorološke postaje je vedno bližje. Dosežem ga v soncu, ob sicer nizki temperaturi blizu ledišča, a povsem brez vetra, ki bi mi dodatno ohlajal telo. Zadovoljstvo na vršni ploščadi je veliko – moj primarni cilj – Mont Ventoux je izpolnjen! Če na najvišjo točko

istočasno z menoj ne bi prispeli štirje gorski tekači, bi bil poleg velikega stolpa povsem sam. Tako pa lahko z njimi izmenjam nekaj besed ter s telefonom ovekovečim meni nepozabno doživetje. Ker se na postanku telo začinja ohlajati, nemudoma oblečem vetrovko in se precej hitro spustim nazaj v dolino. S preostalimi družinskimi člani se snidemo v središču mesta Malaucène. Po zajtrku se odpravimo v bližnji Vaison la Romaine. Sprehodimo se med ostanki srednjeveškega mesteca z imponantnim mostom, Aleksandra in Marko pa si natančneje ogledata tudi arheološki park z rimskim zidom, gledališčem ter toplicami. Kratek preostanek popoldneva izkoristimo za odkrivanje lepote kraja, kjer smo nastanjeni.

Še malo potepanja

Naslednje jutro se na kolo odpravim nekoliko pozneje. Ponoči je deževalo, a količina padavin je bila zanemarljiva, zato so ceste zjutraj že skoraj povsem suhe. Iz doline je razvidno, da na temenu prvaka Provanse gospodarijo vetrovi. Kar naj piha zgoraj v višavah, tu na ravnici je brezvetrje, zato je *biciklira-*

Zaključni metri vzpona proti mogočnemu stolpu nekdanje meteorološke postaje iz Malaucène
Foto Mitja Peternel

Razgled na ravninski svet Provanse z najvišje točke
Foto Mitja Peternel

Čudovite barve
izkopanin okre v
Roussilonu
Foto Mitja Peternel

nije prav prijetno. Po včerajšnji kraljevski etapi, katere skupek višinskih metrov zadostuje za dva vzpona na Vršič iz Kranjske Gore, se odločim za nezahteven in lušten krog, ki me iz Malaucèna čez prelaz Col de la Madeleine ponovno pripelje v Bedoin. Skozenj nadaljujem v Flassan ter sprva južno proti kraju Villes sur Auzon, nato pa kolesarim zahodno do Mazana ter se skozi Bedoin vrnem na izhodišče. Po dobrih dveh urah vožnje med vinogradi, cvetočimi sadnimi drevesi ter površnem ogledu prikupnih provansalskih vasic se vrnem v objem svoje družine.

Popoldan se odpravimo na ogled zanimivih izkopanin okre v kraju Roussilon. Barvni odtenki se prelivajo od rumene, oranžne do vseh odtenkov rdeče. Pročelja hiš imajo posledično oranžnordečo opečnato barvo. Zapeljemo se še v kraj Gordes, ki s svojo obliko, lego in šarmom slovi kot ena najlepših naselbin v Franciji. Za zaključek dneva pa si oči spočijemo v objemu turkiznomodrega in živo zelenega izvira reke Sorgue v kraju Fontaine de Vaucluse. Ni presenetljivo, da je čudovit kraj navdušil že Francesca Petrarco, saj je tam dobival navdih za svoje literarne mojstrovine. Polni imenitnih vtisov se utrujeni vrnemo v naše domovanje.

Južno od mogočnega masiva Mont Ventoux se v provansalsko pokrajino zajeda divja in slikovita soteska Gorges de la Nesque. S kolesom jo obiščem v torek. Po popolnoma prazni cesti z odlično podlago in čudo-

vitimi razgledi pridem do njenega vhoda ter se po isti trasi vrnem. Spektakularen kanjon me navduši do te mere, da ga nemudoma predlagam za družinski obisk. Tudi sredi dneva prometa na cesti ni prav dosti več kot zjutraj. Med vožnjo se večkrat ustavimo ter poskrbimo za izdatno količino fotografskega gradiva. Nadaljujemo do kraja Sault, kjer v lični provansalski trgovini nakupimo nekaj sivke, rastline, ki velja za zaščitni znak celotne pokrajine. Kaj pa, če bi z avtom obiskali še Mont Ventoux, nas prešine. In že se peljemo proti vrhu, kjer pa še vedno gospodari močan veter. Zato z Markom narediva le nekaj fotografij in se poskušava izogniti močnim sunkom, Aleksandra in Luka pa raje ostaneta v varnem zavetju avta. Po cesti mojega nedeljskega kolesarskega vzpona se spustimo v Bedoin.

Drugič ...

Ker mi zmanjka pravih idej, kam se odpraviti z *biciklom*, se v sredo odločim za ponovni obisk Mont Ventoux kar iz "domačega" Malaucèna. Vzpon je primerljiv s tistim iz Bedoina, saj ima primerljivo dolžino ter višinsko razliko. Poleg tega je severna stran, po kateri poteka kolesarjenje, manj izpostavljena vetru. Kljub temu se na vrhu ne zadržujem preveč. Še vedno piha, a precej manj kot dan pred tem. Po vrnitvi se odpravimo v zgodovinsko mesto Orange in si ogledamo velik amfiteater z muzejem ter slavolok zmage. Nato

Impresiven akvedukt
v kraju Pont du Gard
Foto Mitja Peternel

sledi še vožnja v Pont du Gard. Za temeljit ogled ogromnega akvedukta si rezerviramo celoten preostanek popoldneva, saj je mojstrovina z Unescovega seznama na vse nas naredila nepozaben vtis.

... in še tretjič na vrh

Četrtkovo jutro odkrito razmišljam, da bi ta dan kolesarjenje raje izpustil. A ko mi Aleksandra predlaga, da bi se na velikana Provanse lahko povzpел še iz Saulta in s tem prevozil vse dostope, ki vodijo na njegovo teme, se brez pomislekov strinjam. Enkratno priložnost je treba izkoristiti. Kdo ve, če se bomo še kdaj vrnili v Provanso. Z avtom, v katerega naložimo moje kolo, se tako ponovno zapeljemo do Saulta. V središču mesta se poslovimo. Oni se z avtom vrnejo nazaj v Malaucene, jaz pa do tja prikolesarim kar čez vrh. Vzpon iz Saulta ima "le" približno 1200 višincev, a je cesta bolj položna. Če nas iz Bedoina ali Malaucèna do vrha čaka strmih 21 kilometrov *bicikliranja*, jih moramo iz Saulta narediti pet kilometrov več. A so tudi ti kar naporni. Še posebej zadnji del – pri Chalet Reynardu se namreč cesti iz Bedoina in Saulta združita. Veter se je na vrhu že povsem umiril, na žalost pa je najvišja točka ovita v oblake. Še dobro, da nisem prvič tukaj, saj bi mi bilo drugače zagotovo žal zaradi omejenega razgleda. Do bivališča v Malaucènu se vsi skupaj pripeljemo skoraj istočasno.

Slovo od Provanse

Petek izkoristimo za pospravljanje in vožnjo do Briancóna. Tam si rezerviramo namestitev, ki nam je bila znana že od prej. Zapeljemo se še do kraja Le Monétier les Bains, od koder smo predlani spremljali dirko po Franciji. Z Markom spomine na naše nepozabne počitnice obujava z namakanjem v izvrstnih toplicah, Sandra in Luka pa po ulicah zanimivega kraja. Po prespani noči se polni vtisov vrnemo domov.

A brez turnih smučí vendarle ne gre

Pa še povzetek celotne zgodbe. Dan po vrnitvi domov sem izkoristil za smučarski obisk Male Mojstrovke. Razmere na vrhu so bile sicer odlične. A kaj,

ko je s padanjem višine padala tudi kakovost snežne odeje. Z Vratíc je od smučarskih užítkov ostalo bore malo. To je samo potrdilo, da je bila naša odločitev o obisku Provanse nedvomno povsem pravilna, smučí pa na noge ponovno natakнем v ugodnejših snežnih pogojih. ○

Informacije – Mont Ventoux

Kje se nahaja: Mont Ventoux leži v jugovzhodnem delu Francije v čudoviti pokrajini Provanse, ki je širnemu svetu poznana predvsem po prostranih rastiščih sivke (lavanda).

Kako do tja: Najhitreje v Provanso pridemo čez Italijo; čez Padsko nižino se mimo Milana in Torina peljemo zahodno in čez prelaz Montgenèvre do Briancóna v Franciji. Od tam pa nadaljujemo jugozahodno mimo Gapa do izhodišč za vzpon na Mont Ventoux (Bedoin, Malaucène, Sault). Iz Ljubljane je do tja nekaj več kot 900 kilometrov. Vožnja v eno smer bo dolga približno enajst ur. Cestnine nas bodo stale 63 evrov v eno smer (stanje junij 2023), dodati pa moramo še strošek goriva.

Kdaj v Provanso: Provanse je najprimernejša za obisk v pomladnih ali jesenskih mesecih, ko se temperature običajno gibljejo med prijetnejšimi 20 °C in 30 °C. Poleti na prostranih ravninah sicer cveti sivka, a termometer običajno kaže previsoke vrednosti za udobno bivanje ter prijeten ogled kulturno-zgodovinskih znamenitosti. Poleg tega je pokrajina v letnem času množično preplavljena s turisti.

Kako na vrh: Na teme Mont Ventoux so speljane odlično asfaltirane ceste iz krajev Bedoin, Malaucène in Sault. Iz Bedoina in Malaucèna nas do vrha loči dobrih 21 kilometrov ter okoli 1600 metrov višinske razlike. Če pa vzpon pričnemo v Saultu, nas do najvišje točke čaka kar 26 kilometrov. A ker je asfalt nekoliko položnejši, opravimo "le" s 1200 metri višinske razlike. Ne glede na to, iz katere strani se bomo povzpeli do najvišje točke, vsaka tura zahteva ustrezno kondicijsko pripravljenost. Poleg tega moramo pozorno spremljati vremensko napoved, saj nam predvsem močan veter lahko oteži ali celo onemogoči kolesarjenje. Za dolg in strm spust morajo biti naše zavore obvezno brezhibne!

Seveda se na vrh Mont Ventoux lahko povzpemo tudi peš po eni izmed označenih poti, ki z vseh strani vodijo na njegovo teme.

Kje bivati: Za bivanje imamo na voljo večinoma zasebna stanovanja in apartmaje v številnih vasicah in mestih pod Mont Ventouxom, kot je npr. Malaucène. Konec aprila smo za apartmajsko nastanitev štirih oseb (dve odrasli osebi + dva mladoletna otroka) plačali zelo ugodnih 80 evrov na dan.

Zemljevid: *Mont Ventoux*, IGN 25, 1: 25.000

Zanimivosti v okolici: Mont Ventoux ni zanimiv le za ljubitelje kolesarjenja, saj razgibana ravnica pod njim ponuja številne zanimivosti, vredne obiska. Soteska Gorges de la Nesque pokrajinsko spominja na Paklenico ter pomanjšano različico slavnih ameriških kanjonov. Vasiči, kot sta Vaison la Romaine in Gordes, sta čudoviti srednjeveški mesti, izvir reke Sorgue v kraju Fontaine de Vacluse pa predvsem v spomladanskih in poletnih mesecih ponuja obilo zelenja in sence v prijetnem hladu. Zanimiva barvna lestvica izkopanin okre v kraju Roussillon, velik amfiteater ter slavolok zmage v mestu Orange si bodo zagotovo ogledali ljubitelji zgodovinskih znamenitosti, največji vtis na nas pa zagotovo naredi ogromen akvedukt v kraju Pont du Gard.

Poleg opisanih, predvsem južni del Provanse ponuja še številne druge zanimivosti: naravni rezervat Camargue, sotesko Verdon, palačo nekdanjih papežev v Avignonu, samostan Notre Dame de Senanque, muzej sivke v kraju Coustellet, mesta Marseille, Monaco, Nica, St. Tropez na Azurni obali ... Za številne znamenitosti in zanimivosti bo en obisk Provanse najbrž premalo, zato bomo Provanso morali obiskati večkrat.

Izvir reke Sorgue v kraju Fontaine de Vacluse
Foto Mitja Peternel

Damijan Meško

Njegova zadnja etapa

Nosač Limbu

Prvič sem videl starega Limbuja nekega zgodnjega jutra. Odprava je bila končana, vračali smo se proti domu. Nosači so bili zbrani, sprejemali so svoje tovore, katere bodo naslednje dni nosili v dolino. Prekaljeni, močni in izkušeni nosači so izbirali lažje ali bolj primerne tovore, izogibali so se sodom, kajti v njih so bili običajno najtežji tovori in tudi nositi sod na hrbtu je bilo bolj neprijetno.

*Je možno
nesti še več?
Foto Damijan Meško*

Limbu je stal ob svojem sodu in že od daleč sem videl, da je najstarejši nosač. Prestavljal je sod, ga večkrat dvignil in preizkušal njegovo težo. Bil je bos, iz hlačnic so molele suhljate noge, na kosteh samo kite in mišice, stopala pa široka, nosaška. Bogve, na koliko odpravah je že bil kot nosač in kaj ga je napotilo, da se je tudi to pot odločil, da bo nosil belim ljudem težak tovor z vznožja gore v dolino. Ima svoj dom? Družino? Ženo in otroke? Pozneje sem videl, da je hodil vedno sam. Ni se družil z nikomer in tudi drugi nosači niso kazali želje, da bi se družili z njim. Tudi riž si je zjutraj in zvečer na ognju kupal sam. Nikoli nisem videl, da bi se smejal ali jezil. Enkrat sem ga na poti dohitel, položil sem mu roko na ramo, nasmešnil sem se mu, da bi mu pokazal, da ni čisto sam. Pogledal me je, a nasmeha ni vrnil. Bil je star in sam. Zadnjič sem videl Limbuja dan prej, preden smo prišli pozno popoldne v večjo vas. Za ta dan je bila etapa končana. Ime te vasi sem pozabil, skozi vas se je vzpenjala široka cesta, prašna v soncu in blatna v dežju. Na obeh straneh ceste so bile prodajalne, v

katerih je bilo moč kupiti vse od glavnika do riža, od sladkorja do blaga za obleko. Na koncu ulice je bila tudi prodajalna mesa, na lesenem pultu so bili lepši kosi mesa od ovc, koz, prašičev in kokoši, res lepi kosi rdečega in svežega mesa. Tu se je Limbu ustavil in si ogledoval meso. Na vrvi nad pultom so bili obešeni manj vredni kosi, nekaj suhljatih oskubljenih kokoši, čisto na robu pa je visel svinjski uhelj. Limbu se je ustavil, prodajalcu je z roko pokazal na uhelj in ta ga je snel z vrvice. Videl sem še, da je Limbu brskal po žepih in mu odštel nekaj rupij. Potem je vzel uhelj in ga porinil v svojo malho. Odšel je in tistega dne ga nisem več videl. Vem, da si je zakuril ogenj, skuhal riž in si za svojo večerjo privoščil razkošni priboljšek – svinjski uhelj z rižem.

Naslednji dan sem se ustavil ob reki. Bilo je že popoldne. Tudi za ta dan je bila etapa končana, žejen sem bil, šel sem k reki in si napolnil čutaro, voda je bila rjave barve, motna od peska, škrtala je med zobmi, toda bila je zlata vredna – hladna, sveža himalajska voda. Sedel sem na rečni breg, si sezul čevlje in opral nogavice. Reka je tako prijetno šumela. Videl sem, da se mi nekdo približuje. Očitno se mu je mudilo. Poznal me je, bil je eden nosačev, mlad človek. Rekel je: "*Orle porter very bed.*"

Oblekel sem se in sva šla. Vzpenjala sva se zelo hitro, s težavo sem ga dohiteval, ustavil se je in mi dal znak, da bova malo počivala. Vprašal sem ga, koliko je še, da prideva do slabega nosača. Pokazal je polovico kazalca, torej pol ure. Spet sva hodila navzgor, navzdol, potem po ozkih stezah po grebenu in nekoliko proti dolini, spet navzgor po travnatem pobočju in končno se je strmina poglobila. Prispela sva.

Na majhni travnati ravnici so sedeli trije nosači in ob njihovih nogah je ležal človek, droban, suhljat in ves ubog, s skrčenimi nogami, z glave mu je zdrsnila nepalska čepica, ob njem je bila raztrgana malha, v katero je še dan prej tako skrbno položil svinjski uhelj. Bil je Limbu. Ležal je na boku, kolena je potegnil k sebi, kakor da bi legel, da si malo odpočije. Toda bil je mrtev. Tako zelo mrtev, da sem že od daleč videl, da v tem bitju ni več življenja. Potipal sem, če ima še pulz; to sem moral napraviti, uvela, drobna, suha roka z drobnim zapestjem, saj rok vse življenje ni veliko

S sodom na ramenih
Foto Damijan Meško

potreboval, ker je vse življenje samo hodil in nosil težka bremena po nepalskih strminah. Razprl sem mu veke. Tako utrujene so bile njegove oči in zenici široki, motni in uveli. Nosačem sem rekel, da je mrtev, čeprav sem vedel, da sami to dobro vedo.

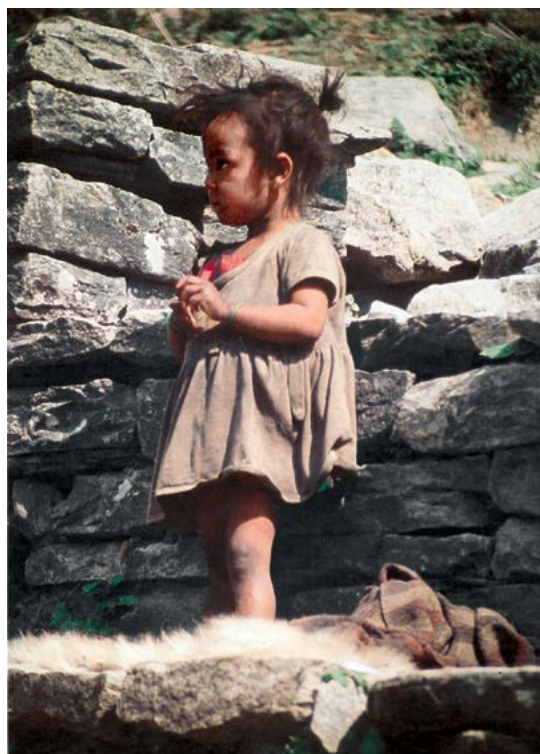
Vprašal sem može, kaj bomo napravili z njim. Ga bodo spustili v vodo, da njegovo truplo odnese himalajska reka neznano kam? Bodo napravili grmado in ga sežgali? Bodo njegovo truplo izpostavili na vrhu hriba, da ga razkosajo jastrebi? Vsi takšni načini pogreba so možni v Nepal. Pokopali ga bomo, je rekel eden od njih. Vzeli so kramp, dve lopati in so začeli kopati. Zemlja je bila suha, kmalu so zadeli ob skale, ker plast zemlje je bila plitva. Toda kopali so zavzeto, z vsem srcem, brez besed, zelo resni so bili.

Pogledovali so me vprašujoče, če je grob dovolj globok, in moral sem jim nekako pokazati, naj kopljejo še naprej. Ko je bila jama dovolj globoka, so prijeli mojega Limbuja za glavo, prsi, ramena in noge. Tudi jaz sem jim pri tem pomagal, čeprav je bil Limbu čisto droban in lahek, skoraj kot otrok. Pomagal sem jim zaradi globokega spoštovanja do njega in njegovega življenja in utrnila se mi je misel o smislu življenja. Odločil se je, da gre za nosača še enkrat, mogoče zadnjič, zmoget bom, si je mislil. Pa ni zmoget. Odložil je svoj tovor ob stezi – in ugasnil. Položili smo ga v plitki grob, ves skrčen je ležal tam, še enkrat sem ga pobožal po suhljatem ramenu in kmalu so začele po njegovem telesu padati grude suhe zemlje, pomešane s kamni. Napisal sem mrliški zapisnik, ker sem bil edina uradna oseba ob njegovi smrti. Na koncu sem za vzrok smrti zapisal ime nenavadne in čisto nestrokovne diagnoze: *Pralysis cordis. Lassitudo cordis. Homo exvivere.*¹

Enemu od nosačev sem dal ta list papirja. Do prve vasi je bilo še dan hoda, do policijske postaje tri dni.

Policijci bodo prepisali z lista v mrliško knjigo in stvar bo urejena, čeprav vzroka smrti mogoče ne bodo razumeli.

Tako konča človek, sem mislil. Koliko je vredno življenje? Veliko. Limbu je preživel veliko življenje. Čeprav je imel samo nekaj skromnih cunj na sebi, težak tovor na hrbtu in nosaški trak čez čelo. Ga je doma kdo čakal? Je zdrsnila za njim kakšna solza preko lica? Kar sedel sem tam ob skromni gomili, čutil sem neizmereno spoštovanje do tega človeka, ker se mi je njegovo življenje zdelo dragoceno. Naj ti bo lahka nepalska zemljica, sem mu še rekel, optal sem si nahrbtnik in odšel. Limbuja sem pustil samega. *Exvivere homo.* ◉

Na odpravi
Foto Damijan Meško

¹ Odpoved srca. Preutrujenost srca. Odšel je človek.

Tomaž Hrovat

Skriti venček poslastic mondenega središča

Bad Kleinkirchheim/St. Oswald

Dandanes popularni Bad Kleinkirchheim, vključno z njegovo višje ležečo vasico St. Oswald, deli ekonomsko srečno usodo, ki jo je prinesla industrija prostega časa 20. stoletja – turizem. Vzporedna cena razvoja je delna izguba tradicionalne identitete kraja, saj količina turističnih postelj večkratno presega število prebivalstva. Predvsem Bad Kleinkirchheim se je utopil v poplavi hotelov in drugih turističnih kapacitet, medtem ko je nekaj kilometrov oddaljenemu St. Oswaldu uspelo ohraniti tradicionalno vaško jedro v svoji najlepši podobi. Korošcem je pač treba priznati skrb za tradicijo tudi pri ohranjanju avtohtone arhitekture, in ne samo pri noši značilnih usnjenih hlač irharic in ženskih tradicionalnih oblek dirndlov.

Mondeno smučarsko območje

Bad Kleinkirchheim se po predponi 'klein' loči od soimenjaka Grosskirchheima, ki leži ob reki Möll na severu Koroške. Ime Bad pa je dobil po turistični ureditvi termalne vode v letu 1973. Prav termalna voda v kombinaciji z eksplozivnim razvojem smučarske industrije je nekdaj v celoti kmečki zaselek spremenila v smučarske sanje slovenskega srednjega razreda v 70. letih prejšnjega stoletja. V času, ko je jugoslovanski ekonomiji šlo še relativno dobro, so krila navdušenja podpihovali "junaki planinskega čaja" Bojan Križaj, Boris Strel in Jože Kuralt. V Bad Kleinkirchheimu se je bilo mogoče med drugim preizkusiti tudi po smučaški progi, imenovani po olimpijskem zmagovalcu Franzu Klammerju, lokalnem športnem junaku sve-

tovne veljave, potomcu skromne gostilniške družine iz bližnje vasice.

Bad Kleinkirchheim, ki leži na višini 1000 metrov na razpotegnjenem sedlu v prečni dolini med Milštatskim jezerom/Millstätter See in dolino reke Krke/Gurk, je obkrožen z gozdnatimi kopastimi dvatisočaki, v katere so dandanes predvsem v severna pobočja zarezane smučarske proge. Ta odročna in močno gozdnata dolina je bila poseljena razmeroma pozno, ima pa kljub temu precej burno zgodovino. Okrog leta 600 so vanjo prodrli Slovani, ki so jih po zatonu Karantanije izrinili Bavarci. Ime Chirchem je bilo zabeleženo v letu 1166 v dokumentih bližnje Milštatske opatije, ki je imela oblast nad pokrajino. V 15. stoletju so sledila turška plenjenja, nato protestantsko gibanje, ki je bilo

*Macesnov gozd na
zgornji gozdni meji
pod Klomnackom
Foto Tomaž Hrovat*

tukaj zelo močno. Protestantom so na trdo zvili roke jezuiti, čeprav je gibanje ostalo močno, kot se reče – v ilegali. Večja družbena sprememba so bile še Ilirske province in Napoleonova oblast, zdaj pa so kraj osvojile turistične horde iz bližnje in daljne okolice.

U okolici vasice St. Oswald

Ker smo turni smučarji v večini tudi ljubitelji neokrnjene narave, tišine in osamljenih gorskih kotičkov, bomo v tem prispevku ponudili tovrstno idilično podobo zimske pokrajine. Napotili se bomo v malo višje ležečo vasico St. Oswald, ki leži na višini 1300 metrov. Tudi St. Oswald se je turistično razširil do neprepoznavnosti, ohranil pa je izjemno slikovito vaško jedro okrog cerkvice, ki si ga velja ob vrnitvi s ture vsekakor ogledati. Na cerkvenem obzidju bomo našli med drugim spominsko tablo na župnika slovenskega rodu Andreja Kajznika, ki je tod pasel dušne ovčice v letih med 1988 in 2009.

Zdaj pa končno k osnovni tematiki zapisa, torej k izhodišču našega tokratnega venčka turnih smukov. Ti so namenjeni predvsem skrajno uživaškemu delu turnosmučarskega plemena. Vse štiri ture so si med seboj precej podobne: fizično niso naporne, smučanje je uživaško in nezahtevno, težkih in izpostavljenih mest ni. Narava je čudovito ljubka in zaobljena, lege so sončne in prijazne, razgledi vsenaokrog pa izredni. Kot naročeno za dnevni pobeg družinskega očeta ali mame, ki morda učita otroke zavojev na smučiščih in si bosta privoščila turnosmučarski dan zase. Ali pa še bolj idilično – z namestitvijo v eni od dveh koč v zatrepu obdelamo dve turi hkrati in imamo turnosmučarski vikend, ki se ga bomo še dolgo in z nostalgijo spominjali.

Izhodišče za vse štiri turne smuke je zatrep potoka St. Oswaldbach. Do njega se spustimo z avtomobilom iz središča St. Oswalda desno (levo navzgor vodi

glavna cesta proti žičniškim napravam). Peljemo po ozki asfaltirani cesti zdaj ob drugi (levi) strani potoka navzgor mimo posameznih počitniških hišic do mostička in še malo naprej do podrte staje, kjer je manjše parkirišče. Priporočljiv je zgoden prihod, da ne bomo imeli težav s parkirnim mestom. Od tu naprej je cesta zaprta in urejena kot sankaska proga, kar bomo s pridom uporabili pri smučanju ob vrnitvi.

V levem delu zatrepa stoji koča Falkertschutzhaus, v kateri se je mogoče dobro najesti in tudi prespati. Je odlično izhodišče neposredno pod Mallnockom in Klomnockom, pa tudi Steinnock in Falkert nista od rok. Enako velja za drugo kočico, to je Lärchenhütte ali po naše Macesnova koča. Do te idilične ljubke kočice vodi sankaska proga prav do praga. Obe koči sta v zasebnem upravljanju, in če nameravamo prespati, se je zagotovo smiselno predhodno najaviti.

Prvi turnosmučarski cilj (z leve proti desni v našem zatrepu) je **Mallnock**, 2226 m. Od vseh je morda tudi najbolj priljubljen, saj ga je mogoče zlahka doseči z zgornje postaje sedežnice Brunachbahn po razglednem veznem grebenu. Če želimo pravi turni smuk, ga bomo seveda opravili tako, kot ga opisujemo tule. Lega Mallnocka za spust je jugovzhodna, kar pomeni, da je sneg zelo izpostavljen soncu. Če na mestu samem ugotovimo, da je to težava, zlahka obrnemo po krnici desno in dosežemo sosednji, nekoliko višji **Klomnock**, 2331 m. Tudi Klomnock je prava turnosmučarska klasika, čeprav gneče zaradi obilice ciljev v okolici zagotovo ne bo. S Klomnocka poteka spust naravnost navzdol južno po neizraziti grapici, v kateri navadno vladajo odlične smučarske razmere. Skratka, Mallnock ali Klomnock? Odločiti se je najbolje na mestu samem glede na snežne pogoje tistega dne. Dobro fizično pripravljene bodo morda obdelali hkrati kar oba in dilema tako odpade.

*Ličen pastirski stan pod Steinnockom
Foto Tomaž Hrovat*

Lagoden vzpon v
Nockbergih
Foto Tomaž Hrovat

Naslednji v ogrlici, **Steinnock**, 2197 m, je nekoliko manj poznan kot ostali trije in v turnosmučarski literaturi tudi manj navajan, čeprav v primerjavi s predhodnikoma v ničemer ne zaostaja. Poleg velikega kamna, po katerem nosi ime, se ponaša še z ličnim pastirskim stanom malo pod vrhom in z velikim lesenim križem na njem. Tudi smer spusta s Steinnocka je izrazito južna, kar odločilno vpliva na snežne razmere. Zaradi konkavne oblike pobočja je običajno dodatno zavarovan pred vetrovi, ki sicer na

kopastih vzpetinah tako radi ponagajajo in oblikujejo smučarju neprijetne in nevarne klože.

Skrajno desni v zatrepu pa je **Falkert**, 2308 m, ki v nekaterih pogledih malce odstopa od ostalih treh tur. Sprva že po imenu. Je namreč eden redkih vrhov v Nockbergih, katerega ime se ne konča s tipično končnico -nock. Na njegovem vrhu bomo pri vzponu ves čas gledali končno postajo sedežnice, kar je dober orientir, estetsko pa ne moti preveč. Za smučarja pa je še večjega pomena, da odstopa v nebesni smeri spusta. Za razliko od ostalih treh je namreč obrnjen na sever in v pretoplem dnevu je to velika primerjalna prednost. Zna se zgoditi, da imajo južna pobočja že predelan *firm*, mi pa bomo na Falkertu vriskali v sipkem suhem snegu, ki ga še ni ujelo sonce.

Vsi opisani cilji so, kot večina Nockbergov, izrazito zgodnjezimski. Torej nekako od decembra do konca marca. Kot pri vseh turnih smukih v pogorju moramo upoštevati, da so zaradi nezaščitene lege in zaobljene oblike vrhov radi spihani do golega. Zgodi pa se tudi, da je to celo v prid prav naši tokratni štiriperesni detelji. Sneg z vrhov lahko namreč odpihne prav na nižje ležeča pobočja, kjer bomo smučali. V veliko pomoč pri odločitvi za turo nam bodo spletne kamere, ki jih ima smučišče Bad Kleinkirchheim kar nekaj objavljenih na svetovnem spletu.

Ker smo opisane ture označili kot izrecno uživaške, bomo za hedonistično zaokrožitev dodali še dva dodatna namiga. Prvi je kulinarični – če boste v koči ali v kateri koli gostilni ob vrnitvi naročili tradicionalno koroško jed *Kasnudeln* ali po naše krapci, ne boste zgrešili. Nadevi krapov so različni, od tradicionalnih s krompirjem ali skuto, do modernejših s špinačo, paradiznikom in podobnim. Če pa si želimo privoščiti še smetano na torti, bomo obiskali termalni center v Bad Kleinkirchheimu, kjer nam bo nato zdravilna voda zmehčala utrujene mišice na nogah. Tudi življeje gornika ima prijetne trenutke. ●

Informacije

Kako na izhodišče: Avtocestno povezavo Ljubljana–predor Karavanke–Beljak–Spittal zapustimo na izvozu Feldkirchen/Treffen in se po lokalni cesti vozimo skozi Afritz am See, Feld am See in Radenthein, kjer zavijemo desno proti Bad Kleinkirchheimu. V središču vasi sledimo tablam za St. Oswald levo v dolino potoka St. Oswaldbach. Do potoka se spustimo z avtomobilom iz središča St. Oswalda desno (levo navzgor vodi glavna cesta proti žičniškim napravam). Peljemo po ozki asfaltirani cesti zdaj ob drugi (levi) strani potoka navzgor mimo posameznih počitniških hišic do mostička in še malo naprej do podrte staje, kjer je manjše parkirišče. Na planinski karti je označeno z 'Dolzer' po zadnji kmetiji.

Vodnik: Mitja Peternel: *Najlepši turni smuki avstrijske Koroške*. Sidarta, 2019.

Spletni viri: https://de.wikipedia.org/wiki/Bad_Kleinkirchheim
www.bergfex.si/badkleinkirchheim/webcams/
www.bergfex.si/badkleinkirchheim/webcams/
www.alpintouren.com/de/touren/ski/tourbeschreibung/tourdaten_20797.html

www.outdooractive.com/de/route/skitour/nockberge/klo-nnock-2331m-und-steinnock-2197m/27299105/

Zemljevidi: *Millstätter See Nockgebiet*, Kompass 63, 1: 50.000
Liesertal - Maltatal - Millstätter See - Spittal - Nockalmstraße, WK 221, Freytag & Berndt, 1: 50.000

Bad Kleinkirchheim - Nationalpark Nockberge, WK 222, Freytag & Berndt, 1: 50.000

Mallnock, 2226 m

skupina
Nockberge

Zahtevnost: Nezahteven turni smuk
Oprema: Običajna oprema za turno smučanje, plazovni trojček
Višinska razlika: Pribl. 875 m
Izhodišče: Majhno parkirno mesto pri potoku St. Oswaldbach, pribl. 1350 m. Avtocestno povezavo

Ljubljana–predor Karavanke–Beljak–Spittal zapustimo na izvozu Feldkirchen/Treffen in se po lokalni cesti vozimo skozi Afritz am See, Feld am See in Radenthein, kjer zavijemo desno proti Bad Kleinkirchheimu. V središču vasi sledimo tablam za St. Oswald levo

v dolino potoka St. Oswaldbach. Do potoka se spustimo z avtomobilom iz središča St. Oswald desno (levo navzgor vodi glavna cesta proti žičniškim napravam). Peljemo po ozki asfaltirani cesti zdaj ob drugi (levi) strani potoka navzgor mimo posameznih počitniških hišic do mostička in še malo naprej do podrte staje, kjer je manjše parkirišče. Na planinski karti je označeno z 'Dolzer' po zadnji kmetiji.

WGS84: N 46,851986°, E 13,779264°

Koča: Koči Falkertschutzhaus, 1552 m, telefon +43 676 572 40 90, v zasebni lasti

Čas vzpona: 2.30–3 h

Sezona: Od decembra do marca

Vodnik: Mitja Peternel: *Najlepši turni smuki avstrijske Koroške*. Sidarta, 2019.

Zemljevid: *Millstätter See Nockgebiet*, Kompass 63, 1 : 50.000

Vzpon: Takoj natakne smo smučiče in se začnemo vzpenjati po sankiški progi. Progo bomo s pridom uporabili pri spustu, pri vzponu pa jo zapustimo v prvem ovinku in nadaljujemo

Dobro uležan sneg pod Mallnockom Foto Tomaž Hrovat

Klomnock, 2331 m

skupina
Nockberge

Zahtevnost: Nezahteven turni smuk
Oprema: Običajna oprema za turno smučanje, plazovni trojček
Višinska razlika: Pribl. 980 m
Izhodišče: Majhno parkirno mesto pri potoku St. Oswaldbach, pribl. 1350 m. Avtocestno povezavo Ljubljana–predor Karavanke–Beljak–Spittal zapustimo na izvozu Feldkirchen/Treffen in

se po lokalni cesti vozimo skozi Afritz am See, Feld am See in Radenthein, kjer zavijemo desno proti Bad Kleinkirchheimu. V središču vasi sledimo tablam za St. Oswald levo v dolino potoka St. Oswaldbach. Do potoka se spustimo z avtomobilom iz središča St. Oswald desno (levo navzgor vodi glavna cesta proti žičniškim

napravam). Peljemo po ozki asfaltirani cesti zdaj ob drugi (levi) strani potoka navzgor mimo posameznih počitniških hišic do mostička in še malo naprej do podrte staje, kjer je manjše parkirišče. Na planinski karti je označeno z 'Dolzer' po zadnji kmetiji.

WGS84: N 46,851986°, E 13,779264°

Koča: Koči Falkertschutzhaus, 1552 m, telefon +43 676 572 40 90, v zasebni lasti

Čas vzpona: 3 h

Sezona: Od decembra do marca

Vodnik: Mitja Peternel: *Najlepši turni smuki avstrijske Koroške*. Sidarta, 2019.

Zemljevid: *Millstätter See Nockgebiet*, Kompass 63, 1 : 50.000

Vzpon: Takoj natakne smo smučiče in se začnemo vzpenjati po sankiški progi. Progo bomo s pridom uporabili pri spustu, pri vzponu pa jo zapustimo v prvem ovinku in nadaljujemo po markirani poti, ki se dviga vzporedno s potokom St. Oswaldbach. Po približno pol ure zložnega vzpona spet dosežemo sankiško progo ravno na mestu,

Dvoglavi vrh Klomnocka Foto Tomaž Hrovat

Mallnock, 2276 m

skupina
Nockberge

po markirani poti, ki se dviga vzporedno s potokom St. Oswaldbach. Po približno pol ure zložnega vzpona spet dosežemo sankiško progo ravno na mestu, kjer se dolinica izravna. Takoj pridemo do razpotja (desno oznaka

za Lärchenhütte) in nadaljujemo levo proti koči Falkertschutzhaus, 1552 m. Tu nadaljujemo ob potoku, macesnov gozd postaja vedno redkejši. Na mestu, ki se imenuje Schönfeld (in res je lepo tam), dosežemo gozdno mejo in

ostanke stanu. Zdaj je Mallnock neposredno pred nami, do vrha pa bomo potrebovali še kakšno uro.

Spust: Spust poteka po smeri vzpona.

Tomaž Hrovat

Klomnock, 2231 m

skupina
Nockberge

kjer se dolinica izravna. Takoj pridemo do razpotja (desno oznaka za Lärchenhütte) in nadaljujemo levo proti koči Falkertschutzhaus, 1552 m. Tu nadaljujemo ob potoku, macesnov gozd

postaja vedno redkejši. Na mestu, ki se imenuje Schönfeld (in res je lepo tam), dosežemo gozdno mejo in ostanke stanu. Usmerimo se proti Mallnocku, nato pa v dolgem loku proti desni

dosežemo vrh Klommnocka.

Spust: Z vrha smučamo neposredno navzdol po neizraziti grapi, nato pa se priključimo smeri vzpona.

Tomaž Hrovat

Steinnock, 2197 m

skupina
Nockberge

Zahtevnost: Zahteven turni smuk

Oprema: Običajna oprema za turno smučanje, plazovni trojček

Višinska razlika: Pribl. 850 m

Izhodišče: Majhno parkirno mesto pri potoku St. Oswaldbach, pribl. 1350 m.

Avtocestno povezavo Ljubljana–predor Karavanke–Beljak–Spittal zapustimo na izvozu Feldkirchen/Treffen in se po lokalni cesti vozimo skozi Afritz am See, Feld am See in Radenthein, kjer zavijemo desno proti Bad

Kleinkirchheimu. V središču vasi sledimo tablam za St. Oswald levo v dolino potoka St. Oswaldbach. Do potoka se spustimo z avtomobilom iz središča St. Oswalda desno (levo navzgor vodi glavna cesta proti žičniškim napravam). Peljemo po ozki asfaltirani cesti zdaj ob drugi (levi) strani potoka navzgor mimo posameznih počitniških hišic do mostička in še malo naprej do podrte staje, kjer je manjše parkirišče. Na planinski karti je označeno z 'Dolzer' po zadnji kmetiji.

WGS84: N 46,851986°, E 13,779264°

Koča: Koča Lärchenhütte, 1557 m, telefon +43 676 576 22 91, v zasebni lasti

Čas vzpona: 2.30–3 h

Sezona: Od decembra do marca

Zemljevid: *Millstätter See Nockgebiet*, Kompass 63, 1 : 50.000

Vzpon: Takoj natakne smuči in se začnemo vzpenjati po sankiški progi. Progo bomo s pridom uporabili pri spustu, pri vzponu pa jo zapustimo v prvem ovinku in nadaljujemo po markirani poti, ki se dviga vzporedno s potokom St. Oswaldbach. Po približno

Prvi zavoji s Steinnocka Foto Mitja Peternel

Falkert, 2308 m

Krške Alpe,
skupina Nockberge

Zahtevnost: Zahteven turni smuk

Oprema: Običajna oprema za turno smučanje, plazovni trojček

Višinska razlika: Pribl. 950 m

Izhodišče: Majhno parkirno mesto pri potoku St. Oswaldbach, pribl. 1350 m. Avtocestno povezavo Ljubljana–predor Karavanke–Beljak–Spittal zapustimo na izvozu Feldkirchen/Treffen in se po lokalni cesti vozimo skozi Afritz am See, Feld am See in Radenthein, kjer zavijemo desno proti Bad Kleinkirchheimu. V središču vasi sledimo

tablam za St. Oswald levo v dolino potoka St. Oswaldbach. Do potoka se spustimo z avtomobilom iz središča St. Oswalda desno (levo navzgor vodi glavna cesta proti žičniškim napravam). Peljemo po ozki asfaltirani cesti zdaj ob drugi (levi) strani potoka navzgor mimo posameznih počitniških hišic do mostička in še malo naprej do podrte staje, kjer je manjše parkirišče. Na planinski karti je označeno z 'Dolzer' po zadnji kmetiji.

WGS84: N 46,851986°, E 13,779264°

Koča: Koča Lärchenhütte, 1557 m, telefon +43 676 576 22 91, v zasebni lasti

Čas vzpona: 3–3.30 h

Sezona: Od decembra do marca

Vodnik: Mitja Peternel: *Najlepši turni smuki avstrijske Koroške*. Sidarta, 2019.

Zemljevid: *Millstätter See Nockgebiet*, Kompass 63, 1 : 50.000

Vzpon: Takoj natakne smuči in se začnemo vzpenjati po sankiški progi. Progo bomo s pridom uporabili pri spustu, pri vzponu pa jo zapustimo v prvem ovinku in nadaljujemo po markirani poti, ki se dviga vzporedno s potokom St. Oswaldbach. Po približno pol ure zložnega vzpona spet dosežemo sankiško progo ravno na mestu, kjer se dolinica izravna. Takoj pridemo do razpotja (desno oznaka za Lärchenhütte), večkrat prečimo sankiško progo in dosežemo kočo Lärchenhütte, 1557 m. Nad kočo nadaljujemo levo navzgor po markirani poti. Ko prideмо v sekundarno grapo (Hundsfeldgraben), nadaljujemo ob njej in je ne

Severna pobočja Falkerta Foto Tomaž Hrovat

Steinnock, 2197 m

skupina
Nockberge

pol ure zložnega vzpona spet dosežemo sankiško progo ravno na mestu, kjer se dolinica izravna. Takoj pridemo do razpotja (desno oznaka za Lärchenhütte), večkrat prečimo sankiško progo in dosežemo kočo Lärchenhütte,

1557 m. Nad kočo nadaljujemo levo navzgor po markirani poti. Ko pridemo v sekundarno grapo (Hundsfeldgraben), jo na primernem mestu prečimo in zagrizemo v prvo strmino Steinnocka (tu je nevarnost plazjenja!).

Z zadnjimi macesni se svet nato položi. Zagledamo obnovljeno planino in mimo nje končno dosežemo dovolj prostorni vrh Steinnocka, 2197 m.

Spust: Spust poteka po smeri vzpona.

Tomaž Hrovat

Falkert, 2308 m

Krške Alpe,
skupina Nockberge

prečimo. Dosežemo dve lično obnovljeni kočici (Hundsfeldhütten), od tu pa že vidimo zadnjo postajo žičnice na vrhu. Do vrha imamo več možnosti in se odločimo glede na oceno snežnih

razmer. Možno je ali čez škrbino Hundsfeldscharte, 2165 m, po kotanjanstem svetu naravnost na vrh ali pa po širokem hrbtu na desni, ki se imenuje Tanzboden.

Spust: Spust poteka po smeri vzpona. (Izberemo tisto smer, za katero ocenimo, da bo smučanje najlepše glede na vrsto snega v mikro legi.)

Tomaž Hrovat

Po prvem dotiku skale nisem več spustila iz rok

Pogovor z Aleksandro Voglar

Aleksandra Voglar je alpinistka, alpinistična in športnoplezalna inštruktorica iz generacije, ki je največje uspehe dosegla v drugih polovici devetdesetih let prejšnjega in prvih letih tega stoletja. Plezala je športnoplezalne smeri do ocene 7c, dolge alpske smeri do težavnosti 7a in se udeležila več odprav v Yosemite, Mehiko, Peru in druga gorstva. Na zadnji, leta 2006 v pakistansko Himalajo, so skupaj s Tanjo Grmovšek in Tino Di Batista preplezale smer Eternal Flame (VI, 6c, A2, M5, 1000 m) na 6239 metrov visoki Trango Nameless Tower, kar je bil prvi vzpon ženske naveze na ta vrh.

Članica Posavskega alpinističnega kluba iz Krškega, ki letos praznuje 30-letnico delovanja, je bila med njegovimi ustanovnimi člani. Že šesto leto je tudi njegova predsednica, veliko časa pa posveča delu z mladimi športnimi plezalci. Kot ena najuspešnejših slovenskih alpinistk je svoje mesto dobila tudi na razstavi Slovenskega planinskega muzeja Korajža je ženskega spola.

Shribi ste se prvič srečali že v osnovni šoli. Od kod veselje, glede na to, da ne prihajate iz gorskega okolja, ampak iz Krškega?

Ko sem prišla v prvi razred osnovne šole in so nam ponudili različne dejavnosti, je bil planinski krožek edini, kamor sem se prijavila. Vseh osem let sem bila zmagovalka krožka, ker sem se udeležila vseh izletov. Hodila sem tudi na planinske tabore, kjer so alpinisti, znanci mojih planinskih vodnikov, večkrat predavali. Slednji so sčasoma postali alpinisti in prepričali so me, naj pridem v alpinistično šolo. Še danes sem Gorazdu Pozveku hvaležna, da me je poklical v ta šport. Kajti odkar sem prvič prijela za skalo, je nisem več spustila iz rok.

Kaj vam daje tista skala pod rokami?

V gorah ni nikoli dolgčas. Tam so vedno dobra družba, zvesti prijatelji, narava ... Najbrž me je v osnovni šoli prav to pritegnilo. Še danes sem človek narave. Ko sem prišla prvič v domače plezališče Armeško in videla tisto pokončno steno, sem najprej vprašala: "Pa kam ste me vi pripeljali?" Seveda sem že prej hodila po zavarovanih plezalnih poteh, a ne takšnih. Vsi so mi rekli, naj splezam gor, pa sem bila prepričana, da se ne da. A so vztrajali, me spodbujali in sem šla. Med prvim poizkusom v smeri sem plezala gor in dol, vmes tudi visela kot nekakšna klobasa, a mi je le uspelo priplezati do vrha. Zdelo se mi je, da sem naredila nemogoče in odprla so se mi čisto nova obzorja. To je bilo v tretjem letniku gimnazije in od takrat sem vsak dan, petek in svetek, plezala. Moja gonilna sila

je bil Marč – Marjan Zver, s katerim sva prvo leto res dnevno obiskovala Armeško, kjer sem pridobila plezalno tehniko in moč.

Klasično vprašanje je, zakaj? Večina odgovori, da si takrat prisoten samo v tistem trenutku in nikjer drugje. Je tudi pri vas tako?

Mene je enostavno gnalo. Želela sem samo v hribe in plezati. Kar tresla sem se od navdušenja, ko sem našla koga, ki se je znal pogovarjati o smereh, ure in ure o določenem oprimku, o določenem gibu. Včasih sem se s kom samo zvečer slišala, se dogovorila o vzponu, zjutraj sva šla in se med vzponom niti pogovarjati ni bilo treba. Vse je potekalo samo od sebe, se čutilo, vedelo. S kom drugim pa je bilo zabavno, glasno, noro dobro.

Stalnih soplezalcev ni bilo veliko, čeprav sem plezala z veliko ljudmi. Prvi je bil klubski kolega Andrej Sotelšek. Z njim sem na začetku največ plezala in tudi

Aleksandra Voglar med plezanjem Chamoniških špic, 2006
Arhiv Sandre Voglar

Odprava ZDA
in Mehika 1999,
Washington Column,
južna stena
Arhiv Sandre Voglar

plezalno napredovala. Potem pa sta prišla Tanja in Andrej Grmovšek. Z njima, predvsem s Tanjo, sva bili naveza, ki je ostala. Veliko sem plezala z Majo Lobnik, v klubu še z Matejem Zorkom.

Veliko ste plezali z ženskami. Kaj je drugače, ko sta v navezi dve ženski?

Plezalki morata biti enakovredni. Če se je treba zamenjati v vodstvu, morata biti obe enako sposobni, ne moreš se nasloniti samo na vodstvo ene. Plezanja smo se lotile natančno, pedantno, premišljeno. Pred vzponom smo si vzele več časa in ko smo si zadale kakšen težak cilj, smo ga vedno tudi uspešno dosegle – z veliko spodbude, sproščenosti, veselja in užitka. Mislim, da je prav to čar ženskega alpinizma. S Tanjo Grmovšek sva bili res močna naveza. Njen stavek: "Sandra me nikoli ne bo pustila na cedilu," mi veliko pomeni in je dejansko postal stavek mojega načina življenja.

Je potrebno več dokazovanja, ko ženska pleza z moškimi?

Nikoli nisem čutila, da bi me gledali drugače, ker sem ženska. Plezali smo dokaj enakovredno. Nekoč sem plezala s starejšim vrhunskim alpinistom in pohvalil me je, da znam dobro plezati in da hkrati nisem tekmovalna. Ni čutil, da bi se moral ob meni dokazovati kot pogosto v moških navezah. To mi je dalo misliti in bilo spodbuda za naprej. Ko smo se punce na odpravi v Pakistanu odločile za težjo smer, kot smo jo namepravale prvotno splezati, smo na poti v steno srečale navezo, ki se je vračala iz naše načrtovane smeri. Fanta sta rekla, da so vse počti zaledenele in da jima ni uspelo. A me smo jo splezale in njima ni bilo jasno, kako je ženskam uspelo. Zakaj? V bazi med pripravami smo se res potrudile, dobro pogovorile in dogovorile. Bile smo osredotočene, si razdelile naloge. Detalji, kot je ta, da smo s sabo vzele le ene plezalnike, ki so bili vsem trem prav, so lahko ključni. Mene so malo tiščali, Tini (Di Batista, op. p.) so bili prav, Tanji (Grmovšek, op. p.) so bili malce preveliki. Enako je bilo z zimskimi čevlji. Natančno smo vedele, koliko opreme in hrane potrebujemo. Res smo se zelo dobro pripravile in organizirale. Mislim, da je bil to vedno ključ vseh mojih uspešnih vzponov.

Udeležili ste se kar nekaj odprav. Najprej ste šli leta 1997 v Yosemite, v ZDA.

Na prvo odpravo sva šla skupaj z Andrejem Sotelškom, takrat že v navezi tudi z Andrejem Grmovškom in Igorjem Čorkom iz Varaždina. Poznali smo se namreč iz plezališč. Šli smo v Yosemite in obiskali še ogromno plezališč v Kaliforniji, vse do Utaha. Takrat si še nisem drznila iti v El Capitan in sem se še privajala na tiste počti. Zelo dobro smo se jih naučili plezati, se navdušili nad ameriško skalo, tako nad granitom kot peščenjakom, in nad ameriškim načinom življenja. Zato smo si to želeli ponoviti.

Leta 1999 smo šli z Andrejem in Tanjo Grmovšek, takrat še Rojs, ter Andrejem Sotelškom še enkrat v Yosemite in v Mehiko, v El Potrero Chico. S Tanjo sva želeli splezati Nos v El Capitanu, fanta pa prosto ponoviti smer Free Rider. Bili sva še druga slovenska ženska naveza v El Capitanu, in kar drzni, saj prej še nikoli nisva tehnično plezali. Najprej sva zmogli eno krajšo smer, ko sva v nekaj raztežajih poskusili, kako je tehnično plezati s *frendi*, bivakirati v steni, za sabo vleči *prasic* ... Hitro sva se priučili, zato sva se lahko odpravili v Nos. Ko sva v tisto *prasic* nabasali vse, kar sva potrebovali, je tehtala kar 60 kilogramov, Tanja pa jih je takrat imela le 48. Ona je morala plezati prvi raztežaj in jo potegniti za sabo. Ko se je *prasic* odmaknila od tal, sva bili res srečni, da se je odisejada lahko začela. Odlično nama je šlo, uživali sva. V taki steni je ključna tekočina in s sabo sva med drugim vzeli tudi šest litrov pomarančnega soka. To je bila edina napaka, ki sva jo naredili v vsem obdobju, ko sva plezali skupaj. Tisti sok se je namreč v vročini skisal, midve pa sva ga drugi dan plezanja vseeno morali

popiti, saj bi nama v nadaljevanju lahko zmanjkalo prepotrebne pijače. Seveda so sledile prebavne težave in bilo je ogromno smeha, ko je za nama prišla moška španska naveza. Nameravali smo skupaj bivakirati, a je ob najinih izpustih tako smrdelo, da sta fanta ob deseti uri zvečer v temi raje splezala še dva raztežaja, kot da bi spala zraven naju.

Takrat sva prvič poskusili tudi nihajno prečko. Vedeli sva, da moraš splezati do neke točke, pustiti gor varovalo, se spustiti dol in potem tekati po steni levo in desno ter uloviti sosednjo poč. Ta del sem prevzela jaz. Tanja si me med lovljenjem sosednje poč sploh ni upala gledati, meni pa jo je le uspelo ujeti. Njej sem prepustila kamine, ki so bili zame psihično pretežki. Stena levo, stena desno, plezaš samo na trenje. Razporedili sva si, kaj katera zmore, se odlično ujeli in po petih dneh stali na vrhu El Capitana.

Sledile so naslednje odprave, najprej v Peru leta 2001, 2002.

Znova sem šla z Andrejem in Tanjo. Želeli smo si v Cordillero Blanco, v steno El Sfinge. Cilj je bila ena prvenstvena smer in ponovitev več skalnih smeri. Andrej se je po preplezanih nekaj raztežajih nove smeri poškodoval, a ni dvomil, da sva sposobni nadaljevati sami, čeprav sva prvič plezali prvenstveno smer. Uspelo nama je najti ključ in preplezati spodnji, težji del. Do takrat si je Andrej že toliko opomogel, da smo zadnji dan skupaj vstopili v smer in splezali do vrha El Sfinge. Smer smo poimenovali Mecho Taq Inti? (800 m, 6c, A2+). Sama sem nato odšla z družbo, ki sem jo spoznala v Huarazu še na šesttisočak Artesonraju (TD+, 1100 m, 6025 m), onadva pa sta se vrnila pod steno in našo smer še prosto ponovila.

V Peru smo šli tudi leto pozneje s plezalci iz domačega kluba. Najprej smo za aklimatizacijo osvojili nekaj šesttisočakov. Takrat sem plezala z Mojco Žerjav. Najin cilj je bila severna stena Ranrapalce (North Spur, IV/III, 55/65°, 900 m, izstop na 6100 m). Prvič sem plezala v kombinirani smeri na taki višini in pod vrhom, na 6000 metrih, je bilo kar težko plezati štirico v skali, a je Mojca to suvereno zmogla, za njo pa tudi jaz.

Plezali ste med drugim tudi kombinirane smeri v francoskih Alpah, leta 1998 ste se z Moniko Kambič v Wallesu udeležili mednarodnega srečanja alpinistk sveta. Je bila na vašem seznamu želja tudi Himalaja?

Dolina Trango je bila ena od mojih plezalnih želja. Pol leta po prvem porodu, leta 2003, me je poklicala Monika in me vprašala, če greva skupaj tja. Takrat nisem bila ne fizično ne psihično pripravljena na takšno odpravo, a me je vseeno pregovorila. Med pripravami je tudi ona zanosila in na srečo sva takrat ostali doma. Želja se mi je uresničila leta 2006, ko sem bila članica številčne odprave v dolino Trango. Udeležile smo se jo tudi tri ženske, poleg mene še Tina Di Batista in Tanja Grmovšek. Nismo si zadali konkretnih ciljev. Ne bom pozabila besed izkušenega Silva

Kara, ki nam je mnogokrat rekel, da na odpravi nikoli ne smeš čakati samo na zadani cilj. Treba je izkoristiti čas in plezati tudi v okoliških stenah. Tako smo preplezale še dve lepi smeri. Za aklimatizacijsko turo smo izbrali Great Trango, za cilj pa Slovensko smer v Nameless Towerju. Vreme ni bilo idealno in čakali smo na trenutek, ko nam je meteorolog po satelitskem telefonu sporočil, da bo pet dni lepo. V steno smo šli

*Garda Peak, 6b,
Pakistan 2006
Arhiv Sandre Voglar*

*Sandra Voglar in Tanja Grmovšek pod El Capitanom
po preplezani smeri Nos, september 1999
Arhiv Sandre Voglar*

Tekmovanje v lednem plezanju, Mlačca 2008 Arhiv Sandre Voglar

Aleksandra Voglar in Romana Tomšič na vrhu Naranjo de Bulnes – Picos de Europa, julij 2023 Arhiv Sandre Voglar

vsi hkrati, a punce smo si premislile in se odločile za Eternal Flame, fantje pa v Slovenko. V steni smo bile tri dni. Prvi, kombinirani del skale in ledu, je plezala Tina, ki je bila takrat ena najboljših *miks* plezalk. Ker sva s Tanjo dobro obvladali granit in plezanje v počeh, je plezanje širših počti v srednjem delu prevzela Tanja, jaz pa zgornji del, kjer so bile ožje. Zadnjih sto višinskih metrov kombinacije ledu in skale je znova prevzela Tina. Devetega septembra, mislim, da je bila ura točno devet zvečer, smo stale na vrhu. Bile smo nepopisno vesele. Sama sem tudi zajokala, saj sem bila med nami edina že tudi mama; doma me je čakala družina. Bili so posebni občutki, da mi je uspelo, da so mi punce zaupale, da zmorem, da sem jim enakovredna, hkrati pa srečna, da se lahko ponosno vrnem domov k sinu Matiji in partnerju Martinu, ki me je vedno spodbujal pri mojih alpinističnih podvigih.

A vendarle se potem niste več udeleževali odprav?

Ne, bolj sem se usmerila v ledno plezanje in se preizkusila tudi v tekmovalnem lednem plezanju. Ves čas sem bila tudi trenerka mladih športnih plezalcev. Z njimi sem hodila na tekme, imeli smo plezalne tabore, skupne športnoplezalne in alpinistične ture, hkrati sem sodelovala tudi pri alpinističnih šolah, izvajala športnoplezalne šole za odrasle. Vseeno pa sem si želela še enega otroka in zato sem se morala malce umiriti, dati telesu čas za počitek in leta 2011 se je rodil drugi sin, Vili.

V pogovoru ste že večkrat omenili Posavski alpinistični klub. Pred kratkim ste praznovali tridesetletnico kluba. Od leta 2018 ste tudi njegova predsednica. Kako se je razvijal klub?

Šestnajstega septembra 2023 smo praznovali tridesetletnico kluba. Zaznamovali smo jo z lepo in bogato prireditvijo v krškem kulturnem domu. Leta 1993 sem bila med ustanovnimi člani, a sem bila takrat še zelo mlada. Naš cilj je bil razvijati alpinizem in športno plezanje. Organizirali smo alpinistične šole, tabore, odprave. Že leto pozneje smo imeli v Brestanici plezalno steno. Bila je med prvimi v Sloveniji. Za današnje razmere je zelo majhna, takrat pa je bila med najboljšimi. Takoj smo začeli z organiziranimi vadbami za mladino, se začeli udeleževati tekmovanj v državnem prvenstvu in tudi sami postali vsakoletni organizatorji tekm takratne vzhodne slovenske lige v športnem plezanju. Po alpinistični plati je bilo prvo desetletje res uspešno za klub. Odprave so se vrstile iz leta v leto. Člani Andrej Sotelšek in z njim v navezi sama, Matej Zorko, Bojan Kurinčič, Gorazd Pozvek in Nejc Pozvek smo se domov vračali z uspešnih odprav, s preplezanimi zanimivimi, velikokrat zahtevnimi cilji. Ob alpinističnih in tudi športnoplezalnih uspehih je v Posavju rastle tudi športnoplezalna infrastruktura. Poleg stene v Brestanici smo prišli do *bolder* stene v krškem mladinskem centru, pridobili smo tudi veliko plezalno in manjšo balvansko steno v Brežicah. Po zaslugi Andreja Sotelška smo opremili kar nekaj lokalnih plezališč. Redno smo vlagali čas in

energijo tudi v kadre. Pogoji za razvoj športnega plezanja so postali dobri in ob rednih vadbah, plezalnih izletih in šolah, taborih, je število članov hitro naraščalo. Danes smo že krepko presegli številko 300 in imamo podružnico še v Brežicah. Zame je kar častno in pogumno zastopati tako veliko število članov v domačem okolju. Plezanje je prišlo v marsikateri posavski dom kot zdrava oblika preživljanja prostega časa. Meni, učiteljici športa, trenerki športnega plezanja in alpinistični inštruktorici to veliko pomeni. Tudi v prihodnje se bom trudila prenašati svoje znanje in navdušenje nad plezanjem na nove generacije, tako na vadbah kot z zgodbami iz sten, klubskih taborov in plezalnih dnevnih izletov. Z zastavljenimi novimi cilji in idejami mlajše generacije aktivnih članov mislim, da nam v naslednjem desetletju ne bo zmanjkalo elana v teh novih, drugačnih časih.

Alpinistične šole pa v klubu nimate več?

Mislim, da smo jo organizirali pred tremi leti. Načelnik za alpinizem Matej Zorko je entuziast in s Petrom Sotelškom se trudita, vztrajata. A do naziva alpinist je dolga pot. Na tej poti naši pripravniki nekako omagajo. Iz Krškega je daleč do gora. Poštena 500-metrška ali daljše ture v Alpah velikokrat zahtevajo od nas celo dva dneva. To pa je današnjim generacijam skoraj nepojmljivo – celotna priprava na turo, njena izvedba in še plezanje v vodstvu. No, vsaj v naših koncih. Mislim, da se s podobnimi težavami ukvarjajo na veliko odsekih in klubih. Saj ne rečem, da ni zanimanja za alpinistično šolo, tudi vpis nazadnje ni bil zanemarljiv, do opravljenega izpita za pripravnika in uspešnega plezanja v vodstvu nam pa nekako ne uspe pripeljati novih interesentov. Srčno si želim, da v prihodnje najdemo tudi to pot, saj se skupnih mesečnih tur v domače gore in v različna pogorja Alp udeležuje veliko članov. Z dobrim in vztrajnim delom, veliko pozitivnosti, nam bo morda le uspelo. Vsekakor pa tudi s povezovanjem z drugimi klubi in novimi idejami.

Kakšno prihodnost pa potem ima alpinizem?

Gora in zanimivih vrhov je ogromno. Zato ima alpinizem pred sabo lepo prihodnost. Ciljev še dolgo ne bo zmanjkalo, sploh danes, ko se ti slika stene pripelje kar na ekran in lahko do neke mere že doma naštuđiraš določene linije. Sama v alpinizmu nikoli nisem iskala visokih vrhov. Vedno sem videla le stene – predvsem kopne, manj pa kombinirane. Višina gore mi ni bila tako pomembna, bolj lepota stene, njena kompleksnost in težavnost. Takih ciljev pa je na naši Zemljici še res veliko. Tudi v naših hribih so še stene, kjer je prostor za nove linije. Imamo kar veliko zelo dobrih alpinistov in alpinistk, ki plezajo res vrhunske stvari. Opažam pa, da so naše stene, razen najbolj razvpih, navkljub številnim alpinističnim šolam, dokaj malo obiskane oziroma prazne. Tu pa imamo alpinisti nalogo, da nekaj premaknemo. Tu je nova doba, čas za modernejše pristope, primerne drugačnemu načinu in tempu življenja.

Na vrhu Great Trango Towerja, 6287 m, s Tino Di Batista in Tanjo Grmovšek, 2006
Arhiv Sandre Voglar

Kaj pa vaši načrti? Kakšne želje še imate?

Pripravljam se, in s tem seveda tudi člane kluba, da prepustim predsedništvo mlajšim. Mislim, da sem našla zelo dobrega naslednika za vodjo plezalnih vadb. Sama pa z veseljem svoje znanje predajam naprej. Trenutno vodim vadbe za najmlajše, od četrtega leta dalje. To mi pomeni veselje, dobro voljo in plačilo z njihovim napredkom. A brez gora ne zmorem. Plezam ne več veliko, bolj iz užitka. Po zavarovanih poteh zelo rada v gore odpeljem tudi družino, v veliko veselje mi je hoditi po mirnejših poteh naših in evropskih gora. S sinom splezam tudi kakšno daljšo lažjo športno plezalno smer. Vsako leto organiziram vsaj dva plezalna tabora, ki imata res številno udeležbo. V prihodnje si želim tudi organizacij in vodenj manjših ekip v plezalno-pohodna območja po Evropi, kamor v svojem aktivnem času nisem uspela priti. Da zmorem in da so še takšni koticiki, sem spoznala na lanski (2023) odpravi treh klubskih žensk v Picos de Europa. Plezale smo v Naranjo de Bulnes. Čudovita in zahtevna stena je bila eden od nekoč zastavljenih ciljev. Lani smo jo preplezale, a po lažji liniji, nato pa še prehodile Picoase ter opravile manjše trekinge ob čudoviti severni obali Španije. Dva tedna smo na potovanju preživele v kombiju in ob njem, v gorah pa kar pod milim nebom s polnimi nahrbtniki. To je to! ○

Na pohodu s
Plezalčki, maj 2023
Arhiv Sandre Voglar

Zdenka Mihelič

Ključno je tudi spreminjanje navad ljudi

Zaključen projekt VrH Julijcev

Konec decembra je bil zaključen zahtevni petletni projekt VrH Julijcev pod vodstvom Javnega zavoda Triglavski narodni park (JZ TNP), ki je s pomočjo evropskih in nacionalnih sredstev omogočil devetim partnerjem izboljšano sektorsko sodelovanje in številne novosti.

Andrej Arih, vodja projekta VrH Julijcev iz JZ TNP, je pohvalil odlično sodelovanje in nova spoznanja.
Arhiv JZ TNP

Skupni cilj projekta, ki je potekal od začetka februarja leta 2018 do konca leta 2023, je bil izboljšanje stanja izbranih zavarovanih vrst in njihovih življenjskih prostorov v območjih Nature 2000 v TNP. Vodilni partner JZ TNP je s projektnimi partnerji – z Zavodom Republike Slovenija za varstvo narave (ZRSVN), Zavodom za gozdove Slovenije (ZGS), Zavodom za ribištvo Slovenije (ZZRS), Občino Tolmin, Društvom za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS), s Turizmom Bohinj, Kmetijsko gozdarsko zbornico Slovenije (KGZS) in s Planinsko zvezo Slovenije (PZS) – ponosno poročal o ključnih rezultatih projekta, med katere spada petnajst obnovljenih kalov na večinoma težko dostopnih planinah in pašnikih, označitev in uveljavitev devetnajst mirnih območij, prav tako pa so obnovili in na novo vzpostavili široko mrežo usmerjevalne infrastrukture za obiskovalce.

Uresničeni glavni cilji projekta in odlično sodelovanje

Partnerji so s projektom, vrednim 3.689.249,87 evra, pridobili sredstva za oživljanje pašništva in obnovo kalov na planinah in pašnikih, obnovo in trajnostno upravljanje gozdov, aktivnosti za izboljšanje kakovo-

sti voda na Dvojnem jezeru v Dolini Triglavskih jezer, usmerjanje obiskovalcev ter vzpostavitev nove in obnovo usmerjevalne infrastrukture za obiskovalce. Andrej Arih, vodja projekta VrH Julijcev iz JZ TNP, je na zaključni novinarski konferenci povedal: "Glavne cilje projekta smo uspešno uresničili. Pri urejanju voda in prometa pa smo ugotovili, da bodo potrebne sistemske spremembe in več usklajenosti med različnimi sektorji tudi na nacionalni ravni. Vsekakor je glavna pridobitev projekta poleg vseh stvari, ki jih lahko vidimo v prostoru, tudi izjemno dobro sodelovanje med partnerji in deležniki ter nova strokovna spoznanja predvsem pri telemetriji koconogih kur in izlovu tujerodnih vrst rib v Dvojnem jezeru. Vse to nam pomaga tudi pri rednih nalogah zavoda."

Obiskovalci večinoma upoštevajo mirna območja

Znotraj projekta je JZ TNP skupaj s strokovnimi organizacijami in z lastniki zemljišč oblikoval prvih devetnajst mirnih območij, kjer so obiskovalčeve dejavnosti časovno in prostorsko prilagojene, tako da so motnje v naravnem okolju čim manjše. Za divjega petelina, belko in aktivna visoka barja so tako vzpostavili mirna območja na Pokljuki, Voglu, v okolici Triglava, na Mangartskem sedlu in Vitrancu in kot poročajo, večina obiskovalcev spoštuje pravila. Ta območja, ki imajo po večini cestne zapornice, so ob gozdnih cestah in planinskih poteh označena s posebnimi tablicami, na označenih gozdnih cestah pa je promet dovoljen samo lastnikom zemljišč in za gospodarjenje z gozdom ter je časovno prilagojen. Obiskovalci morajo motorna vozila parkirati na urejenih parkiriščih in uporabljati označene planinske poti. Mirno območje na primer na grebenu Vitranca, na katerem je eno najstarejših rastišč divjega petelina, meji na park in je območje Nature 2000, časovno omejen dostop do grebena pa traja od 15. marca do 15. junija, ko poteka rastitev divjega petelina. V projektu VrH Julijcev je PZS obnovila erozijsko izpostavljen del poti Jezerca–Studorski preval (v upravljanju PD Srednja vas v Bohinju) na robu mirnega

Mirna območja so označena s tablicami "Mirna območja" in imajo ponekod zapornice na gozdnih cestah.

Foto Vesna Stanič

območja na Pokljuki. Obnovljena je informacijska točka na Mrzlem studencu na Pokljuki, učna pot Gorljek, na novo pa so vzpostavili ali obnovili več kot 150 informacijskih tabel. PZS je s planinskimi društvi in upravljavci koč v šestih kočah vzpostavila nove informacijske točke, kjer obiskovalci dobijo tudi različne publikacije in gradiva o raznolikosti narave parka, pravilih obnašanja in pomenu ohranjanja narave.

U Bohinju se je prijel brezplačni prevoz na Pokljuko

Klemen Langus iz Turizma Bohinj je povedal, da so zaradi projekta VrH Julijcev v Bohinju kar pet let v poletnem času izvajali brezplačne vsakodnevne prevoze iz Bohinja na Pokljuko in nazaj. "V tem času se je zanimanje za prevoze močno povečalo, povečali pa so tudi kapacitete za prevoz koles. Če smo leta 2018 prepeljali povprečno 67 potnikov na dan, smo jih v letu 2022 skoraj še enkrat več – 123. Veliko pozornosti smo namenili tudi urejanju prometa na Pokljuki, pri čemer nam je projekt pomagal k postavitvi temeljev, izvedba prometne ureditve pa nas še čaka."

Delno uspešen izlov v Dvojnem jezeru in zmanjšan vpliv koč

Za izboljšanje stanja Dvojnega jezera so tekle tri osrednje aktivnosti, in sicer izlov tujerodnih vrst rib, odstranjevanje alg in aktivnosti koč za zmanjšanje vpliva na jezero. "Pred začetkom projektnih aktivnosti ni bilo veliko primerov izlova v visokogorskih jezerih, a s strokovnim znanjem in izkušnjami smo v štirih letih izboljšali metode izlova in število rib je v jezeru močno upadlo, nismo pa jih popolnoma izlovili," je Miha Ivanc iz ZZRS predstavil potek izlova tujerodnih vrst rib, ki je potekal štiri leta (2020–2023). Veliko težavo je predstavljalo vreme, predvsem veliko nihanje višine jezera; višina snežne odeje in deževje sta pogosto vplivala na njihovo delo. Skupno so izlo-

vili dobrih deset tisoč rib pisancev in osemnajst tisoč jezerske zlatovčice.

V Koči pri Triglavskih jezerih ob Dvojnem jezeru so s sredstvi projekta uredili dve zunanji suhi stranišči, ki bosta za uporabo obiskovalcem koč v prihajajoči sezoni. Dušan Prašnikar, strokovni sodelavec PZS, je dejal: "Projektne aktivnosti za zmanjšanje vpliva koč na kakovost Dvojnega jezera so nam vzele res veliko časa in energije. Načrtovali smo večji in drugačen obseg del, pri čemer pa smo naleteli na zakonodajne ovire in konceptualna razhajanja. Nadejamo se, da bo pilotni projekt suhih stranišč dosegel pričakovane rezultate." PD Ljubljana Matica, lastnik koč, je izvedlo še ukrepe za prilagajanje delovanja koč in nadgradnje obstoječe čistilne naprave. Rezultati meritev kakovosti odpadne vode že kažejo bistveno izboljšanje.

Kje so belke pozimi in divji petelini, kadar ne pojejo

Za izboljšanje življenjskega prostora zavarovanih gozdnih ptic, kot sta divji petelin in gozdni jereb, je bilo očiščenih 61 kilometrov preseka, lesna zarast v okolici Fužinskih planin in zasadili so več kot petnajst tisoč sadik avtohtonih drevesnih vrst na Pokljuki. DOPPS je znotraj projekta prvič izvajal telemetrično spremljanje divjega petelina in belke s ciljem, da bi življenje teh dveh vrst spoznali bolje, kot ga poznamo iz

PZS je obnovila erozijsko izpostavljen del poti na robu mirnega območja na Pokljuki: Jezerca–Studorski preval.

Foto Jurij Videc

Prostor za shranjevanje kompostne posode, potrebne za delovanje dveh zunanjih suhih stranišč, ki bosta na uporabo obiskovalcem koč pri Triglavskih jezerih.

Foto Stanko Tomše

Anka Rudolf

Nanga Parbat

Pojasnilo k članku ob obletnici

Lani nismo obeležili le okrogle 70. obletnice prvega vzpona na Everest, dober mesec pozneje je bil osvojen tudi Nanga Parbat (8126 m), o čemer je govoril obsežen članek v *Planinskem vestniku* št. 7–8, 2023.

V njem je avtor Andrej Mašera odlično opisal epopejo na to goro smrti, ki se je s prvimi žrtvami začela že konec 19. stoletja. Prava tekma, kdo bo prvi na osemtisočakah Himalaje in Karakorumu, se je vnela med obema svetovnima vojnama, ko so svojo srečo na Nanga Parbatu preizkušali člani nemško-avstrijskega planinskega društva. Član odprave leta 1934 je bil tudi alpinist, kartograf, turni smučar, rudarski inženir ... slovenskega rodu, Ervin Schneider.¹ Njegova mama je bila Slovenka iz Idrije, Johana (Hana) Zazula, njegov oče pa Anton Schneider, češke narodnosti z avstrijskim državljanstvom.

Po izidu lanske poletne številke revije se nam je oglasila Schneiderjeva sorodnica² iz Maribora in poudarila nekaj dejstev, ki morda na Ervina neupravičeno mečejo slabo luč. Na strani 22 je v članku *Gola gora* avtor namreč zapisal, da so bili udeleženci odprave leta 1934 večinoma "zagrizeni nacisti". To je bilo za čas, v katerem je odprava potekala, običajno in brez tega odprava v nacistični Nemčiji sploh ne bi bila izvedljiva. Za ponovno vzpenjajočo se Nemčijo so bile take priložnosti velikega pomena. Uspehi so ji gradili ime, zato so imele odprave podporo vladajoče stranke. Poleg alpinistov so se odprav udeleževali tudi razisko-

klasičnih popisov. Tomaž Mihelič, varstveni ornitolog DOPPS, je razložil, da so v projektu spremljali deset divjih petelinov na območju Pokljuke in Fužinskih planin, s čimer so dobili zelo pomembne informacije: "Petelin pozimi ob visoki snežni odeji lahko preživi tudi en teden v smreki, skozi vse leto pa je njegovo gibanje zelo odvisno od mreže planinskih poti, ki se jih izogiba. Za belko pa smo ugotovili, kje se zadržuje pozimi: išče goličave, plazišča in spihane predele, kjer najde hrano. Zaradi nizkih temperatur se lahko tudi ves dan zadržuje na nekaj kvadratnih metrih. Še posebej pozimi potrebuje mir, ker so zaloge hrane na visokih nadmorskih višinah res slabe in mora varčevati z energijo."

V okviru projekta Vrh Julijcev je bilo obnovljenih petnajst kalov, ki zagotavljajo večjo stalnost površinskih voda na planinah.

Foto Vesna Stanič

Obnova pašnikov in 15 kalov

Za ptico kotorno, ki je značilna prebivalka travnatih pobočij Alp, predvsem v tolminskih gorah in na Breginjskem Stolu, je JZ TNP odstranjeval zarast na planini Čadrški vrh, za alpsko možino pa je Turizem Bohinj odstranjeval zarast na rastiščih v okolici Črne prsti. Kali večinoma na težko dostopnih planinah in pašnikih so pogosto edini vir vode za živino v času pašne sezone, so pa tudi življenjski prostor zavarovanih vrst dvoživk, kot sta veliki pupek in hribski urh. Na primorski strani parka sta obnovo štirih kalov vodila Občina Tolmin in JZ TNP, enajst kalov na gorenjski strani pa Kmetijsko gozdarski zavod Kranj (KGZ Kranj) in JZ TNP skupaj s številnimi deležniki. Pri helikopterskem prevozu materiala in opreme na težko dostopne planine je pomagala tudi Slovenska vojska.

Dokumentarni film *Urh Julijcev*

Lansko jesen so premierno predstavili tudi izobraževalni naravoslovni dokumentarni film. Film *Vrh Julijcev* skozi oči ljudi, ki v parku živijo, delajo ali ga obiskujejo, predstavlja različne vidike in na odličen način odgovarja na vprašanja, kako lahko prispevamo k ohranjanju bogastva narave edinega narodnega parka v Sloveniji ter sobivanju narave in človeka na tem območju. Televizijsko premiero si je konec oktobra na 1. programu TV Slovenija ogledalo več kot 83 tisoč gledalcev. Film si lahko brezplačno ogledate na kanalu YouTube TNP, https://www.youtube.com/watch?v=_XG6IUZ5GyU. ◻

¹ O njem smo obširneje pisali v *Planinskem vestniku* št. 4, 2014, Krojač sedemtisočakov slovenskega rodu, dosegljiv na spletni povezavi arhiva PV: http://www.planinskivestnik.com/files/File/PV_2014_04.pdf#page=26

² Hčerka njegovega bratranca Irena Murko Zazula.

valci, zgodovinarji, znanstveniki ... – običajno politično dobro preverjeni. Ne sicer nujno vsi, "večinoma" kot je zapisal Mašera, pa zagotovo. Mednje Schneiderja ne moremo šteti, saj je izhajal iz družine, ki ji ni bilo mar velikonemških ambicij, bila je celo protinacistično usmerjena, zaradi česar so bili njeni člani med drugo svetovno vojno tudi izseljeni, navaja sorodnica Irena Murko Zazula. Razlaga, čemu je bil Schneider leta 1934 vseeno član nemške odprave, se verjetno skriva v dejstvu, da so zaradi povečanja možnosti uspeha morali vsaj nekaterim članom malce "pogledati skozi prste". V Schneiderjevem primeru verjetno zaradi njegovih izjemnih alpinističnih in kartografskih sposobnosti.

Zaradi načelnih razlogov je Schneider pozneje zavrnil sodelovanje pri naslednji odpravi na Nanga Parbat leta 1953, ki je bila uspešna. Vseeno pa so Schneiderjevi natančni opisi poteka poti, po Buhlovih³ besedah, odločilno prispevali k njegovemu uspešnemu samostojnemu pristopu na vrh.

Odprava leta 1934 se je kljub dobremu začetku končala neuspešno. Alpinista Schneider in Aschenbrenner sta dosegla vznožje predvrha (7895 m), dobrih dvesto višinskih metrov pod vrhom. A so se razbesneli strašni viharji. /.../ Začela se je obupna borba za preživetje, tu ni bilo več nobenega organiziranega ukrepa, vsak je reševal le svojo glavo /.../, piše Mašera. Schneiderju in Aschenbrennerju je uspel pravi čudež, da sta se srečno vrnila v dolino. Odprava pa se je zaključila na sodišču. Odprto je bilo vprašanje o moralnosti, častnosti, dolžnosti medsebojne pomoči ... Naj vrže kamen prvi, ki v taki stiski ne bi grešil. Reševanje človeških življenj, tudi svojega, je zapleteno delo. Odgovor je kompleksen. Neupravičene sume je verjetno sprožilo tudi rivalstvo med nemško Himalaya Foundation na eni strani in Academic Alpine Club München na drugi. Prepir je bil odraz napetih političnih in ideoloških razmer med Avstri-

³ Herman Buhl, prvopristopnik na vrh Nanga Parbata leta 1953.

Ervin Schneider
Vir Svetovni splet

jo in nemškim rajhom. Sklepati je, da so bili ti spori motivirani z ideologijo in tekmovalnostjo, pojasnjuje Schneiderjeva sorodnica. Častno razsodišče je na seji 11. marca 1935 izjavilo: "Udeleženec ni bil kriv za neuspeh odprave in za katastrofo."

Bela gora je zahtevala preveč nemških in avstrijskih žrtev in tudi iz tega razloga je bilo treba krivdo pač nekemu naprtiti. Režim in podporniki so pričakovali uspeh! Zato tudi žrtvam na gori še ni bilo videti konca – čez tri leta je pod tonami snega in ledu ostalo vseh 16 članov odprave.

Bela gora, tudi gora smrti, tako kot vse ostale, političnih ambicij in drugih tekmovalnosti ni poznala. Deveta po višini je bila v petdesetih letih 20. stoletja osvojena tretja po vrsti, za Anapurno I in Everestom. In v zgodovino osvajanja te gore smo bili od samega začetka vpleteni tudi Slovenci. ●

PLANINSKI KOLEDAR

2024

VABLJENI K NAKUPU

Naročila sprejemamo po e-pošti
koledar@pzs.si

v spletni trgovini
<https://trgovina.pzs.si>

in na brezplačni tel. številki
080 18 93 (24 ur na dan, vse dni v letu)

Cena z DDV: **5,90 €**

Mire Steinbuch

Triglav je naš

Nova knjiga za planinsko knjižnico

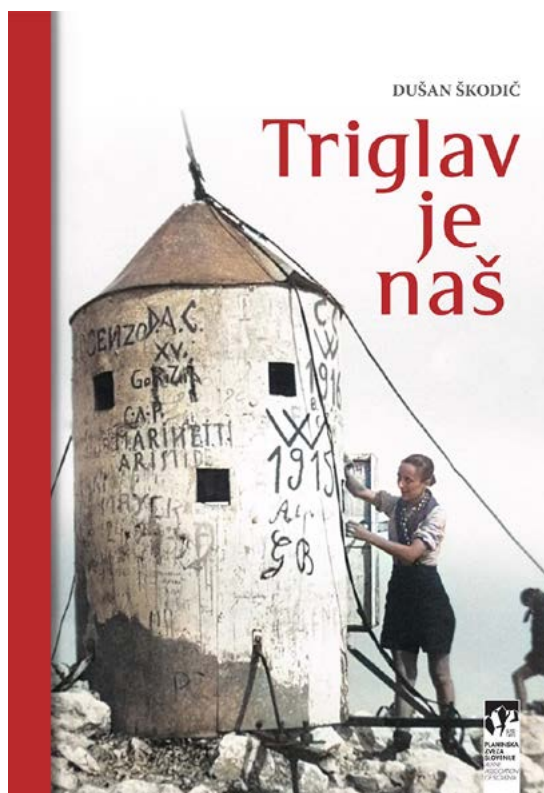
Knjiga¹ je izšla ob 130-letnici ustanovitve Slovenskega planinskega društva, predhodnika današnje Planinske zveze Slovenije. Avtor je zbral podatke in dejstva iz mnogih virov in jih strnil na enem mestu, tako da jih ne bo treba več iskati po vseh koncih in krajih. Ampak to še ni vse, kar daje knjigi posebno vrednost. Med spletnim raziskovanjem po različnih arhivih – covidna zapora je pač omejila svobodo gibanja – je odkril tudi marsikaj doslej neznanega in nekatera napačna "dejstva" zamenjal s pravimi.

Z drugimi besedami: Janez Košir je prvi Slovenec, ki je zanesljivo dokumentirano preplezal Triglavsko steno.² To dejstvo je brez dvoma treba vgraditi v slovensko (planinsko) zgodovino in slovensko kulturno zavest (Klinar, 1997).

Knjiga bo privlačna za vse, ki jih zanima zgodovina slovenskega planinstva in planinarjenja, zadnje poglavje namenja tudi alpinizmu ter nekaterim izstopajočim protagonistom in njihovim dejanjem do nekaj let pred začetkom druge svetovne vojne. Tudi v tem poglavju ovrže nekatere neresnice, ki so s kroženjem med ljudmi postale mit, in jih zamenja s stvarnimi dogodki, katerih opise je našel med vztrajnim brskanjem po arhivih in drugih virih. Ti so navedeni na zadnjih straneh knjige.

Škodič se ne omejuje samo na Triglav in njegovo sosesčino Julijske Alpe. Njegov pogled je mnogo širši, saj zajame tudi pomembnejše ljudi in dogodke v Kamniško-Savinjskih Alpah in Karavankah. V gore so ljudje zaradi pašništva zahajali že v prazgodovini, zaradi rudarstva pa od bronaste dobe naprej, na primer na Begunjsčici je rudnik mangana deloval do začetka 20. stoletja. Podrobno opisuje tudi nacionalni boj med slovensko in nemško govorečima narodoma. Šlo je za vprašanje, čigave bodo gore, katera nacionalnost bo imela v njih večjo veljavo, ali Kranjska sekcija že uveljavljene Nemško-avstrijske planinske zveze ali takrat še mladoletno Slovensko planinsko društvo. Korak za korakom so slovenski planinci nadelovali svoje steze v višave, s kamnom na kamen in s skodlo na skodlo so gradili svoje kočice, postavljali smerokaze in markirali poti. Prišlo je tudi do podiranja smerokazov, premazov čez napise v napačnem jeziku in podobnih narodnozavednih dejanj.

Avtor omenja vrsto pomembnih mož, ki so posredno ali neposredno delovali v gorah. Med njimi so bili Antonio Scopoli, zdravnik v Idriji, ki je sam oziroma z enim vodnikom prepotoval vso Kranjsko, dele Julijskih in Kamniško-Savinjskih Alp, Kras, Nanos in Snežnik; Balthasar Hacquet, rudniški zdravnik v Idriji, se je leto pred "štirimi srčnimi možmi" skušal povzpeti na Triglav, vrh Malega Triglava je dosegel

sam, ker so se mu spremljevalci na Velem polju spuntali. Vprašanje je, kdaj bi četverica stopila na vrh Triglava, če leta 1778 podjetja ne bi financiral takrat najbogatejši Kranjec baron Žiga Zois, ki je prvopristopnikom izplačal šest cekinov nagrade. Ženska, ki je bila dokumentirano prva na Triglavu, je bila Rozalija, hčerka gorskega vodnika Škantarja, ki je spremljala očeta, ko je na goro vodil Otomarja Bamberga. Seveda ne gre brez Valentina Staniča, ki velja za prvega alpinista v Vzhodnih Alpah. Med drugim je bil drugi na Grossglocknerju in prvi na glavnem vrhu Watzmanna, kamor je pritovoril kopico merilnih instrumentov. Če kdo piše zgodovino planinstva, ne more mimo Juliusa Kugyja in Henrika Tume. Prvi je omogočil zaslužek nekaterim trentarskim, kranjsko-gorskim ter drugim vodnikom in nosačem. O svojih izletih je napisal nekaj knjig, zaradi katerih so ga oklicali za poeta Julijskih Alp in jih berejo še danes. Drugi

¹ Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, 2023. 311 str., 27,90 EUR.

² Po Nemški smeri, ki poteka po najvišjem triglavskem stebru. Op. M. S.

Dr. Albin Belar, svetovno priznani seizmolog, izumitelj žepnih radijskih sprejemnikov, navdušen gornik in velik občudovalec narave. Štejemo ga za duhovnega očeta Triglavskega narodnega parka, na kar so pozneje ob dejanski vzpostavitvi parka novi akterji pozabili. Belar je tipičen tragični lik Slovenca, ki se je podobno kot večina intelektualcev na javnih položajih v monarhiji, opredelil za Nemca. Po prevratu ga je ta odločitev stala skoraj vsega, čeprav je med ljudmi veljal za rodoljuba. Ostal je brez službe rednega profesorja in nadzornika šol na Kranjskem, zaplenjena mu je bila vsa oprema (seizmografi), obsežna knjižnica, arhiv, stanovanje v Ljubljani, odvzet potni list ... Zanj se je osebno zavzel celo kralj Aleksander, ki ga je med obiski Bleda obiskoval v njegovi hiši in laboratoriju v Podhomu in ga leta 1929 za znanstveno delo odlikoval z redom Svetega Save 3. stopnje. Toda ljubiji so bili premočni in Belarjeve številne zasluge so zaradi njih skorajda utonile v pozabo.

Dr. Albin Belar
Arhiv Planinskega
vestnika

je bil bolj samohodec, napisal je pomembni deli *Imenoslovje Julijskih Alp ter Pomen in razvoj alpinizma*. Preden se je nacionalni boj za slovenske gore zares razplamtel, so nemško govoreči Prijatelji gora iz Ljubljane in Triglavski prijatelji iz Bohinja s skupnimi močmi pod Triglavom postavili prvo kočo, približno tam, kjer zdaj stoji koča Planika. S prostovoljnimi prispevki planinskih navdušencev obeh narodnosti so zbrali potrebnih sto goldinarjev in jo zgradili. Na to sodelovanje, ki mu je sapa zaradi nacionalnega boja kmalu pošla, je zgodovina "pozabila".

Današnja pot na Triglav, znano kot Pot čez Plemenice, so prvotno poimenovali Bambergova pot. Zakaj so jo prekrstili, je razloženo v knjigi. Medklic – tiskar, knjigar in založnik Otomar Bamberg (izplačeval je velikodušne honorarje Cankarju in drugim piscem moderne) je bil tudi med darovalci za prvo slovensko kočo.

Ne moremo mimo borca za slovenske gore, župnika v Dovjem Jakoba Aljaža, ki ni bil zgolj velik domoljub, temveč tudi inteligenten vizionar. Na vrhu Triglava je kupil nekaj kvadratnih metrov veliko parcelo, na katero je dal postaviti pločevinasto strukturo, ki jo poznamo kot Aljažev stolp. Na Kredarici je zgradil majhno kočo in poleg nje kapelico, v kateri je občasno maševal. V Vratih je dal postaviti kočo, ki so jo pozneje povečali in poimenovali Aljažev dom. Aljaž je bil velik nasprotnik alpinizma, pod steno bi najraje dal postaviti tablo *Plezanje v triglavski steni pod smrtno kaznijo prepovedano*; zdelo se mu je škoda življenj, izgubljenih v cvetu mladosti. Morda je šele s pojavom skalašev nekoliko omilil svoja stroga stališča do plezanja.

V drugi polovici 19. stoletja je vedno več meščanov začelo zahajati v gore iz čistega veselja in užitka. Ljudje so jih imenovali turisti. V Ljubljani so leta 1892 ustanovili kljub Pipa, člani so se imenovali piparji. Brez pipe, tobaka in vžigalic nisi mogel postati pipar. Njihov klub je bil zametek Slovenskega planinskega

društva, ki je nastalo tri leta pozneje. Nato so začela nastajati prva planinska društva. Pojavili so se drenovci, entuziastični mladi plezalci.

Polni navdušenja so se odpravili do koče na Kredarici, kjer so se navzočim turistom vsi vznese pohvalili, da so kot prvi sami in brez vodnika preplezali severno steno Triglava in doživeli neprijetnost s pisateljem Ivanom Tavčarjem, ki pa je zgolj odsevala tedanje odklanjanje alpinizma med slovensko javnostjo in tudi v samem SPD. Počastil jih je z besedami: Al bi vas klofnil!

Toda še pred drenovci se je lotilo sten nekaj mladih Ljubljančanov slovensko-nemških korenin. Ana Klauer je leta 1909 z bratom Emilom kot prva ženska preplezala Nemško smer v Triglavski severni steni. Max Palouc je s Klodwigom Tschado preplezal dve prvenstveni smeri v Ojstrici. O J. Janežiču, ki je plezal s Tschado, še ne vemo veliko, ostaja pa zapis v Tschadovem dnevniku o njenem drznem plezanju v Montažu. Tako v Julijskih kot Kamniško-Savinskih Alpah ostajajo alpinistične smeri, ki še danes vzbujajo spoštovanje, čeprav so bile preplezane že pred prvo svetovno vojno. Takšne so Tschadove smeri. Preplezal jih je v družbi ali sam, nekatere tudi v drznem sestopu. Njegova smer v Turski gori je še danes obiskan lep

Ljubljanski alpinist Klodwig Tschada je leta 1911 pri devetnajstih v petih urah sam preplezal Nemško smer, kar je bil v tistem času podvig brez primere. Njegova pred kratkim odkrita biografija se bere kot roman o superjunaku svojega časa, kar je nedvomno tudi bil. Žal je njegovo izredno življenjsko pot prekinila tragična smrt v letalski nesreči v zadnjih izdihljajih prve svetovne vojne in več kot stoletje je moralo miniti, da smo spoznali zgodbe njegovih prvenstvenih smeri.

zimski plezalni cilj nad Okrešljem. Presoliral je Nemško smer v Steni, tedaj dejanje brez primere. Za seboj je pustil precej zapiskov, tako da obstaja dober pregled njegovih dejanj. Nekaj mesecev pred koncem I. svetovne vojne so ga sestrelili med izvidniškim poletom nad sovražnimi linijami.

V Steni so se začele dogajati prve smrtno nesreče. Morda je najbolj odmevala smrt Wilhelma Lassa v Nemški smeri v Triglavu. Prihrumela je nevihta, njegov soplezalec Plaichinger je predlagal bivakiranje, Lass pa je hotel izplezati. Na mokri skali je zdrnil, za seboj potegnil soplezalca, vrv pa se je zataknila in preprečila njun padec pod steno.

Plaichinger je zabil klin ter nanj pritrdil vrv in ponesrečenega Lassa. Sam se je ranjen in pretresen znašel na nevarnem mestu in se pogovarjal s sotovarišem, ki je zelo trpel zaradi vrvi, ki ga je stiskajoč držala, da ni zdrnil v prepad. [...] Plaichinger ga je bodril in prepričeval, naj ne stori samomora, saj bo v kratkem pripeljal pomoč. Lass se je oglašal še približno dve uri, nato pa utihnil. [...] Na srečo se je tedaj dvignila megla in nad seboj je (Plaichinger op. M. S.) opazil izstopno polico, ki ga je pripeljala na rob Stene. [...] S poškodovano glavo in nekaj zlomljenimi rebri je ob dveh popoldne dosegel Dežmanovo kočo, vendar tam pomoči ni dobil, zato se je čez Prag spustil v Vrata in že ob petih popoldne prispel v Mojstrano.

Aljaževa koča na Kredarici in poleg nje Triglavsko kapelo. Arhiv Slovenskega planinskega muzeja

Klodwig Tschada Arhiv družine Tschada - Pfenicher

O ponesrečenih plezalcih so pozneje nastale prave bajke in miti, ki so se razbohotili s časovno oddaljenostjo od nesreče. Tako so ljudje pripovedovali, da je Lass kar pet dni visel nad prepadom, njegovi kriki pa so nekaj noči vznemirjali planince. No, če bi kdo od teh pravljicarjev vsaj nekaj minut visel v zraku na vrvi, privezani okoli pasu, ne bi kvasil takih neumnosti.

Dobra stran Dušanovega pisanja je, da ne ostane pri suhoparnem naštevanju, kaj je kdo naredil, kdaj in zakaj, temveč stvari popestri s primernimi citati iz številnih virov, da bralcu naslika ozračje, vzroke in posledice posameznih dejanj in osebnostne lastnosti njihovih nosilcev. Če bi bili učbeniki zgodovine za osnovne in srednje šole napisani v slogu in maniri Škodičevega *Triglava*, bi se učenci in dijaki raje učili ta predmet in se verjetno tudi kaj naučili. Spomnimo se: zgodovina je učiteljica življenja. Zaradi množice imen pa bi zelo prav prišlo imensko kazalo.

V svojem knjižnem svetu po informativni plati postavljam knjigo *Triglav je naš* poleg Lovšinove *V Triglavu in njegovi sosesčini*, Miheličeve *Slovenske stene* in Režkove *Stene in grebeni*. Mislim, da bi bil te knjige vesel tudi Stanko Klinar. ○

Prvo Triglavsko kočo, postavljeno leta 1896 in eno leto mlajšo Triglavsko kapelo, je Jakob Aljaž umestil tik ob pot na Triglav, ki jo je iz doline Vrat mimo Dežmanove koče dala narediti Kranjska sekcija DÖAV. To Aljažovo dejanje je bilo, podobno kot stolp na Triglavu, del kljubovanja Nemcem, ker so v Dežmanovi koči odklanjali slovenske planince. Večino denarja za Triglavsko kapelo so s prostovoljnimi prispevki zbrali slovenski planinci, ostalo je prispeval Aljaž, po drugi svetovni vojni pa so bile zasluge prednikov pozabljene in kapela je bila porušena kot moteč element.

Laguna Tonček z drugega zornega kota

O organiziranih planinskih pohodih v daljni tujini

Začetek prečenja
po ozki stezici nad
strmim pobočjem
Foto Andrej Stritar

V *Planinskem vestniku* junija 2023 je Janez Mihovec skrbno opisal Laguno Tonček nad Bariločami v Argentini. Februarja 2023 sem bil član iste skupine, ki je v Janezovem članku opravila opisano turo. Bil je lep dan, hribovi so tam res slikoviti in vredni obiska. Toda le malo je manjkalo, da bi se naša tura končala precej drugače. Zato se mi zdi prav, da opišem tudi njeno senčno plat. Morda bo koristilo komu v prihodnosti.

Obisk Lagune Tonček je bil del 3-tedenskega popotovanja po Patagoniji, ki ga je organizirala ena od slovenskih potovalnih agencij. V skupini nas je bilo enajst, z nami je bil tudi vodnik iz Slovenije. Popotovanje je bilo turistično, ni bilo organizirano kot planinsko. V programu so bili sicer napovedani tudi pohodi, vendar niso bile od udeležencev zahtevane nikakršne dodatne planinske izkušnje, kaj šele da bi bile naše sposobnosti na kakršen koli način preverjene. Udeleženci smo se prvič srečali v kombiju, ki nas je odpeljal iz Ljubljane do letališča v Italiji. Že kmalu na začetku potovanja sem povprašal vodnika, ali pozna predvidene pohode in ali jih je že prehodil. Pa je odgovoril, da ne, ampak da so na poteh itak kažipoti in da bo že tam povprašal lokalne poznavalce o podrobnostih!

Pred turo do Lagune Tonček smo že skupaj opravili pohode na Ognjeni zemlji, pod Torres del Paine in pod Fitz Royem, tako da smo se kot skupina že nekoliko navadili drug na drugega. Vsi ti pohodi so potekali po narodnih parkih in so bili resnično dobro

opremljeni s kažipotmi in informacijskimi tablami, nezahtevni za hojo in pa zelo obljudeni. Vodnik na njih dejansko ni imel druge vloge, kot da je organiziral prevoz do izhodišča in nazaj.

Turo do Lagune Tonček smo zato pričakovali kot še enega od takih pohodov. Vodnik nam je organiziral prevoz do smučišča. Tam se je še odločal, ali bi zastavili kar peš po smučišču devetsto višinskih metrov do grebena ali pa bi si raje vzpon skrajšali z žičnico. Na srečo je izbral žičnico in nam prihranil skoraj sedemsto metrov sopihanja navzgor. Sedežnica nas je prepeljala na vrh smučišča, kjer ni bilo videti kakih jasnih planinskih kažipotov. Vodnik ni imel zemljevida niti ni bil več navigacije z aplikacijami v telefonu. Uspelo mu je najti uslužbenca žičnice, ki mu je pokazal, v katero smer moramo. Brez večjih težav smo se nato vzpeli po smučišču na razgledno sedlo, kjer se nam je odprl širok pogled po razgibanih gorah in na pot pred nami.

Kot običajno sem sam vnaprej, po zemljevidih proučil, kje naj bi hodili. Pričakoval sem, da bosta tista

*Ozka stezica se končuje, nadaljevanje je prečno po skalovju.
Foto Urška Stritar*

dva kilometra pod vršnim grebenom Cerro Catedrala prijetna enourna hoja pod razgibanimi stolpiči. Toda že pogled s sedla mi je zbujal skrbi. Pred nami je bila ozka stezica, speljana skoraj vodoravno čez zelo strmo pobočje, ki se je odpiralo več sto metrov globoko proti dnu sosednje doline. Po stezici ni bilo težko hoditi, toda vsak napačen korak bi pomenil zelo resen padec. Vodnik nas je pustil, da smo hodili, kakor je pač kdo znal in zmogel. Nekaj bolj zagnanih je napredovalo hitro, zadaj pa so ostali manj izkušeni. Ena od udeleženk je kmalu prestrašeno obstala. Na izpostavljeni strmini preprosto ni upala premikati nog. Moja žena ji je ponudila roko in jo bodrila z be-

*Previdno nad strmino
Foto Urška Stritar*

sedami. Skupaj sta potem z roko v roki premagovali izpostavljena in zahtevna mesta.

Drugačne težave je imela druga udeleženka. Ker običajno manj hodi v hribe, si je pred našim potovanjem nabavila močnejše čevlje. Prodali so ji obuvalo s trdimi podplati, ki jo je že na naših prejšnjih pohodih »osrečilo« z neprijetnimi žulji. Nekje na začetku tega prečenja pa si je nerodno zvila gleženj, toda o tem ni še nikomur potožila. Vdano se je trudila naprej.

Začetno izpostavljeno prečenje po ozki stezici se je kmalu spremenilo v hojo po skalovitem, slabše označenem terenu. Ves čas je bilo treba paziti na vsak korak, izpostavljenost padcu je bila še vedno velika. Bilo je tako, kot bi hodil nekje po našem visokogorju, recimo na Prisank, le brez kakršnih koli varoval. Za izurjene je previdno prečenje terena pomenilo izvrstno doživetje, za neizkušene pa strašljiv izziv. Na srečo smo si pomagali med seboj. Po dveh urah in pol smo končno prispeli do škrbine, kjer smo morali z zahodne strani grebena prestopiti na vzhodno in začeti sestopati proti Laguni Tonček. Presenetilo me je, da je bil tam prehod na drugo stran zelo slabo označen. Računali smo tudi, da bo tam težav konec, in si zato privoščili malce daljši počitek.

Spust s škrbine proti najvišjemu jezercu Laguna Schmoll se je izkazal z novimi težavami. Še kar smo bili v strmih skalovju, kjer si je bilo treba pri sestopanju kar skrbno pomagati z rokami. Na enem od takih nerodnih mest pa se je zgodilo. Udeleženka s trdimi podplati in zvitim gležnjem se je spotaknila in padla naprej, se prevalila, a se ji je na srečo uspelo ujeti za skale tik pred večjo strmino. Če se ne bi, bi odletela več deset metrov navzdol. Med padcem je udarila drugo udeleženko, da si je odrgnila prst in je priteklo malo krvi. Na srečo sta obe obstali in katastrofe ni

bilo! Ostali, ki smo bili v bližini, smo jima takoj pomagali. Ranjeni prst smo hitro polepili z obliži. Kazalo je, da padec tudi padli ni povzročil hujših poškodb, tako da smo nadaljevali spust proti koči.

Kmalu se je izkazalo, da je gleženj vedno bolj otečen in da poškodovanka vedno teže hodi! Na srečo je bila v skupini tudi medicinska sestra, ki ji je povila gleženj in ji dala močne analgetike. Bili smo še nekaj sto metrov nad kočjo Frey ob Laguni Tonček. Telefonskega signala ni bilo, nihče od nas ni vedel, koga bi sploh lahko poklicali na pomoč. Na srečo se je tudi poškodovana zelo dobro zavedala situacije in pogumno sledila našim nasvetom: »Hodi, sestopaj naprej, dokler moreš, kajti če se ustaviš, bo gleženj še bolj otekel in te bolet tako močno, da ne boš mogla več hoditi!« Počasi in previdno smo tako po štirih urah od žičnice prišli do kočje. Pa je bilo to le okoli šest kilometrov razdalje.

V koči in okoli nje je bilo zelo živahno. Naš vodnik, ki do tu ni kaj prida prispeval k reševanju težav, je pri oskrbnikih preveril možnost prevoza s helikopterjem, a je ni bilo. Morali smo nadaljevati s spustom! Naša poškodovanka se je zavedala, da ne sme počivati, zato je pač vdano zastavila deset kilometrov sestopa do izhodišča. Pod kočjo se je začela široka, uhojena in zelo prašna pot. Počasi in previdno smo hodili ob poškodovanki, jo bodrili in ji pomagali. Kar ponosni smo bili nanjo, ko ji je po skoraj petih urah sestopanja od kočje uspelo sami priti do parkirišča pod smučiščem, kjer smo zjutraj začeli. Tisti dan smo v desetih urah prehodili sedemnajst kilometrov.

Epilog

Na srečo se je vse dobro končalo. V spominih nam lahko ostane čudovit dan v čudovitih tujih gorah. Toda le malo je manjkalo, da bi se vse skupaj končalo s poškodbami, če ne celo s smrtjo, z resno reševalno akcijo ter s finančnimi in pravnimi zapletmi, ki bi večino udeležencev preganjali do nadaljnjega.

Dogodek sem opisal predvsem zato, da se organizatorji takih pohodov v tujini in bodoči udeleženci zamislijo in poskrbijo, da se tveganja zmanjšajo! Vodniki na take ture bi morali biti ustrezno usposobljeni in imeti izkušnje za vodenja po visokogorjih. Udeleženci turističnih potovanj s takimi pohodi pa bi morali biti vnaprej seznanjeni o turah in tudi nekako preverjeni, da so turam dorasli!

Za konec pa še dve malce zabavni anekdoti na temo Lagune Tonček in našega izleta. Za Laguno Tonček sva z ženo prvič (resneje) slišala leta 2008, ko se nama je z južnoameriškega potepanja javila hči. Opisala nama je svojo pot do tega jezera in seveda poudarila, da je Tonček pač Slovenec. To smo ob priložnosti povedali tudi naši prijateljici Poloni, ki pa nas je presenetila z izjavo: »O, saj ta Tonček je pa moj stric!« Izkazalo se je, da je bil Tonček Pangerc brat prijateljčine mame. Po vojni je emigriral v Argentino in tam vneto odkrival gorovja nad Bariločami. Svet je zares majhen!

Druga anekdota je z naše ture. Tisti sestop s kočje Frey po dolgi prašni poti pod vročim popoldanskim soncem je tudi mene temeljito zdelal in sem se proti koncu že prav počasi premikal. Nenadoma pa sem pred sabo zagledal iz grma stegnjeno roko, ki mi je ponujala konzervo hladne Pepsi Cole. Kako izvrstno je teknilo nekaj njenih hladnih požirkov! Roka je pripadala eni naših udeleženk, ki je v koči kupila mrzlo pijačo in si jo prihranila za zadnje naporene metre. Mislim sem, da sanjam! Ko sem pricapljal do konca, sem z veseljem pravil, da sem imel med potjo halucinacije, saj mi je neka deklica ponujala mrzlo pijačo, ki je prispevala k mojemu srečnemu koncu te avanture. ○

*Previdno sestopanje 'z roko v roki' nad jezerom Schmoll tik pred padcem
Foto Andrej Stritar*

Energični vzgojiteljici
Foto Urban Ranko

Pejmo v hribe

Planinstvo za najmlajše

Kam? Na Sv. Jošta nad Kranjem, na Sv. Jakoba nad Preddvorom, na Sv. Jakoba nad Katarino, na Sv. Petra nad Begunjami, na Štefanjo Goro, na Vršič, na Stari Ljubelj, v Tamar, na Sv. Primoža nad Kamnikom, na Blegoš ...

Zakaj? Za ohranjanje zdravja, krepitev imunskega sistema, za močno srce, za močnejše mišice, za dobro počutje, za zdrava pljuča, za dobro voljo, za boljši spanec in seveda za zabavo, spoznavanje novih prijateljev, doživljanje lepih trenutkov in novih dogodivščin ter za kvalitetno preživeti čas s svojo družino.

Gibanje je osnovna otrokova potreba

Pejmo v hribe je ime projekta, ki ga izvajamo vzgojiteljice zasebnega vrtca Dobra teta (Katja, Neja in Manca). Projekt poteka že šesto leto in vsako leto pripravimo pet tematsko obarvanih izletov, kot so npr. lov za zakladom, skrivnostni hrib, pravljичni junaki, sankanje, jesenski bingo, gozdne živali, gamsova pot, gozdni poligon ... Namen projekta je spodbujanje družin k aktivnemu življenjskemu slogu, ozaveščanje staršev in otrok o pomembnosti zdravega načina življenja in gibanja na svežem zraku, hkrati pa tudi spoznavanje Slovenije, živalskega in rastlinskega sveta, enkratna doživetja v naravi, možnosti za sproščanje, igranje, druženje.

Gibanje je otrokova primarna potreba. Gibalni razvoj je zlasti v prvih letih življenja izredno hiter in dinamičen. Vzgojitelji v predšolskem obdobju spodbujamo otroke h gibalnim dejavnostim na različne načine. V našem vrtcu je ena od njih tudi planinstvo. Otrok v

tem primeru uresničuje cilje na področju gibanja: pridobiva veselje do hoje v naravi, premaguje napor, spoznava ustrezno ravnanje za varno in prijetno gibanje v naravi, razvija vzdržljivost in vztrajnost.

Hoja je osnovni način človekovega gibanja, ki pripomore k celostnemu razvoju otroka, vendar je otrokom pogosto nezanimiva in dolgočasna. A prav vsak sprehod lahko postane raziskovalna odprava, igra, zabava in prijetno druženje. Odrasli lahko otroku ponudimo vzpodbudno okolje in hojo popestrimo z zanimivimi igrami, poligonom, nalogami ter orientacijskimi in drugimi ugankami. V predšolskem obdobju otroci z igro pridobivajo raznovrstne gibalne izkušnje, ki jim prinašajo zadovoljstvo in veselje. Ker sta izletništvo in pohodništvo sestavna dela slovenske narodne identitete, je tako rekoč samoumevno, da imajo v teh dejavnostih svoje mesto tudi otroci vseh starosti. Zato ni nenavadno, da v visokogorju srečujemo tudi otroke in da se planinstvo uveljavlja že v predšolskih vzgojnih organizacijah.

Zavedati pa se moramo, da se otroci še razvijajo in rastejo, zato moramo biti še posebej previdni, kako se bomo lotili vodenja otrok v gore. Pomembno je, da prikojimo čas hoje, način gibanja; prilagoditi se moramo najmlajšemu v skupini. Zelo pomemben je počitek. Otroci se hitreje utrudijo in tudi hitreje spo-

čijeje kot odrasli. To pa pomeni, da si moramo pri-voščiti več počitkov, ki jih lahko izkoristimo za hiter prigrizek, pitje, petje pesmi, kakšno uganko, pravljico na temo hribov ... in tako otrokom damo nov zagon in energijo do naslednjega počitka.

Zamisli za motivacijo ne zmanjka

In kako se planinstva z otroki lotevamo pri nas? Seznam pohodov in tem objavimo na začetku šolskega leta, a ga glede na vremenske razmere lahko ustrezno prilagodimo. Na izlet se dobro pripravimo. Deset dni pred pohodom objavimo vabilo. Pred pohodom naredimo ogledno turo. Včasih par dni prej, včasih pa kar na dan pohoda pot označimo z listki in postavimo postaje z ugankami ali nalogami. Vsak pohod je tematsko obarvan. Eden od lanskih izletov je bil pohod na skrivnostni hrib. Na poti je bilo toliko postaj, kot je črk v imenu hriba. Otroci so na poti zbirali kartice; na vsaki postaji je bila narisana črka in slika predmeta, ki se začne s to črko. Na vrhu so otroci dobili podlogo, na kateri so s pomočjo staršev sestavili ime hriba kot prekrivanko. Iskanje je bilo res zabavno in hkrati poučno. Med potjo smo iskali še druge besede na črko, ki so jo našli. Ker so bile postaje postavljene zelo na gosto, je otroke znova in znova gnala naprej misel, katera črka se skriva za naslednjim ovinkom. Bo listek na veji ali na tleh, mogoče za skalo ali drevesom? Ko se odpravimo na pohod s sankanjem, so otroci že s samo hojo po snegu in vožnjo s sankami tako močno motivirani, da ne rabimo nobene pesmice, uganke ali naloge za spodbudo.

Za prvi pohod se vsako leto že tradicionalno odpravimo na Sv. Jošta. Zadnji dve leti smo ga popestrili z ugankami o gozdnih živalih, predlani pa še z jesenskim bingom.¹ Ta je bil še posebej zanimiv. Otroci so tako hiteli nabirati material, da je bil pokrit že na prvi polovici poti.

Ko nastopi kriza, vzgojiteljice poiščemo kakšno dobro spodbudo, ki jo imamo vedno v rokavu. Ko hodimo po koreninah, se vedno hecemo, da je to škrtov tobogan, zelen in mehak mah je njihova postelja. Seveda ga gremo potipat. Lubje drevesa pa je kar škrtova čokolada. Zamotimo se tudi z iskanjem rdečih kopic v upanju, da zagledamo kakšnega škrtata. Verjemite, da ga otroci vedno vidijo.

Z malo starejšimi otroki štejejo markacije, mlajšim pomagajo starši, ali pa se igramo igrico, kdo bo markacijo prej zagledal. V nahrbtniku vzgojiteljice se vedno najdejo tudi zdravilni bonbončki za moč in energijo. Pristopimo k utrujenemu otroku in mu podamo roko v pomoč pri hoji. Na poti se vedno najdejo storži ali majhne veje, ki so ključ za vžig motorčkov na pohodnih čevljih, da lahko hitreje tečejo

V vrtcu Dobra teta se na izlet dobro pripravimo. Pot označimo z listki in postavimo postaje z ugankami ali nalogami.
Foto Neja Konc

in hodijo. Smo pa tudi že masirali utrujene noge in vedno je šlo lažje naprej. Otroci skupaj s starši se vedno radi vračajo, hoja v družbi je mnogo bolj zabavna. Spletle so se tudi prijateljske vezi in tako so pohodi še bolj sproščeni in naš cilj, da se imamo super, zraven pa naredimo še nekaj za svoje zdravje, dobro voljo in motivacijo za naprej, je dosežen.

Ko je ponagajal Kekec

Za konec pa še ena prigoda. Na vrh vedno vodi več poti. Ker se nas nabere kar lepo število, se med hojo malo razkropimo, ker ima vsak možnost hoditi v svojem tempu in v svojem miru. Na pohodu smo

Zdravilni bonbončki za moč in energijo vedno pomagajo premagati krizo.
Foto Neja Konc

¹ Za pripomoček smo vzeli škatlo za jajca. Na notranji strani pokrova je bila slika z desetimi okenci, v katerih so bile slike stvari, ki jih morajo najti v naravi (zelen list, rjav list, storž, smrekova veja, lubje ...), drugi del škatle pa je bil namenjen odlaganju najdenih stvari (v prostor, namenjen za jajce, so odložili po eno najdeno stvar).

Bogdan Biščak

Rdeče packe

Prvič sem se odpravil na Bivak I v Veliki Dnini pred dobrimi štiridesetimi leti. Z Igorjem Mezgecem sva se namenila preplezati Grapo med Škrlatico in Rakovo špico, in kot smo s prijatelji storili še kdo ve kolikokrat, sva seveda nameravala prespati v bivaku.

Ne le zato, ker so stene okrog Škrlatice tako daleč nad dolino, da se po napornem dostopu prileže nočni počitek, preden začneš plezati, ampak tudi zaradi romantičnega pridiha, ki smo si ga pričarali v tisti kamniti puščavi tam gori. Pomemben del te romantike je bilo seveda tudi dejstvo, da si tam le težko srečal kakega človeka. Še gamsi so se izogibali tega neizprosnega sveta brez kančka zelenja.

Seveda tudi pot do bivaka ni bila tako uhojena, kot je danes, ko Google in kak vodnik po julijskih brezpotjih poskrbita, da pride tja gori poleg alpinističnih čudakov, ki bi plezali v krušljivih stenah Škrlatice in Rakove špice (če sodim po vpisni knjigi na Bivaku I, takih itak skoraj ni več) tudi marsikateri "brezpotnik", ki se odpravi na Veliko Martuljsko Ponco. Z Igorjem sva težko našla že prehod ven iz Gruntovnice, še bolj pa sva ugibala, kateri je pravi žleb, ki po prečnici iz nje vodi do melišč pod severno steno Škrlatice. Ampak to je del hoje po brezpotjih, kajne? Iskanje najlažjih prehodov, orientacija v neznanem svetu in zadovoljstvo, ko z lastno pametjo najdeš pot do cilja. No, vsi ne mislijo tako. Od tistega prvega vzpona grem na Bivak I skoraj vsako leto vsaj enkrat. In pred približno desetimi leti sem na tej poti prvič opazil rdeče packe. Nekomu se je zdelo nujno pot označiti z rdečimi črtami na mestih, kjer bi lahko koga obhajal dvom, kam kreniti. Bolj kot razočaran, sem bil jezen. Le kdo je ta arogantnež, ki si vzame pravico ponečediti pot, ki je brez rdečih pack desetletja in desetletja vodila planince in alpiniste v Veliko Dnino?

iskali koščke sestavljanke, ki so na koncu sestavili vstopnico za predstavo. Del pohodnikov nas je zašel na drugo pot, tako da smo ostali brez enega koščka sestavljanke. Na tej poti so nas spremljali liki pravljernih junakov. In hitro smo našli krivca – navihanega Kekca. Na vrhu smo Kekca tudi srečali in otroci so ga lahko povprašali, zakaj nam jo je zagodel. Kecec je priznal, da je malo ponagajal, ampak je obenem obljubil, da bo postavil košček nazaj na pravo mesto in v zameno otroke tudi brez enega koščka vstopnice povabil na predstavo, ki smo jo zaigrali na vrhu hriba. In tako je bil volk sit in koza cela. Otroci so si pogledali predstavo z naslovom Gora, za nazaj pa šli po pravi poti in našli še en košček sestavljanke, ki so jo lahko dokončno sestavljali doma.

Ko gremo v hribe,
je vedno pestro.
Foto Katja Ranko

Otroci so pohode zelo dobro sprejeli in se jih veselijo. Ko o pohodu pokramljamo v vrtcu, se jih vedno radi spominjajo, ob načrtovanju novih podvigov pa so prijetno vznemirjeni. Če vprašamo otroke, kaj so si najbolj zapomnili, so to seveda zdravi bonbončki za energijo in močne mišice.

Starši so vedno navdušeni nad novimi idejami, kako bi se še dalo otroke motivirati za hojo. Večkrat so to želje odraslih, saj se otroci še ne zavedajo pomena hoje v hribe. Najsrečnejši smo, ko uresničimo svoje pohodne načrte skupaj s podmladkom. Skupaj smo preživeli prijeten, kakovosten čas, ki je dandanes še posebej dragocen.

Vedno nam uspe pridobiti še kakšnega novega pohodnika. Če sva samo enega od malih pohodnikov tekom leta navdušili za preživljanje prostega časa tudi v hribih, je najin namen dosežen. Kot je zapisal Nejc Zaplotnik: "Kdor išče cilj, bo ostal prazen, ko ga bo dosegel, kdor pa najde pot, bo cilj vedno nosil v sebi." In prav ta projekt je najina pot. ●

Tudi v Repov kot sem prvič, približno enako dolgo je od takrat, šel z Igorjem Mezgecem. Bila je jesen, še danes imam diapozitiv (posnel ga je Igor) v srebrno tančico oblečenega zlatega macesa, ki ga je na zgornji meji megle obsijalo sonce. Repov kot ni tako odmaknjen ljudem, kot je Velika dnina, tudi ambient ni tako dramatičen. Pot proti južni steni Planjave in Srebrnemu sedlu je bila solidno uhojena že takrat, a romantike Repovemu kotu kljub temu ne manjka. Tudi zato, ker skozi to dolino vodi neoznačena pot, kar je vsaj do zdaj preprečilo, da bi ga zasule množice, ki sicer odsopihajo proti Kamniškemu sedlu. Natančneje rečeno – JE vodila neoznačena pot. Do predlani. Pojavile so se rdeče packe. V primerjavi s tistimi pod Bivakom I, ki jih je nekdo naredil s čopičem, se je ta, ki je packal tukaj, oborožil z razpršilom (posodobitev pač). In na mestu, kjer je treba nekoliko poplezati, *svinjal* na vsakega pol metra. Kot da ne bi hotel označiti le najlažjega prehoda čez tisti skok, ampak kar posamezne oprimke. Više zgoraj, kakih sto metrov pod Srebrnim sedlom, se mu je pridružil še en "packonar." Temu je bila ljubša rumena barva (ali pa – kdove – je rumeno razpršilo cenejše). In je z njo popackal bolj neposreden pristop na sedlo od tistega običajnega, popackanega seveda z rdečo. Tako da lahko izbirate: vam je bolj odvratno slediti rdečim ali rumenim packam? Meni, domnevam pa, da še mnogim ljubiteljem narave, ki menimo, da je narava naša največja učiteljica lepote, dokler je človek ne začne obvladovati, taka izbira ni všeč. Raje imamo pred seboj dilemo, ali zaviti levo ali desno, gor ali dol. Tveganje, da zaidemo, se nam zdi malenkost v primerjavi s prenašanjem rdečih ali rumenih pack.

Sprašujem se, kdo so ti ljudje, ki hodijo po gorah z rdečim razpršilom in označujejo z njim poti, ki so še redki nemarkirani predeli našega visokogorja. Kaj jih pri tem vodi, kje in kako so bili vzgajani?

Je možno, da gre za nekoliko pozabljive posameznike, ki si tako označijo pot za lažje iskanje prehodov pri sestopu ali naslednjem obisku iste poti? Jim je popolnoma vseeno za vse tiste, ki še niso tako pozabljivi in bi raje imeli pot brez rdečih pack? Ali je bolj verjetno, da gre za altruiste, ki bi radi olajšali ali celo omogočili dostop v te odmaknjene in brezpotne predele naših gora vsem tistim, ki za iskanje prave smeri v brezpotjih še nimajo dovolj izkušenj? In je tak pristop nadaljevanje tiste *forme mentis*, ki skrbi, da se našim "sončkom" v šoli ne bi bilo treba preveč truditi, ali tiste, da je treba vsakogar, ki bi rad naredil *selfi* za objavo na Instagramu pač spraviti tja, kjer si je ta *selfi* zamislil? In da seveda nima potrpljenja, da bi goram posvetil ves tisti čas, ki je nujen za pridobitev izkušenj, potrebnih, da pride do tistega *selfija* brez pomoči rdečih pack.

Slovenska planinska organizacija je v preteklih, predvsem socialističnih desetletjih z gradnjo planinskih koč in urejanjem poti poskrbela, da je naše visokogorje postalo dostopno tudi tistim, ki so jim gore bolj nedeljski ali počitniški cilj kot življenjska opredelitev.

Z današnjega vidika se lahko vprašamo, ali je bila ta pot pravilna, ampak za nazaj je lahko biti pameten. Zato priznajmo, da je s tem mnogo ljudem omogočila, da so si pričarali nekaj lepih trenutkov, morda celo najlepših v svojem življenju. Kar je pohvalno. Ampak časi se spreminjajo. Prišel je Google, potem Google Earth, pa Lonely Planet in Facebook in Instagram in vse to nas preplavlja z informacijami in fotografijami čudovitih predelov sveta in prelepe narave, ki je še na voljo. V Sloveniji je je kar nekaj. In to se v zadnjih letih v naših gorah zelo, zelo pozna.

Lani po dolgih letih nisem kupil znamkice, ki potrjuje plačano članarino PZS. Junija sem se v eni od naših planinskih koč pozanimal, ali moram v tistem tednu rezervirati spanje ali lahko pridem gor brez rezervacije. Povedali so mi, da imajo vse rezervirano do konca avgusta, in jezen sem se vprašal, kaj mi bo znamkica, če v naših kočah tako in tako ne morem prespati.

Kakor koli že, turisti, ti sodobni barbari, kot jih je Boris Dežulović nekoliko sarkastično poimenoval v eni od svojih kolumn v *Objektivu*, ko je opisoval, kako je turizem uničil vse, kar je bilo vrednega v Splitu, se iz vsega sveta zlivajo v Slovenijo in obremenjujejo naše okolje, še posebej naše gore. Množičnost, ki je toliko desetletij bila eden od pomembnih ciljev PZS, v novih razmerah to preprosto ne more in ne sme več biti. Prej obratno. V Benetkah in Barceloni so se tega že zavedeli in začeli omejevati turistični naval s kvotami.

Kako to narediti v Sloveniji in še posebej tam, kjer so ekosistemi posebej občutljivi (nobenega dvoma ni, da je visokogorje tak sistem), ne vem. Se mi pa zdi, da bi to morala vedeti PZS. Morda bi lahko začela z malenkostjo: z ozaveščanjem mladih, naj ne hodijo v gore z rdečim razpršilom in ne packajo z njim tam, kjer rdečih pack še ni. Pa nočem reči, da so packali mladi ljudje, ampak le to, da morda ne bodo packali niti v mladosti niti ko se postarajo, če bodo dovolj zgodaj deležni prave vzgoje. ●

Le kdo je ta arogantnež, ki si vzame pravico ponečediti pot, ki je brez rdečih pack desetletja in desetletja vodila planince in alpiniste?
Foto Vladimir Habjan

Dom Valentina Staniča pod Triglavom

2332 m

VALENTIN STANIČ
(1774-1847),
DUHOVNIK, HUMANIST,
PRVI SLOVENSKI ALPINIST

RODIL SE JE V BODREŽU PRI KANALU, PREMOŽNEMU KMETU. IMEL JE BRATA IN ŠTIRI SESTRE.

OD MLADIH NOG SO SE UČILI PRONI BITI, TRDO DELATI IN LEPO MOLITI.

1793. JE ODŠEL V SALZBURG NA ŠTUDIJ FILOZOFIJE IN BOGOSLOVJA, KJER SO GA PRITEGNILE OKOLIŠKE GORE.

PROFESORJU NARAVOSLOVNIH VED JE POMAGAL PRI MERITVAH SALZBURSKE DEŽELE.

Profesor Schiegg

KARDINAL SALM ORGANIZIRA PRVENSTVENI VZPON NA GROSSGLOCKNER (VELIKI KLEK). ŠEL BOŠ ZRAVEN, A NAJPREJ OPRAVI PRIMERJALNE MERITVE...

28.7.1800 SO ŠTIRJE DOHAČINI IN EN ŽUPNIK OSVOJILI VRH GROSSGLOCKNERJA (3798 M).

STANIČ JE NIŽJE OPRAVLJAL MERITVE.

KASNEJE ISTEGA DNE...

NASLEDNJI DAN SE JE STANIČ POVZPEL NA VRH. NAJPREJ JE SPLEZAL NA KOMARČO,* ZAKOLIČENO V TLA OD PRVOPRISTOPNIKOV,..

NI SEM PRVI GOR, SEM PA NAJVIŠJE!

*Vrh debela s prisekanimi vejami, ki se uporablja za sušenje krme ali kot lestev

...NATO PA IZMÉRIL VIŠINO GROSSGLOCKNERJA.

AVGUSTA 1800 JE PRVI PREPLEZAL WATZMANOV GREBEN IZ HOHECKA IN OSVOJIL GLAVNI VRH MITTELSPITZE. POTEH MU JE ŠE IZMERIL VIŠINO.

Mittelspitze
2713 M

NA HOHECKU SO ŠTIRJE BOGOSLOVCI
MOLILI ZANJ.

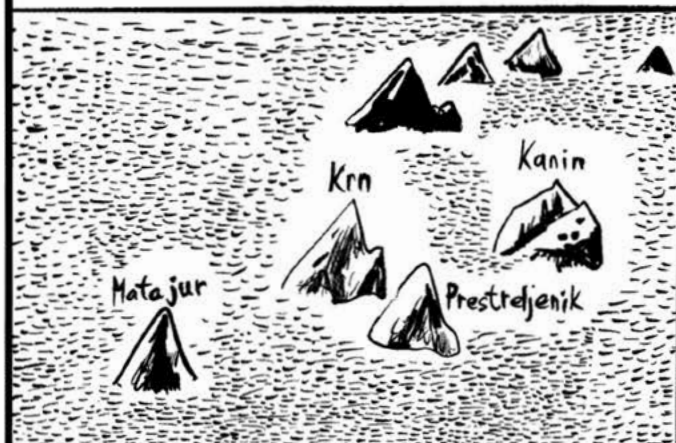
SEPTEMBRA 1800 JE BIL PRVI TURIST
NA VISOKEM GÖLLU (2522 M) IN
MU IZMERIL VIŠINO.

DECEMBRA 1800 JE IZVEDEL PRVI
ZIMSKI VZPON NA UNTERSBERG
(1973 M).

1802. SE JE PEŠ VRNIL DOMOV IN UČIL
OTROKE IN ODRASLE.

OSVOJIL JE VEČINO VRHOV V JULIČIH IN
JIM IZMERIL VIŠINE, L. 1808 TUDI TRIELAVU.

1819. JE POSTAL KANONIK IN VIŠJI ŠOLSKI
NADZORNIK V GORICI, USTANOVIL ŠOLO ZA
GLUHONEME IN PRVO DRUŠTVO PROTI
MUČENJU ŽIVALI V AVSTRIJSKI MONARHIJI...

... IN OSVAJAL BLIŽNJE VRHOVE.

Magda Šalamon

Velikan gora

Od trenutka naprej, ko sta mu roka in rama postali negibni in hladni, je dobila Zemlja povsem drugačno barvo utripa. V mnogih srcih je močno zapekla bolečina, spoznanje o nedosegljivi živi besedi Velikana gora. Pod obokom usode se je, globoko zavedajoč, moral vdati svetlobi večnosti.

Tistega majskega ponedeljka, v dnevu dveh enic, je obmiroval povsem sam, brez naslednjega vdiha. Duša se mu je dvigovala le navzgor, brez naveze in strahu padca v globino.

Velikan je zrasel iz običajnega dečka s smrkavim nosom in suhljatimi udi. V nočnem polsnu so se mu prikazovali vrhovi, gore brez imen, žuboreči izviri hrepenjenja. Ni še vedel za ožarjene strmine, ne za roko zakritega namena. Le pogumno je sledil tihemu glasu srca, srkal iz številnih knjig širino sveta, ko se je že zgodaj nerodno spotikal ob nesmislih življenja. Zavedajoče je sprejemal znanje na srednji tehniški šoli na Aškerčevi ulici v Ljubljani. Njegova profesorica, Joža Debelak (Pepca), prva elektroinženirka v stari Jugoslaviji, mu je na predzadnji dan pouka pri pregledu vaj iz električnih meritev postavila pogoj: "Imate sicer vse prav, a pisava je grda in risbe narejene preveč na hitro. Do 16. ure mi prinesite nove liste, sicer vas ne spustim k maturi." Kot sunek in pok strele se je zatekel v internat na Vidovdanski, risal in pisal na novo in ob 15.55 potrkal na vrata njenega kabineta.

Enako eksplozivno je šel v najzahtevnejši izraz strmin, da bi našel srečo, potešitev ali tiho modrost neminljivega. Zelo zgodaj, še najstnik. Kakšna vrv, pa kladivo, klin in preprosti copati so mu dajali v stenah občutek navidezne varnosti. V bistvu pa je bila najmočnejša in najzanesljivejša njegova sila duha. Mraz, veter, ledena sodra, ozebli prsti so mu kazali smer, ki ji je bil zvest bolj kot samemu sebi. Nevidna moč ga je krepila in mu naročala vedno zahtevnejše smeri. Banalnosti vsakdana je čutil kot jutranjo roso, ki izgine s prvimi sončnimi žarki. Presegal je norosti, ki so prekrite s plaščem propada. Veliko ljudi jih nikdar ne zmore uzreti.

Čudež se vedno zgodi takrat, ko želimo odnehati. Takrat se je Velikanu gora odprla moč, iskreno in brez strahu je povedal vse, kar mu je ležalo na srcu. Povedal in zapisal je tako, da so brez žaljivih besed

*Na konju po Himalaji
Foto Magda Šalamon*

razumeli njegovo resnico mnogi. Znal in zmoget se je izražati. Ujetosti v strah je pregnal brez zadržkov, odločno. Bitke srca in misli je mojstrsko zapisal v knjigah, ki jih ne bo uničil čas novih tehnologij. Po njegovi sledi bodo še dolgo odkrivali gore novi raziskovalci prostora ter spoznali zaupanje v njegov oprijem. Le kakovostno seme se razvije v nov plod. Igro sovraštva ni nikdar podpiral ali jo režiral, ko je v svoji veličini in poslanstvu srečeval številne igralce vertikalnega sveta. Razumno je pristopil k vsaki novi ideji, jo nosil v nahrbtniku spoznanj in ji pomagal k zdravi rasti. Sijoče in zaupljivo je zrl v nove obraze, ki so se pojavili v njegovem alpinističnem klubu. Takrat, ko se je vanj prvič zazrl pogled Tomaža, je vedel, da nosi fant v modrih očeh svojo močno potrebo po osvajanju nemogočega. Podprl ga je kljub nasprotovanju drugih in mu dal prvo priložnost v Himalaji. Pozneje se je izkazalo, da ni zgrešil. Le žal mu je bilo, da se je Tomaževa duša prepustila rokam pohlepa, ko je na kolenih zajokal ob njegovi negibni modri vreči na dvorišču nemske ambasade v Katmanduju. Pohlep vedno ubije pogled iskrenega poglavja v delčku življenja.

Ene krvi sva ti in jaz, je pozdrav pragozdnih bratov. Ko se prepletata bitji in se ne loči vlaken duše od vlaken telesa in je vse od obeh in od nikogar. To je to, kar je Velikan gora nosil v sebi. Ob vseh svojih napetih, še zahtevnejših izzivih plezalcev, je čutil dih v dihu, oko v očesu, kri v krvi, dušo v duši. Oko mu je bilo zaupanje, zvestoba in majhen vprašaj strahu: ali sme povsem verjeti? Zmoget je verjeti! V tem daru sprejetja, vere in ljubezni je mnogokrat zaspal.

Branje mu je bilo pravo mamilo. Njegovo vodilo je bilo odkrivati lepoto besed, kot je odkrival čudežnost gora. Večkrat je rekel: "Piši, kar je zapisano, ostane." Spoznal je tisoč izvirov besed pesnice, ko so se stekali v mogočen tok, se dvignili v val in se z neba spustili kot blagoslovljen dež. Pred veličino videnega je bil nem in majhen. "Oči duše v temi vidijo še bolje, vidijo bistvo, ki ga svetloba dneva pogosto prekrije. Tvoje pesmi so knjiga hrepenenj, sanj, redke sreče in veliko solza in trpljenja. Ne okrevaj in ne boj se. Vse je res in samo zate. Zate sem tu in primi ponujeno. Nič ne tvegaš, varno te bom spremljal pri vzponu," ji je prenesel svoja spoznanja.

Nepričakovano ji je sredi poletja poslal sporočilo: Jutri bo lep dan. Gremo severni greben Kočne. Velika višina, lažje, hitreje. Prav? Vsi so se pogumno podali na Kočno, saj je bil to trening za bližnji vzpon na Mont Blanc. Od nedelje do petka so bili na poti: ona, Jani, Bojan in Zoran. Po ostrem grebenu, med seraki in ledeniški razpokami jih je spremljala zanesljiva roka vodnika, Velikana gora. Zadnji dan v juliju so dosegli vrh. Kakšna simbolika: na najvišji gori v Alpah, zahodni Evropi, pet slovenskih duš, povsem različnih, a povezanih z nitkami, ki gladijo telo in drsijo skozi dušo. Danes že žareče lebdijo tri njihove duše visoko, brez telesa. Lahko da klepetajo o preživetem pogumu in lepoti, bolečini in sočutju,

ljubosumju in zavisti, o nenehni svetlobi in moči, ko vedno znova začneš tkati odejo ljubezni in darovanja? In on jim morda razlaga zemeljska doživetja: "Nikoli mi ni bilo tako lepo živeti, ob vsem neizogibnem trpljenju, kot takrat, ko sem srečal čudež njene ljubezni, nasmeh vrh previsa, molitev, da ne bo strel na špicah, objeme zaupanja, vznemirljivost pesniškega jezika. Dotiki sile jemanja in milosti izročanja njene preroške pesmi *Svetloba najinih teles*, ki naju je mistično zblizala že pred časom srečanja, brez glasu sedaj šepečem v neomejenem prostoru in čakam na njen dotik večne duše. Skupna posvečena popolnost bo dar sreče in milosti na križiščih usode."

Njegovi koraki so si približevali dragocenosti Himalaje. Vodil je mnogo odprav ali sodeloval na ostalih. V zadnjih letih pohajkovanja po Nepalju si je privoščil še kakšen *trek*, ki mu je bil v pomoč za lažji prestop z najvišjih vrhov. O gorskem prelazu Thorung La, zelo zahtevnem za njegovo zdravje, je nekoč pripovedoval znancu Zlatku: "Zame je bila to posebna izkušnja, ko sem namesto hitrih športnih prehodov z dvojnimi etapami leta 2002 in 2005 tokrat dosegel sedlo na konjskem in čez globoko zasneženi del na jakovskem sedlu. Kljub temu je bilo bolj naporno od onih 'k nogam' in celo sestop je uspel le s pomočjo angela. Vseeno je bilo pa vredno,

Čevelj
Risba Magda
Salamon

Osamelec Risba Magda Šalamon

morda še bolj zaradi posebnega položaja. Noge in srce res manj trpijo, zato so pa mišice okrog pasu zaradi prilagajanja gibom živali zelo utrujene in bolijo še kar nekaj dni, tako da enako težko dihaš, kot bi imel nalomljena rebra. Posebnost, vredna tudi takega podviga, pa je višji položaj za pogled na okolico, katere del si manj kot pešci, imaš pa nekak nad pogled nanjo.

In kaj vidiš? Belo, valovito pokrajino, skrajno surovo, kot porisano s potezami svinčnika črnih skal in peska, nekakšno grafiko, diagonalno potekajoče bele proge od vetra šibajočih snežink, v vsej tej vesoljni izgubljenosti pa kolono ljudi, ki se drug za drugim, vsak s svojim tempom in zastoji, a po isti sledi kot kaka stonoga gibljejo navzgor, počasi in mukoma, a z neko neustavljivo, prav mogočno skupno energijo. Češ, če gre tale naprej, bom pa še jaz zmožel nekaj naslednjih korakov. In tako 'pada' val za valom gričev, ki se vsak malo višji od prejšnjega dviga proti sedlu 5416 metrov. To vidiš samo ti s sedla, oni gledajo le pod noge za vsak korak posebej. Privilegij! Ko se končno 'izkrcaš' z jaka, skoraj ne znaš več hoditi, čeprav si prej govoril, da navzdol se bomo pa že nekako valili. Slabost, bruhanje na obe strani, poševna pobočja z novim snegom na ledu, drseče pobočje, spodaj globeli brez vrnitve. Kar usedel bi se in zlahka umrl, skoraj z užitkom. Potem pa te v roke vzame angel, s perutnicami sicer, saj drugače ne bi prišel tja gor, vendar ne za spremstvo v nebesa, pač pa v modri obleki bolniške sestre. Postori, kar sestre znajo in zmorejo, te prime za roke, vsakih sto metrov ti poišče skalo za sedež, saj se, čepeč v snegu, sam ne bi več dvignil. In tako naslednjih sto metrov, pa spet naslednjih, neštetokrat. Počasi postane zrak gostejši, nekaj več moči, počitek

Svetloba najinih teles
dotik svetlobe najin teles
prižge sonce neskončnega miru.
Pogled v zavetje tvoje ljubezni
razprši v nebo delčke srce.
Brez peruti poleti nasmeh in radost
v mehko naročje žuborečega izvira.
Droben kamenček notranje svetlobe
se oplemeniti v kristal večne luči.

Koraki se ustavijo
ob drevesu, ki cveti.
Brez rok tipava prave smeri,
kjer vsak poprek
ponovno zacveti.

Vonj belih lokvanjev združuje ljudi,
ki so spojeni v obroč prijateljstva.
Zvezde zaupanja žarijo
popolnost mene, tebe, vseh.

V daljavi odmeva glas violine
do src tistih, ki čutijo blagoslov božje ljubezni.
Nasmeh dobrih želja brez sramu
drobi skale sovraštva, jeze, trpljenja.

(Magda Šalamon)

na dvesto metrov, sčasoma celo na tristo. Končno angel neopazno preda roko spremljevalki in tako z njo do koč prve vasice, kjer so le tri kočice. V zraku obvisi vprašanje, od kod sile in moč, iz zraka padajo snežinke in se tope na koži, da ni treba ugibati, od kod moker obraz. Kot vsake, se tudi te sanje počasi razblinijo in prelijejo v navadno življenje. Le da so se zgodile res! Ni jih pa mogoče videti v filmu o tej poti na VTV. Premalo rok za kamero."

Sonce se je pomikalo proti robu gore, kjer ostaja spomin, zarisane sledi, upi, oviti v smehljaj. Utrujene oči so se zaprle, ko so dišave čistega jutra govorile veličastno zgodbo o Velikanu gora. Pesnica je ponižno oblekla težak plašč gorja, ko ji je roka bolečine prestrašeno odklepala neznano hišo samote. V njenem kotu je za oltarjem darovanja stal nahrbtnik neminljive radosti in hrepenenja. Ostarel čevljar na sliki je na steni odseval kroženje časa zaključene poti. Odpirala se je nova pot, ali proti nebesom ali v pekel. Izpev dneva ji je položil nove, sveže besede poezije. Vse, kar se kaže kot konec, je le skrivnosten nov začetek. Izza oddaljenih kamnitih sten se je slišalo pridušeno govorjenje spoznane skrivnosti Velikana gora. Ona pa je molčala, razmišljala o višjem namenu in segala za roko zanesljivih smeri. Zaman je iskala tudi ramo počitka. ●

Soča

Zdaj sva ob Soči. Še iz otroških dni me vežejo na njen izvir lepi spomini. Tam blizu smo otroci petega razreda nabirali zlata jabolčka. Zdaj jih seveda ne bi, takrat pa nam celo učiteljice tega niso branile. Izza skale ob robu potoka, ki napaja "hčer planin", mezi voda. Kotički mirnega vodnatega zrcala odsevajo svetlobo neba, v njej se ogleduje rastlina, ne vem ji imena, a podobna je vranji nogi. Sredica studenčnice proži okrogle valčke. Vse to drobno migetanje se bo strnilo v poskočni glavni tok. Skalovje naokoli ga očetovsko varuje. Vodotok na drugi strani oblikuje zajedast zaliv. Dno je na tem delu rahlo rjavkasto, drugje pa belo.

Drago je tiho, tokrat ne reče nič tehničnega. Sicer kjerkoli hodi in vidiva potoke, potočke, reke in rečice, povsod razmišlja o elektrarni. Soče pa ne bi vklenil v jezove; na obrazu mu vidim, da mu kaj takega ne pride na misel. Drveče valovje beži navzdol in prideva do viseče brvi. Na začetku piše: Gunganje na brvi prepovedano. Tudi v angleščini. Ja, tako prodira, počasi in nevsiljivo, ta lingua franca. Najprej v nujne vsakdanje okoliščine. Ali bo proniknila tudi v osebna doživlja in čutenje? Hm, kako bo, ko bomo tudi sanjali v angleščini? Bomo še to, kar smo danes?

Skupina močno otovorjenih mladcev korači čez gugajočo se preprogo in brv se maje, a mladina se ne da. Niti sence strahu ni moč razbrati na obrazih. Na drugi strani počakava, da spreved mine. Brv se še zmeraj rahlo gunca. Še dolgo je drobno drhtelo viseče lesovje. V zavetju strme skale se tok upočasni. Bela podlaga daje vodi prepoznavno zelenino. Na drugi strani se skale zložijo v ploščate skladovnice. Ne vem, zakaj se spomnim napisa na plošči na Triglavu nad Kredarico: *Sklad na skladu* se vzdiguje golih vrhov kamni zid, večni mojster ukazuje: "Prid, zidar, se les učit!" Res so si podobni ti kamniti pasovi, a tam so neznanstvo večji.

Dragu rečem: "Hladno je, zebe me v roke."
Kljub poletju mi hlad mrzi roke.

"Ali imaš rokavice?"

"Ne, nimam. Ko bom šla na Triglav, jih bom vzela."

Res se igram s to mislijo, domače planinsko društvo vabi. Drago je tiho. Vem, da bo nekaj razprave o tem, preden bo sprejel mojo odločitev, da grem. Zdaj, v času, ko začenjamo pospravljati po življenju, človeka vleče, da se poslovijo od teh nemih skalnatih prijateljev. Človek bi skoraj rekel, spodobi se. Spomnim se pesmi *Soča voda je šumela*. Oče jo je rad pel. "Njemu dala si desnico, poljubila ga srčno, men' pa dala si levico, pa še to tako hladno." Bog ve, kje na obrežju Soče je stal tisti, ki je pesem zložil, kot se reče, in doživljal nepotešeno hrepenenje po ljubezenski sreči. Kje si je potem našel uteho? Človek s pogledom razodene svojo notranjo podobo, recimo temu duša, a s podajanjem roke svojo notranjo, tudi fizično moč, ki teži v duhovno; drugačno razsežnost svojega značaja razodeva s tem.

Vodotok se nagne in voda sunkovito pokaže svoje sile. Na vrhu padca se tok zvije v vodnati graben, ob robu se pokaže množica drobnih kapelj, spodaj pa penasta belina vzvratno dvigne cel val, ki se odbije od stranskih skal. Nekaj vodovja oblikuje razkuštrane stebraste rože. V špranji nad ploščato skalo so se ujeli trije kamni. Kroglasto tičijo in čakajo premika zemeljskih plasti, da bodo zdrknili v penasti grob. Podoba življenja je to. Tako človeka včasih premetava, potem pa se tirnica življenjskih sil spet umiri.

Pogled se iz utesnjenih misli dvigne proti obzorju. Nekaj lahkotnih belih oblakov se vozi po nebu. Na sosednjem hribu vitke smreke stegujejo roke proti nebu. Med nekaj zelenimi so tudi rjavkaste. Te bo narava sama vzela v svoje naročje. Ne verjamem, da bo kdo silil s sodobno gozdarsko navlaklo v tiste strmice podirati vitka smrekova telesca.

Voda se prebije skozi kamnito korito in se spodaj veselo sprosti, vodovje se široko razlije. Le sem ter tja belkasti kupčki še pestrijo vodnati prt. Hrumenje se umiri in Soča mirno zapoje svojo večno šumečo pesem.

Lepo je. ●

Izza skale ob robu potoka, ki napaja "hčer planin", mezi voda.

Foto Milka Bokal

Tina Leskošek

Zbor plezalne in alpinistične skupnosti

Festival alpinizma 2023

"Zabeležite si 23. oktober!" je Janez začel razglašati že septembra lani. "Kdor bi rad pomagal, je zelo dobrodošel, sicer pa samo pridite, delavnice bodo, družili se bomo in zvečer bo žur!"

Janko Oprešnik-Zumba je udeležence uvedel v svet tehničnega plezanja.
Foto Oto Žan

Novica je bila vznemirljiva. *Ferajnovsko* življenje sem sicer že pred časom zapustila, še vedno pa se "ta stari" precej družimo in občutek pripadnosti plemenu je živ. Na nek način čakamo, da bo nekdo iz plemena potreboval pomoč oziroma nas sklical.

Pustimo sentimentalnosti – 23. oktober se je zaradi vremena spremenil v 11. november, ampak zgodilo se je – zbor alpinistov, ki je sicer organiziran vsako leto, se je jeseni 2023 nadgradil v festival alpinizma in bil izveden v Ospu. Glavni organizatorji so bili Obalni AO in Komisija za alpinizem Planinske zveze Slovenija ter kup posameznikov z vseh koncev Slovenije. Pri organizaciji je bila v veliko pomoč Sorina s svojo ekipo iz Kampa Vovk v Ospu. Dogajati se je začelo že v soboto zjutraj. Ko se je mrzlo jutro šele začinjalo topiti v soncu, so stekle zanimive delavnice. Voljo za njihovo izvedbo so pokazali člani alpinističnih odsekov, plezalnih klubov in drugih sorodnih organizacij.

Za plezanje otrok in duševni mir njihovih staršev sta poskrbeli Petra Klinar Stražar in Lara Nikolič. Kristjan Matoz je prisotnim pokazal, kako nabrusiti svoje cepine, dereze in vijake, po obisku delavnice

Kazimir Drašlar - Mikec nam je predstavil staro plezalno opremo in junaške zgodbe slovenskih alpinistov.
Foto Oto Žan

Klemna Premrla pa zdaj vsi udeleženci pridno trenirajo za ledne in kombinirane smeri. Treningom sta bili posvečeni še dve delavnici, in sicer kako uporabljati ročno uro, kar je razložil Peter Hrovat, in kako trenirati na plezalni deski, to pa je prikazal Miha Habjan.

Vili Guček je svoje poslušalce seznanil z učinkovito plezalno tehniko, Janko Oprešnik pa jih je uvedel v skrivnosti tehničnega plezanja. Tea Močnik je preverila naše znanje prve pomoči in pošteno smo ga osvežili. V delavnici projekta Osp, ki jo je vodil Jurij Ravnik, so udeleženci navrtali novo smer. Ker se menda povečuje število nesreč zaradi izpuljenih varoval, je bila delavnica o varovalnih vsekakor dobrodošla – vodil jo je Matic Košir. Zanimiv je bil tudi predlog, da bi bilo naslednjič dobro sile na varovala prikazati tudi z dinamometrom.

S Špelo Šoštaric smo čuječe plezali, pri Mini Markovič pa se poučili o vnaprejšnjih psiholoških pri-

pravah. Udeleženci so se lahko udeležili tudi fotografske delavnice, ki jo je vodil Gregor Kresal, in pa delavnice testiranja alpinistične opreme pri Mihi Stautu – ali veste, koliko hitreje se strgajo obrabljeni najlonski trakovi v primerjavi z novimi?

Veliko zanimanja je požela delavnica Neže Peterce o popravilu tehničnih oblačil in skrbi zanje. Tudi plezalci na ta način stopamo na pot večje trajnosti. Pri Kazimirju Drašlarju Mikcu je človek kar obnemel, saj je bil prikaz Belačeve tehnike s staro opremo zelo zanimiv, spremljale pa so ga zanimive zgodbe. Mikec pravi, da so ravno alpinisti veterani tisti, ki povezujejo vse generacije, in zdi se mi, da ima kar prav. Njihova prisotnost je bila blagodejna in celemu dogodku je dala veljavo, strnila je skupnost.

Zvečer je bila na vrsti podelitev priznanj novim alpinistkam, alpinistom, inštruktoricam in inštruktorjem. Maria Alejandra iz Kolumbije je predstavila kratek napovednik filma o ženskem plezanju v Kolumbiji, nato pa smo se prepustili še predavanjema dveh nagrajencev z zlatim cepinom, Michi Fominu, ukrajinskemu alpinistu, in našemu Luki Stražarju. Kljub nizkim temperaturam smo imeli tudi žur z didžejem.

Pod osapskimi stenami se nas je ta dan srečalo med tristo in štiristo. Odzivi na delavnice so bili zelo dobri, veliko pa je bilo tudi predlogov za izboljšave – v zvezi s termini, organizacijo in vsebino delavnic. Morda nas pa naslednje leto pričaka tudi sejem rabljene alpinistične opreme? Morda se pa

naslednje leto vidimo prej, v začetku oktobra, ko je vreme še toplo in dnevi daljši? Vsi pa smo soglašali, da tak festival potrebujemo in želimo.

Na takih dogodkih se zavemo, da plezalna skupnost seže širše od posameznih vzponov in *ferajnov*. Veliko nas je, od začetnikov do veteranov, in smo od vsepovsod, tako iz majhnih vasi kot iz mest. Znamo stopiti skupaj, se potruditi, nameniti svoj čas in znanje za nekaj, v kar verjamemo, kar nas združuje in za kar želimo, da se nadaljuje.

In če se vrnem k sentimentalnostim z začetka članka – presenečena sem ugotovila, da je bilo "ta starih" v Ospu kar precej in imeli smo si dosti povedati. Tako sem izvedela tudi, da je kost z idejo o festivalu vrgel Alen (Marinovič), zagrabil pa jo je Janez (Toni). Bravo! 🍷

*Matic Košir
in udeleženci
njegove
delavnice so
sile na varovala
preizkusili v
praksi.
Foto Oto Žan*

*Plezalna publika ob večernih predavanjih
pod osapskimi stenami.
Foto Oto Žan*

Miha Peternel,
Aleš Bjelčevič,
Miloš Križaj,
Tina Horvat

Akademc s srcem

Franci Savenc (1935–2023)

Zapustil nas je legendarni alpinistični kronist in enciklopedist Franci Savenc. Član Akademskega alpinističnega odseka je bil od leta 1956, ko smo se imenovali še AO Univerza, do leta 2023. Bil je *Akademc s srcem*, tudi na stara leta je redno poravnaval članarino in tako podpiral "našo stvar", kot je rad rekel.

Bil je skrbnik društvenega premoženja, njegov tajnik in upravnik Študentskega doma v Tamarju (kot se je takrat imenoval), organiziral je *Akademce*, da so napeljali vodovod, pokrili streho s škodlami in obnovili stopnišče. Bil je predsednik jugoslovanske koordinacijske komisije za alpinizem. Bil je inovator, po vojni, ki je povsem opustošila Evropo, so bili nahrbtniki pač slabi, zato je oblikoval poseben model plezalnega nahrbtnika Jalovec, ki so ga izdelovali v delavnici njegovega očeta torbarja – ti so se potem razširili po vsej Jugoslaviji; tudi čelad v povojni Evropi še niso uporabljali, Toni Hiebeler je za vzpon v Eigerju 1952 nosil motoristično – kot kako leto pozneje Francijeva naveza pozimi v Jugovi grapi v Triglavu. V prostorih društva je uredil celo fotolaboratorij. Organiziral je prvi jugoslovanski seminar za alpinistične inštruktorje in prvo predavanje Reinholda Messnerja v Sloveniji leta 1972 na Fakulteti za elektrotehniko.

Franci Savenc
Foto Tina Horvat

Seveda je bil tudi ali predvsem alpinist in je do konca sedemdesetih preplezal 250 smeri (za tiste čase ogromna številka), med njimi najtežje smeri tistega časa, od *Čopa* v Triglavu do *Aschenbrennerja* in takrat še sveže *Zajede v Travniku*. Med njegovimi znamenitimi soplezalci je bil legendarni Marko Dular, ki je Francija ter Franceta Zupana (ni znameniti Zupan) nagovarjal za zimsko *Herletovo smer* v Ojstrici – poznejšo Dularjevo in Zupanovo tragedijo je nepozabno ganljivo popisal Mahkota v *Sfingi* – pa Sandi Blažina, *Zajedo* pa z Ljubom Juvanom. Morda je bil prvi Jugoslovčan, ki je plezal v znamenitih čeških peščenih stolpih, ko je bil na predavateljski turneji po Češki, plezal pa je z velikim Radovanom Kuchařem (v slovenščino je prevedena njegova knjiga *Deset velikih sten*). Ker je bil član Akademika tudi Boris Kambič, ki je leta 1957 preplezal drugo smer v Aniča Kuku, *Mosoraško*, so bili *Akademci* prvi, ki so šli za prvomajske praznike leta 1965 organizirano v Paklenico in tako odprli to našo nepretrgano plezalno tradicijo.

Bil je tudi član prve jugoslovanske odprave v bolivijske Ande leta 1964 (Sandi Blažina, zdravnik Ivo Valič, Tine Mihelič ter pridružena Lojze Golob in Lojze Šteblaj). Na poti so bili skoraj pet mesecev, od tega skoraj dva meseca na ladji. Potovanje je bilo administrativna avantura, viz za tranzit čez Argentino niso dobili, v Buenos Aires so pripluli na upanje, ambasadorju jih je nazadnje uspelo spraviti na vlak z začasnim odvzemom potnih listov. V Kordiljeri Real v skupini Condoririja oz. po njihovo Kondorjevih gorah, ki so jih "pričakale kot nekoč naši Julijci mladega Kugyja – le na treh, štirih vrhovih je ždel pozabljen možic", kot je zapisal Tine Mihelič, so opravili deset prvih pristopov na vrhove in "nepozabna grebenska prečnja" na deviške pet- in šesttisočake; velik uspeh, ob takratnih derezah in cepinih so v strmih vesinah stopinje še izsekavali. "Vrhunstvo nam ni bil cilj, ljubili smo pustolovščine," je pisal Franci, ki je iz prostorov ambasade poročal o odpravi za razne jugoslovanske časopise in si pridobil vzdevek "el secretario". In tam je že pokazal, kaj ga zanima prav toliko kot plezanje: Kondorjeve gore je kar-tiral.

Leta 1958 je režiser Mirko Mahnič naredil film *Vzpon* (po Hornovi smeri na Jalovec), kjer sta glavno vlogo odplezala Franci in Janez Zupančič (www.gore-ljudje.si/v-nahrbtniku-sem-nesel-12ki-logramski-akumulator).

Glavna Francijeva strast pa je bilo beleženje in poročanje o alpinističnih dosežkih, s čimer je začel že sredi šestdesetih. Takrat je slovenski alpinizem šele lovil svetovni vrh, opravljani so bili prvi slovenski vzponi v Himalaji in Andih. Franci je z neverjetno vestnostjo, natančnostjo in z garaškim delom zbiral vse pomembne podatke o slovenskem alpinizmu in objavljajal poročila. Iz tega je nastala prva in najbolj temeljita zgodovina slovenskega odpravarstva v tuje gore *Na vrhovih sveta* (Mladinska knjiga, 1992). Ko sta Peter Ščetinin in Ante Mahkota plezala v Veliki strehi v Zahodni Cini, je odpotoval za njima, da je vzpon spremljal; ko so alpinisti iz Vzhodne Nemčije pozimi leta 1967 v šestih dneh preplezali severno steno Travnika, kar je veljalo za največjo alpinistično trofejo (poleg Čopovega stebra), je bival v Tamarju, da je od spodnje ekipe dobival sveže informacije. Ko so v petdesetih in šestdesetih letih v Slovenijo prihajali češki, ruski in bolgarski alpinisti, ki jih je Franci po naših hribih tudi vodil, je navezal prve mednarodne stike, se naročil na bolgarski alpinistični časopis, od koder je dobival informacije o svetovnem alpinizmu. Pravzaprav je ta njegov talent prva odkrila JLA, kjer je bil v Tolminu za *čatota*¹ in je v popoldnevih po vrsti prebiral vse *Planinske vestnike* od leta 1895 naprej. Z alpinistično zelo razgledanim Ljubom Juvanom, ki je znal *Planinske vestnike* tako rekoč na pamet, sta načrtovala alpinistični vodnik gora nad Tamarjem. Za izid takrat ni bilo pogojev, je pa na tej osnovi s kolegi Tomažem Banovcem, Mitjo Kilarjem in Jožetom Mundo spisal do dandanes edini sintetični epohalni alpinistični vodnik *Vzhodne Julijske Alpe* (Planinska založba Slovenije, 1970).

Pisal je kajpak za *Planinski vestnik*, epohalno *Enciklopedijo Slovenije* je zapolnil s slovenskimi alpinisti, pozneje je prispeval tudi v *Slovensko biografijo*; ves alpinizem z natančnimi podatki je imel v glavi. Na Planinski zvezi Slovenije je zato ustanovil informacijsko dokumentacijsko službo (INDOK), ki pa je zamrla. Leta 1967 mu je uspelo v časopisu *Delo*, ki je bil takrat najpomembnejši medij pri nas, odpreti redno ponedeljkovo rubriko Alpinistične novice. Informacije o slovenskem in tudi jugoslovanskem alpinizmu je zbiral s klasično pošto, po fiksnih telefonih (ki ga marsikdo sploh ni imel), pogosto pa so ga alpinisti obiskovali kar na domu. Med plezalce je delil dopisnice z znamkami, da so mu takoj po pre-

plezani smeri poslali informacije o vzponu. Da bi si pisanje olajšal, si je 1985 iz Nemčije *prisvercal* računalnik. Vse do prihoda interneta so bile ponedeljkove Novice najpomembnejši vir informacij o slovenskem alpinizmu, saj je Franci poročal o vsakem količkaj težkem vzponu; v najboljših časih so Novice zapolnile tudi dve tretjini športne priloge *Dela*. Marsikdo še danes doma hrani *Delove* izrezke o svojih vzponih. V njegovem pet kubikov velikem arhivu v Ljubljani in v bohinjskem vikendu je bila zbrana kompletna in detajlna zgodovina slovenskega alpinizma; zdaj se hrani v mojstranskem Slovenskem planinskem muzeju. Kdor je potreboval katerikoli podatek o slovenskem alpinizmu, je najprej in predvsem stopil k Franciju. To svoje življenjsko poslanstvo je opravljal še v zadnjih dneh življenja, ko je prijatelje prosil za ta in oni dokument, da ga bo arhiviral.

Franci Savenc v družbi Petra Ščetinina in Janeza Rutarja na srečanju alpinistov veteranov leta 2010
Foto Vladimir Habjan

S prihodom interneta je Franci takoj spoznal potencial nove tehnologije in ustvaril spletni portal Gore-ljudje, največji slovenski gorniški digitalni arhiv, na katerem še vedno živijo tudi Alpinistične novice, številne stare pa mu je uspelo arhivirati tudi na spletu. Na svojem spletišču je, kot vsa leta doslej, delal dobesedno vse dni po cel dan (še dopusta si ni privoščil), ga ves čas nadgrajeval, v ozadju izboljševal podatkovne zbirke in bil ves čas poln idej za prihodnost. Vse do zadnjih dni, ko ga je bolezen že močno izčrpala, je še vedno načrtoval izboljšave. Za Francijem so ostali bogati arhivi v papirni in digitalni obliki, ki bodo dobrodošel vir vsakomur, ki bo proučeval vzpon slovenskega alpinizma od trentarskih lovcev do vrhunskih vzponov v najvišjih gorstvih sveta.

Planinske institucije bi se Savencu za šestdesetletno skrajno požrtvovalno delo lahko oddolžile s primernim arhiviranjem in popisom teh petih kubikov slovenske in jugoslovanske alpinistične zgodovine. ○

¹ Čato: "Neformalni naziv za četno evidentičara u bivšoj JNA. To je bio nešto otresitiji, obrazovaniji ili stariji vojnik koji se bavio četnom administracijom, /.../ distribucijom dozvola za izlazak u grad i vojničkih pisama. Osoba od nesumnjivog poverenja komandira čete /.../ apsolutna vlast u vojničkom kolektivu". *Leksikon YU mitologije*.

Jesensko-zimski vzponi fantov in deklet

Niti mrzli zimski dnevi ne ustavljajo plezalcev, čeprav so ocene padle za kak plus ali dva. Tako med odmevnejše vzpone te pozne jeseni štejemo Soulmate 9b, ki jo je na Japonskem ponovil Minyoung Lee, in Quartiers Nord 9b Loica Zehanija v Orgonu. To je zanj že druga tako težka smer lani v tem plezališču po Mossoulu, ki jo je *splezal* spomladi. Jon Cardwell se je prvi pregrizel čez Wind Up Bird 9b v ameriškem plezališču Fortress of Solitude. Jakob Schubert je preplezal smer Alexa Megosa, Clash of the Titans, in ga preocenil na 9b. Ker tudi mi nismo ljubitelji vmesnih ocen, omenimo še vzpona Cedrica Lachata v Chilam Bilam 9b in Adama Ondre v El Maquinista 9b. Ondra, ki je bil pred kratkim v Sloveniji, je svoj izlet pri nas zaključil v stilu: *na flash* je preplezal Peščeno uro 9a v Sopotu. Tudi dekleta so bila pridna: Laura Rogora je uspela vpeti vrh Lapsusa 9a+, Michaela Kirsch pa se je sprehodila čez Ero Vello 9a. Le nekoliko pozneje je dodala še Victimias del Futur 9a. Oče mi je vedno govoril: "Ko si v formi za 9a, plezaj 9a-je." Tega se očitno drži tudi Anak Verhoeven, ki je v Santa Linyi v Kataloniji *splezala* Fabelo pa la enmienda 9a. V svetu brez fiksnih svedrovcev pa je Babsi Zangerl zmogla obupno tanko poč Meltdown 8c+.

Na balvanih

V svetu nižjih skal je ponovno udaril Charles Albert, plezalec, ki pleza bosonog. Svojemu problemu L'Ombre du Voyageur, ki poteka čez strop v plezališču Salève, je prilpil oceno 9A. Charlesu se smer sicer zdi težja, a vsi vemo, kaj se je zgodilo s podobno ocenjeno No Kpote Only. Tudi v Ameriki so močni fantje. Odkar so priljubljeni balvanški problem Sleepwalker zbili na 8C (če bo ocena obstala), sta ga ponovila še Zach Galla in 17-letni Kai

Whaley; slednji je za to preskočil kar nekaj ocen. Pred tem je imel najtežji *splezani* problem z oceno 8B. Mladič pa se ne more primerjati z Kwonom Gaeunom, ki je pri rosnih desetih *splezal* Southern Smoke 8c+ in postal najmlajši Zemljan s to oceno. Zdaj ima še kakšni dve leti, da ujame Thea Blasa, ki je pri dvanajstih zmogel 9a.

Plezalno leto pod črto

Letni obračun zaključimo z jubilejnimi priznanji Zlati grif.

Smer leta: Project BIG v Flatangerju – tretja svetovna 9c, ki jo je *splezal* Jakob Schubert. Po eni strani je kandidatka za prvo smer s tako oceno, ki jo bo nekdo tudi ponovil, čeprav je v nevarnosti, da kakšno oceno izgubi. Bolder leta: Burden of Dreams v Lappnorju; čeprav je problem že star, je to prva ponovitev tako težke smeri, ki je uspela Willu Bosiju, ki si je za študij naredil natančno repliko 3D skeniranih oprimkov.

Večraztežajka leta: ker so bolj odmevale ponovitve, dajemo priznanje Jerneju Krudru za vzpone v Panaromi in Španski smeri v Treh Cinah, kjer se je težko plezanje tudi rojevalo. Tujec leta: Chris Sharma, saj je po svojem štiridesetem letu še vedno dovolj dober, da stisne 9b+, oceno, ki jo prepleza manj kot deset ljudi na svetu.

Tujka leta: Anak Verhoeven, ki se je po končani tekmovalni karieri nekoliko umaknila iz soja žarometov, a se zdi, kot da 9a *spleza*, kadar se ji zahoče, pa četudi ponoči s čelno svetilko.

Slovenec leta: Matjaž Zorko, ki, čeprav nima naših najtežjih vzponov, ponosno kaže rekreativnim plezalcem, kako visoko lahko posežejo, če trenirajo kot živali in če plezajo 341 dni na leto.

Slovenka leta: Lučka Rakovec, ker Janja ni edina pri nas, ki zna plezati. Kot aktualna državna prvakinja in ena od vražjih Slovenk tudi Lučka lahko vedno poseže po medaljah doma in v svetovnem pokalu.

Tekma leta: Spektakel v Kopru, ki si ga Slovenija resnično zasluži. In, kot mi je vedno govorila mati – ker se maščevanje najbolj prileže hladno. V Kopru je bilo po podelitvi medalj namreč preklemsko mraz.

Stena leta: Slovenska Bistrica je postavila še en center evropske ravni, kjer lahko trenirajo prav vsi – prvič v Sloveniji tudi na Kilter Boardu. Kontroverzija leta: Vzpon Loica Zehanija v Artaburuju, mitski smeri po stropu v Margalefu, ki je odprla debato, koliko lahko varovalec z zahtevnim vrvi pomaga olajšati vzpon. Bajje kar precej.

Novice je pripravil Jurij Ravnik.

LITERATURA

Anja Karničar: Zgodovina jezerskega gornišstva. Občina Jezersko. Jezersko, 2023. 128 str., cene ni.

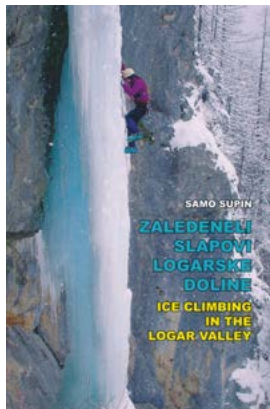
Pobuda za izdajo knjige je bila zaveza občine Jezersko ob vstopu v Skupnost gorniških vasi leta 2018. Tako je po menjavi mnogih generacij nastal lep knjižni pregled jezerskega gorniškega udejstvovanja, ki ga obeležuje 75 let delovanja domačega planinskega društva. Kot je napisala avtorica, je imela nemalo težav pri zbiranju gradiva in dostopnosti virov, ki so segali od že objavljenih del, ostalin preteklosti, kronik in spominov ter do uveljavitve digitalnega arhiviranja.

Uvodnemu spremnemu besedilu Mira Eržena, ki govori predvsem o projektu Gorniške vasi, sledi precej podroben zgodovinski pregled razvoja gornišstva na Jezerskem, in sicer od prve zgodovinske omembe, mimo gospodarstva na tem območju, prvopristopništva in razvoja turizma, prihoda in aktivnosti Čehov, prve svetovne vojne, rojstva jezerskega smučanja in začetkov alpinizma, do druge svetovne vojne in povojnega časa. Posebna poglavja so namenjena Jezerski planinski poti, nosaštvu

in izgradnji tovarne žičnice, začetkih mladinskega odseka – delovanju in mladinskim taborom –, ustanovitvi alpinističnega odseka, rojstvu alpinističnega smučanja, oskrbnikom Anici in Andreju Karničarju, alpinističnim dosežkom in ustanovitvi samostojne postaje GRS. Popisani sta odpravi na Anapurno 1995 in Andi '96, izguba Luke Karničarja in Rada Markiča, Jezerski rejli, sledi pa dogajanje v tretjem tisočletju; najprej odprava Everest 2000 in smučanje Dava Karničarja z vrha Everesta in njegov smučarski projekt "Sedem vrhov", obnova planinskih poti, odprava Pik Lenin 2007, slovo Dava Karničarja in samostojni podvigi članov društva v svetovnih gorovjih. V zadnjem prispevku župan Jezerskega razmišlja o prihodnosti kraja, gora in ljudi na tem območju. Avtorica in hkrati urednica je v zaključku napisala, da je *delo prvenstveno pisano z misljo na jezerskega bralca in bralko*. Zato razumemo množico imen brez priimkov, ki nedomačinom ne povedo kaj dosti, a tako pač je. Tudi s priimki je podobno, ponekod so sami brez imen, tako da si težko predstavljamo, za koga gre, če teh ljudi osebno ne poznamo. Ni kaj, urednici in zbirateljici gradiva gre vse priznanje, da ji je uspelo v množici gradiva ali pa tudi v pomanjkanju tega najti toliko vsebine, s katero prikaže delo več generacij, katerih namen je bil predstaviti svoje gore in s tem privabiti tudi druge, da jih spoznajo. Kdor se takega projekta – mislim knjige – nikoli ni lotil sam, ne more vedeti, koliko dela se skriva v njej. Že večkrat sem v recenzijah napisal, da se poskušajmo izogniti izrazu Centralne Alpe, ker obstajata le dva geografska izraza območja: Zahodne in Vzhodne Alpe, a dejstvo je, da desetletja govorimo(m)jo tako. Besedilo, ki je na pestri barvni podlagi, je za bralca ponekod nekoliko teže berljivo, bolje bi bilo izpisati tudi kratice v naslovih (MO – Mladinski odsek); a če je publikacija namenjena tistim, ki stvari poznajo, tudi temu ni gledati v zobe. Vsekakor je knjiga odlična pridobitev tudi za občino, za podobne kraje po Sloveniji pa zgled, kaj vse se da narediti iz bogate gorniške aktivnosti – tudi za promocijo kraja.

Vladimir Habjan

Samo Supin: Zaledeneli slapovi Logarske doline. Nazarje, Založba Arna, 2023. 172 str. 29,90 EUR

Zime so vedno bolj mile, zaledeneli slapovi pa zato izgubljajo svoj privednik in (p)ostajajo zgolj slapovi. A v tistih redkih zimskih dneh, ko mraz vodo za kratek čas vendarle spremeni v ujeta minljivost, se v Logarski dolini in njenih sosedah tare plezalcev z lednimi orodji. Pod slapovi pa ne čakamo v vrsti zgolj zaradi redko zamrznjenih lednih lepotcev, ampak zagotovo tudi zato, ker oblegamo le tiste, ki jih najdemo v starih plezalnih vodnikih in na spletu.

Plezalni vodnik *Zaledeneli slapovi Logarske doline*, ki je izšel decembra 2023 pri založbi Arna, je zato nujna oprema vsakega ljubitelja lednega in orodnega plezanja. Orodnega? Da, v njem so namreč predstavljene tudi novejšje kombinirane smeri, ki jih je za zdaj res še malo, vendar je v Logarski dolini in njeni okolici, kakor zatrjuje avtor vodnika, še veliko slapov in kombiniranih linij, ki čakajo na prve plezalce.

Verjetno največji poznavalec in raziskovalec tega območja, Samo Supin, na 172 straneh vodnika priročnega formata predstavlja 116 zaledenelih slapov in kombiniranih smeri. Kazalu in kratkemu uvodu sledi legenda uporabljenih simbolov, ki nam pomagajo brati skice. Slapovi so pregledno predstavljeni po območjih in oštevilčeni z leve proti desni od začetka do konca doline in nazaj. Vsako predstavitev območja dopolnjujejo zemljevid z označenimi in oštevilčenimi slapovi in koordinate parkirnih mest, tako da se z lahkoto orientiramo. Ob nujnih podatkih o značilnostih slapov, predvidenem času plezanja ter faktografsko opi-

sanih dostopih in sestopih ponekod najdemo tudi predstavljene posebnosti, ki jih nikakor ne smemo zamenariti. Večino opisov dopolnjujejo pregledne skice in fotografije. Kjer skice ni, opis in fotografija slapu ponujata dovolj informacij, da bomo lahko presodili, ali zapičiti cepine v led ali si izbrati drug slap.

Avtor *Zaledenelih slapov Logarske doline* pravi, da bomo ob pravih vremenskih razmerah v Logarski dolini našli 73 slapov in kombiniranih smeri, v soteski pod Pečmi 6, v Matkovem kotu 14, v Robanovem kotu 19 in v Podvolovljeku 4. Starejši plezalci in plezalkе boste mogoče v vodniku zaman iskali kak slap iz časov, ko se je še plezalo s cepini s skoraj ravnimi ročaji, saj je Supin slapove, ki ne zamrznejo več ali pa so zaradi različnih razlogov postali nepreplezljivi, izpustil. Plezalni vodnik bo v ta del Zgornje Savinjske doline gotovo privabil tudi tuje plezalce, saj je v celoti preveden v angleščino.

Nekoliko zmoti površen lektorski pregled, ki se kaže predvsem v (ne)uporabi presledkov v zapisih datumov in dodatkov v oklepajih med besedilom ter napačni rabi vezaja. A prepričani smo, da bodo napake v naslednjem vodniku odpravljene. Založba Arna namreč prosi za obvestila o morebitnih nepravilnostih in informacije o novih preplezanih slapovih ter kombiniranih smereh, kar zagotovo pomeni, da lahko pričakujemo dopolnjen ponatis.

Marta Krejan Čokl

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

PZS je med 21. in 30. novembrom 2023 v Kranju, Mariboru, Novem mestu, Ajdovščini, Velenju in Ljubljani uspešno izpeljala jesenske posvete za planinska društva. Obravnavali so splošne tematike, stanje porabe sredstev za planinske poti, usposabljanje za varnejšo hojo, akciji Peš iz dolin v višine in Zuugle.si ter organizacijo dneva planincev v prihodnje.

Prejemniki
priznanja častni
vodnik PZS za
leto 2023
Foto Miran Ritonja

Generalna skupščina Združenih narodov je leta 2003 razglasila 11. december za mednarodni dan gora. Tema je bila obnavljanje gorskih ekosistemov. Avtor lanske poslanice PZS podpredsednik PZS Martin Šolar je med drugim dejal: "Mednarodni dan gora 2023 je priložnost za večjo ozaveščenost o pomembnosti gorskih ekosistemov in poziv k rešitvam, ki temeljijo na naravi, ter k najboljšim praksam in naložbam, ki gradijo odpornost, zmanjšujejo ranljivost in povečujejo sposobnost gora za prilagajanje vsakodnevni grožnjam in ekstremnim podnebnim dogodkom. Kaj pri tem lahko storimo vsi, ki radi hodimo v hribe? Veliko! Kako lahko povežemo spoštljiv in odgovoren obisk gora branje ter obnavljanje gorskih ekosistemov? Poslušajmo se, berimo, izmenjajmo si izkušnje ter pojdimo v gore s ciljem hkratnega planinskega doživetja in varovanja gorske narave. Naš obisk gora naj bo spoštljiv in odgovoren, obnašajmo se obzirno do narave, pomagajmo živalskemu svetu preživeti zimo, planinci in turni smučarji bodimo skupaj z živalmi povezan del gorske narave."

PZS je planinke in planince povabila na možnost, da do enega odstotka odmerjene dohodnine namenijo planinski organizaciji za lepe planinske poti. Zbrana sredstva bomo namenili vzdrževanju in obnovi planinskih poti.

PZS je razpisala prosto delovno mesto samostojnega strokovnega sodelavca PZS za področje dela Odbora za članstvo PZS, Odbora pla-

ninstvo za invalide/OPP PZS, sodelovanja na marketinškem področju in pri delu na drugih področjih PZS. Raziskovalec planinske zgodovine Dušan Škodič, avtor knjige Triglav je naš in član našega uredništva Planinskega vestnika, je konec decembra postal zadnje ime tedna na Valu 202 v letu 2023.

V 18. in 19. nadaljevanju *podkasta V stenije* Miha Habjan gostil izjemno ustvarjalno in rahločutno profesorico angleščine in ruščine v pokoju Dušico Kunaver, ki je s svojimi zgodbami obudila spomin na velikega in nepozabnega Aleša Kunaverja, ter Tadeja Goloba, vrhunskega slovenskega pisatelja, alpinista, urednika in kolumnista.

Raziskovalna skupina (RS) deluje tudi na področju vzpodbujanja študentov in drugih raziskovalcev k pripravi diplomskih ali magistrskih del ter doktorskih disertacij, vsebinsko povezanih z gorništvom, alpinizmom in širšo dejavnostjo PZS. RS je tudi v letu 2023 podelila priznanje za najboljšo diplomsko, magistrsko oz. doktorsko nalogo. Prejel jo je Anže Javoršek za doktorsko delo *Turno in alpinistično smučanje v zahodnih Julijskih Alpah* (Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport).

Odbor inPlaninec je z različnimi skupinami izvedel pohode in izlete v zimski idili, opozoril na svetovni dan invalidov in povabil k branju knjige *Je moje življenje gora*, ki govori o Nataši Privošnik. Številne zdravstvene tegobe in posledično operacije so spremenile tok njenega udejstvovanja in življenja. A volje do življenja in

dela z ljudmi ni izgubila. Gore (in plezanje) so njen nov smisel v življenju, pri tem pa jo vodita dobrodelnost in sočutje. Je tudi članica slovenske paraplezalne reprezentance in je aktivna v akciji Slepri in slabovidni planinci po SPP.

Mladinska komisija (MK) je drugo soboto v novembru v prostorih PZS pripravila Zbor mladinskih odsekov in pred tem okroglo mizo o usposabljanjih, ki jih izvaja MK.

Zimska šola za pridobitev znanja in praktičnih izkušenj tehnike hoje v gorah pozimi bo od 16. do 18. februarja v Domu na Komni in okolici.

Vodniška komisija. Priznanje častni vodnik PZS je lani na zboru predstavnikov vodniških odsekov na Igu prejelo kar dvajset vodnikov PZS, ki so na področju prostovoljnega vodništva ali za vodništvo v okviru PZS naredili nekaj več in ki so vodniki vsaj že 30 let: Gregor Brezočnik (PD Fram), Andrej Colja (PD Nova Gorica), Milan Čelik (PD Iskra Kranj), Ivanka Dolenc (PD Škofja Loka), Peter Globočnik (PD Iskra Kranj), Alojzij Homan (PD Škofja Loka), Roman Jelenc (PD Škofja Loka), Janez Klemenčič (PD Železničar Ljubljana), Franjo Koprek (PD Škofja Loka), Bogdan Korošec (PD Slovenska Bistrica), Marjan Kovačič (PD Šmarna gora), Franjo Kunej (PD ZZV Celje), Jože Ružič (PD Matica Murska Sobota), Bogdan Seliger (PD Horjul), Stanislav Soklič (PD Ljubljana - Matica), Jože Stanonik (PD Škofja Loka), Jože Šega (PD Slovenska Bistrica), Jakob Trbovc (PD Dramlje), Zoran Vobič (PD Fram) in Peter Zmrzlikar (PD Komenda).

Gospodarska komisija. PD Nova Gorica išče zanesljive, odgovorne, prijazne in dinamične osebe, ki so pripravljene delati v njihovih kočah v Lepeni, pri Krnskem jezeru in na Krnu. Pisne prijave s potrebnimi osebnimi podatki in opisom delovnih izkušenj pošljite do 29. februarja na naslov PD Nova Gorica. PD Slovenj Gradec je objavilo razpis za oskrbniški par za oskrbovanje Koče pod Kremžarjevimi vrhom (1102 m), in sicer med aprilom in oktobrom. Rok prijav je 10. april. PD Dravograd pa je iskalo najemnika za Planinski dom Košenjak (1169 m).

Komisija za planinske poti (KPP). Planinska pot "Čez Doli", ki vodi iz Grahovega proti ruševinam cerkvice sv. Miklavža in naprej na Slivnico, je ponovno odprta in normalno prehodna. PD Vojnik obvešča o zapori planinske poti, ki vodi iz Vojnika na Rigelj, PD Snežnik Ilirska Bistrica pa o zapori na odseku planinske poti med Šembijami in Dolom, ki vodi proti Kozleku.

V pomladnih mesecih leta 2020 je več kot 617 kilometrov dolga Slovenska planinska pot (SPP) dobila novo celostno grafično podobo, v jubilejnem letu 2023 pa je Slovenski planinski muzej v Mojstrani v sodelovanju s PZS odprl razstavo, ki je namenjena predstavitvi poti, življenja in znamenitosti na poti in ob njej. Poleg Mojstrane je bila potujoča razstava lani na ogled na Jezerskem, v avstrijskem Pliberku, na Kalu nad Hrastnikom, v Mariboru, Velenju, Bohinju, Kopru, Ankaranu, na Pohorju, v Slovenj Gradcu in Kamniku, februarja pa se seli na Reko na Hrvaškem.

Novost ob 70. obletnici Slovenske planinske poti je tudi posodobljen častni znak SPP, namenjen planincem, ki prehodijo celotno pot. V teh letih je SPP v celoti prehodilo 11.000 planincev.

Komisija za varstvo gorske narave je povabila na spletno predstavitev magistrskega dela Mateja Kovača z naslovom *Mikroplastika v visokogorskih jezerih*. Kovač je 12. decembra 2023 z zagovorom svojega magistrskega dela uspešno zaključil študij na Fakulteti za varstvo okolja.

Komisija za alpinizem (KA) uspešno izdaja odlične alpinistične novice, ki jih pripravljata Tomaž Jakofčič in Gašper Pintar. KA je opozorila na pravočasno registracijo alpinističnih odsekov in klubov pri KA za leto 2024.

KA je sredi oktobra organizirala plezalni tabor Zasavje 2023. Namen tabora je bil spoznavanje s plezalno disciplino kot trening za zimski alpinizem ali kot samostojno disciplino, plezanje z orodji (*drytooling*) v zasavskih plezališčih, prenos znanja in izkušeni na (mlajše) plezalce ter druženje plezalk in plezalcev, ki jih ta vrst plezanja navdušuje.

Sara Jaklič (AO PD Kranj) in Marija Šorl (AO PD Ljubljana - Matica) sta poročali z njunega tabora med 28. oktobrom in 18. novembrom 2023 v Omanu. "Najina velika želja je bila plezanje v južni steni Jabal Mishta, vendar so nama previsoke temperature to onemogočile. Namesto tega sva izkoristili plezanje v senčnih pobočjih in tako obiskali stene, ki so sicer deležne manj obiska. S tem sva pridobili celosten vtis o plezanju in kakovosti skale v Omanu."

Peto leto zapored so se v Koči na Gozdu ob koncu sezone sestali kategorizirani alpinisti in predstavniki izvršnega odbora KA.

KA je objavila razpis za akcije KA v letu 2024. Na razpis se lahko prijavi le registrirani alpinisti, člani PZS, ki izpolnjujejo vse razpisne pogoje. Rok prijav je 31. januar.

UIAA mednarodni plezalni tabor za mlade se bo odvijal v francoskem Guillestru (blizu Briançonu) od 11. do 18. februarja.

Komisija za športno plezanje je med 17. in 19. novembrom organizirala prvi *kampus* hitrostnega plezanja v Plezalnem centru Celje, ki ga je z navdušenjem vodil izkušeni trener iz Italije Massimo Bassoli. Tridnevnega dogodka se je udeležilo kar 30 trenerjev, 44 plezalcev iz mlajših kategorij in 20 plezalcev iz srednjih in starejših kategorij.

Plezalni center Prevalje so 9. decembra odprli v družbi športne plezalke Janje Garnbret. Po besedah župana Prevalj Matica Tasiča je center po vsebini in opremini unikaten in eden najbolj atraktivnih na svetu. Minister Matjaž Han pa v njem vidi tudi dodano vrednost za turizem. Naložba v center je vredna pet milijonov evrov.

Društvo športnih novinarjev Slovenije je 19. decembra v Cankarjevem domu za najboljša športnika leta 2023 okronalo športno plezalko Janjo Garnbret (že četrtič) in kolesarja Tadeja Pogačarja, za najboljšo ekipo pa nogometno reprezentanco.

Komisija za gorske športe. Slovenska reprezentanca v tekmovalnem turnem smučanju je uspešno začela

Spoštovani naročniki Planinskega vestnika,

obveščamo vas, da bodo položnice za letno naročnino na Planinski vestnik poslane februarja 2024. Do konca januarja 2024 imate čas, da si priskrbite članski popust.

Kaj morate za to storiti?

Sklenite ali podaljšajte svojo planinsko članarino v izbranem planinskem društvu do konca januarja 2024 in na položnici bo upoštevan 25 % članski popust. Upravičeni boste tudi do ostalih ugodnosti, ki vam jih prinaša članstvo v eni največjih in najbolj množičnih organizacij v Sloveniji. Planinsko članarino lahko uredite v izbranem PD, na sedežu PZS ali na spletu (<https://clanarina.pzs.si>)

Več informacij dobite na 01 43 45 690, pv@pzs.si, www.pzs.si

tekmovalno sezono. Na prvi tekmi svetovnega pokala, ki je bila 25. in 26. novembra v Val Thorensu v Franciji, sta Rea Kolbl in Klemen Španring v mešani štafeti osvojila odlično 9. mesto, kar je največji slovenski uspeh v tej disciplini. V šprintih sta se uvrstila na 41. oz. 52. mesto. 9. in 10. decembra sta v Meribelu v Franciji potekali prvi tekmi mladinskega svetovnega pokala turnega smučanja v letošnji sezoni. Slovenske barve so zastopali kadeta Lena Lupša in Jon Pritržnik ter mladinec Maj Pritržnik, ki je s 7. mestom v šprintih dosegel svojo najboljšo uvrstitev na tekmah mladinskega svetovnega pokala, prav tako pa s 13. mestom svoj najboljši rezultat na posamičnih tekmah svetovnega pokala in dokazal, da se lahko tudi v tej kraljevski disciplini kosa z najboljšimi mladinci na svetu.

Prva tekma za državno prvenstvo v tekmovalnem turnem smučanju (šprinti) je 23. decembra na Rogli organiziral Turnosmučarski klub LiMa, in sicer v disciplini šprinti.

V Brnu na Češkem se je 2. decembra odvila druga tekma v seriji evropskega pokala v tekmovalnem lednem plezanju v sezoni 2023/24. Tekma je doživela rekordno udeležbo, na štartni listi je bilo kar 72 tekmovalcev in 35 tekmovalk iz 18 držav. Slovenske barve je zastopala šesterica, med katerimi se je najvišje zavihtel Gregor Šegel, ki je le za las zgrešil finale, nastopila sta tudi Nadja Korinšek in Miha Guna. 16. decembra se je v Utrechtu na Nizozemskem odvila tretja lanska tekma evropskega pokala v lednem plezanju. Gregor Šegel in Marko Guna sta se poskrbela za dvojni finale, Miha Guna je bil 23.

Komisija za turno kolesarstvo je opozorila na registracijo turnokolesarskih odsekov.

Planinska založba je vse do 19. decembra nudila predpraznične popuste.

Pri Planinski založbi je v 65 letih izšlo 14 izdaj vodnika po Slovenski planinski poti, ki je leta 2023 praznovala 70 let, skupno 42 tisoč izvodov. Leta 1958 je izšel prvi vodnik *Po slovenskih gorah – vodnik po planinski transverzali*, ki so ga uredili Vilko Mazi, France Planina in Cene Malovrh; po-

natisnili so ga v letih 1964 in 1969. Po spremembah Slovenske planinske transverzale št. 1 in preimenovanju v Slovensko planinsko pot je leta 1994 (s ponatisom v letu 1998) izšel nov vodnik avtorja Jožeta Dobnika in odtlej se tudi imenuje Slovenska planinska pot. Izpod peresa in koraka Andraža Poljanca in Arnejska Milenka - Prleta je vodnik doživel novo prenavo leta 2012, temeljito nadgradnjo pa spet leta 2018, ko je pod uredniško taktirko Jožeta Draba in avtorstvom Gorazda Goriška, Mojce Stritar Kučuk in Andraža Poljanca prvič izšel v treh knjigah, razdeljen na odseke oziroma etape, že naslednje leto doživel ponatis in angleško izdajo *Slovenian Mountain Trail*, ob lanskoletni 70. obletnici pa vnovični natis v eni knjigi. V teh letih pa je bilo prodanih tudi več kot 200.000 *Dnevnikov Slovenske planinske poti*.

PZS je veliko pozornosti namenila preventivni dejavnosti za varnejše obiskovanje gora v zimskih razmerah, ob tem je pripravila tudi novinarsko konferenco. PZS je povabila na ogled dokumentarno-izobraževalnega filma *Triglav, naš dom* na TV Slovenija, ob mednarodnem dnevu gora in festivala Alpske kon-

vencije Brati gore pa na predavanja in dogodke širom Slovenije, med njimi v Knjižnico Otona Župančiča v Ljubljani, v Litijo, Idrijo in na osrednji dogodek PZS v Kamnik.

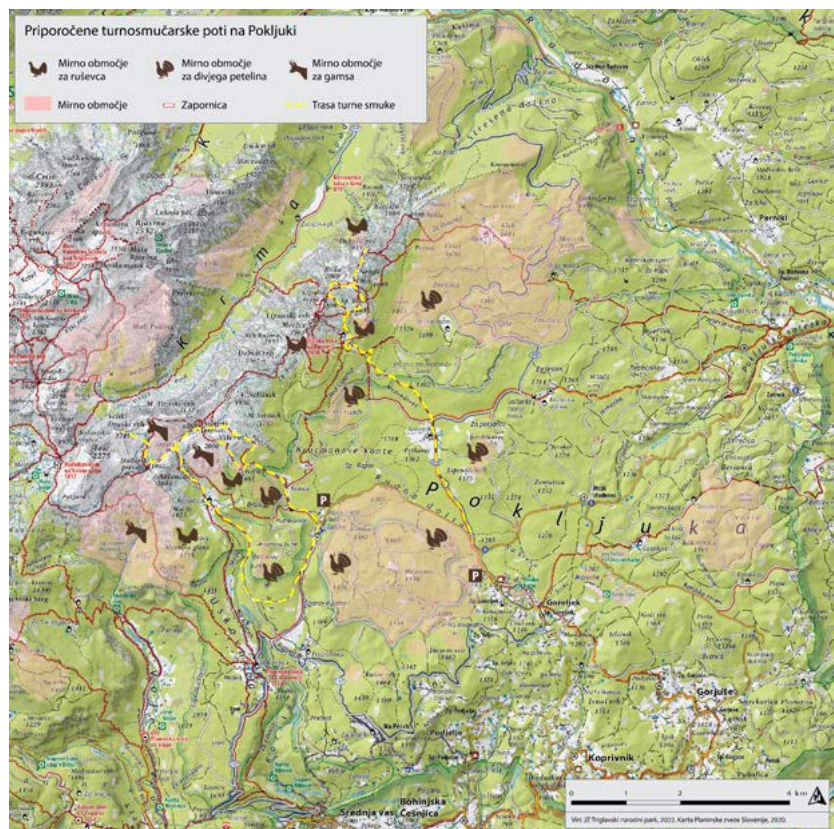
16. bovški festival filmov o naravi in športih v njej Bovec *Outdoor Film Festival (BOFF)* je v zadnjih dneh leta v Stergulčevo hišo v Bovcu znova privabil množico navdušenih ljubiteljev gora. Marca pa k nam prihaja *BANFF Centre Mountain Film Festival*, in sicer se bo 26. marca v Cineplexxu v Ljubljani zavrtelo pet filmov.

Zdenka Mihelič

Priporočene turnosmučarske poti na Pokljuki

Najbolj priljubljene turnosmučarske poti na širšem območju Pokljuke potekajo v bližini mirnih območij za belko, divjega petelina, ruševca in gamsa. PZS je s partnerji projekta VrH Julijcev pripravila zemljevid priporočenih turnosmučarskih poti na Pokljuki, na katerih boste živalim zagotavljali večjo mero miru. Gozdni in skalni robovi, prelomnice, goličave in bližine krmišč so prostori, kjer

Zemljevid priporočenih turnosmučarskih poti
Arhiv PZS

se živali, ki aktivno preživijo zimo, največ zadržujejo. Bolj aktivne so ob mraku in ponoči, ko iščejo hrano. Vsak dodaten premik, ki ga ustvarite s svojo prisotnostjo, pomeni zanje veliko izgubo energije in posledično slabše pogoje za njihovo preživetje. Skupnost Julijske Alpe je oblikovala tudi novi turistični produkt Juliana SkiTour, štiri turnosmučarske etape po Julijskih Alpah s skupno dolžino 52 kilometrov.

Za čim bolj varno turno smuko pri izbiri ture upoštevajte krajše dni, svoje znanje, izkušnje, trenutne snežne in vremenske razmere, vremensko napoved ter stopnjo nevarnosti proženja snežnih plazov.

Zdenka Mihelič

Nova izdaja Vodnika po planinski poti SPD Trst Vertikala
Arhiv SPD Trst

posamezno območje. Ti odseki so Pot dr. Alojza Dolharja, Pot Henrika Tume, Pot Martina Čedermaca, Pot Klementa Juga, Pot Zorka Jelinčiča in Pot Stojana Sancina.

Prenovljeni vodnik ima odlično posodobljeno grafično podobo, številne fotografije in zemljevide z vrisano potjo. Kot je dejala predsednica SPD Trst Marinka Pertot, se je SPDT odločilo za oživitve poti in za izdajo posodobljenega vodnika po Vertikali, in to zaradi prepričanja, da je bila zamisel njihovih predhodnikov

dragocena in za tiste čase celo vizionarna: "Naša planinska pešpot bo tako postala sodoben *camino* in bo popotnika vodila k odkrivanju, spoznavanju in ovrednotenju območja, kjer živimo Slovenci na zahodni meji, k raziskovanju naših krajev, tradicij in naše kulture."

Vodnik, ki ga lahko kupite v SPD Trst, je izšel v slovenskem in posebej v italijanskem jeziku. Z izidom in predstavitvijo vodnika 7. decembra lani v Trstu je SPD Trst stopilo v leto praznovanja častitljive 120-letnice ustanovitve društva, ki ga obeležuje letos.

Zdenka Mihelič

Spoštljivo in odgovorno obiskovanje gora pozimi

PZS je v okviru projekta Vrh Julijcev pripravila novo zloženko *Spoštljivo in odgovorno obiskovanje gora pozimi*, s katero pojasnjuje razloge, ki so pomembni za varstvo vrst v gorah in hkrati nagovarja obiskovalce gora, kako se vesti v gorah pozimi. Držimo se označenih in ustaljenih poti ali prog. Izogibamo se predelom, ki jih živali uporabljajo za počivanje in prehranjevanje. Ne povzročajmo nepotrebnega hrupa.

Pomembno je naslednje:

1. Na vsako turo se ustrezno pripravimo že doma, tako da preučimo snežne in vremenske razmere, izberemo primerno opremo ter

Posnetek strani iz zloženske Spoštljivo in odgovorno obiskovanje gora pozimi

Nova izdaja Vodnika po planinski poti SPD Trst Vertikala

Konec minulega leta je Slovensko planinsko društvo Trst izdalo prenovljeni *Vodnik po planinski poti SPDT Vertikala*. Avtorja vodnika sta Jasmin Rudež in Maksimiljan Kralj.

Pot Vertikala je bila zamišljena, začrtana in urejena pred petdesetimi leti, sočasno je bil izdan planinski vodnik. Pot Vertikala, dolga 384 kilometrov, poteka od Tromeje nad Ratečami do Lazareta na slovensko-italijanski meji pri Debelem rtiču, in sicer čez vrhove gora in hribov ter skozi kraje v Italiji, v katerih živijo Slovenci. Pot je označena z modro-belo markacijo in je razdeljena na šest delov, poimenovalih po enem literarnem liku in zaslužnih Slovencih, pomembnih za

4 Pri smučanju v redkih macesnovih sestojih gibanje čim bolj omejimo na traso poti. Zelo verjetno v teh predelih prezimujejo ruševci v svojih snežnih luknjah. Če se približamo skrivališču, ptico prepodimo iz njega. To je za žival zelo stresno, saj si mora ponovno narediti luknjico in nadomestiti izgubljeno energijo.

5 Pomembno je tudi, da ne povzročamo nepotrebnega hrupa, kot so vriskanje, kričanje ali glasna glasba. Navdušenje nad zasneženo pokrajino lahko izrazimo tudi na drug manj moteč način.

6 V primeru spremstva psa naj bo ta vedno na povodcu.

Zupoštevanjem teh napotkov bo naš obisk gorske narave varen in nemoteč za njihove prebivalce.

Več informacij najdete na spletnem mestu Triglavskega narodnega parka (www.tnp.si) in Planinske zveze Slovenije (www.pzs.si).

Izdala Planinska zveza Slovenije
2023, 6.000 izvodov
Zasnova in besedilo: Tanja Menegalija, Andrej Arh, Tomaž Mihelič, Martin Solar
Fotografije: Tanja Menegalija, Tomaž Mihelič, Martin Solar
Oblikovanje: Andreja Aljančič Povirk s.p.
Tisk: Fotolito Dolenc d.o.o.

SPOŠTLJIVO IN ODGOVORNO OBISKOVANJE GORA POZIMI

Projekt Vrh Julijcev - Izboljšanje stanja vrst in habitatnih tipov v Triglavskem narodnem parku sofinancirata Evropska unija iz Evropskega sklada za regionalni razvoj in Republika Slovenija.

načrtujemo traso poti, ki je varna in ne poteka skozi ali v bližini mirnih območij, kjer zimsko obiskovanje ni dopustno. Če smo neizkušeni, se odločimo za vodnika, ki ima vse potrebne licence za zimska vodenja.

2. Pozimi se držimo označenih in ustaljenih poti ali prog, še zlasti v gozdu in na gozdnih robovih. Živali se na določenih območjih navdijo na prisotnost človeka in se počasi umaknejo v mirne predele.
3. Izogibamo se predelom, ki jih živali uporabljajo za počivanje in prehranjevanje, kot so sončni skalni in nezasneženi predeli.
4. Pri smučanju v redkih macesnovih sestojih gibanje čim bolj omejimo na traso poti. Zelo verjetno v teh predelih prezimujejo ruševci v svojih snežnih luknjah. Če se približamo skrivališču, ptico prepodimo iz njega. To je za žival zelo stresno, saj si mora ponovno narediti luknjo in nadomestiti izgubljeno energijo.
5. Pomembno je tudi, da ne povzročamo nepotrebnega hrupa, kot so vriskanje, kričanje ali glasna glasba. Navdušenje nad zasneženo pokrajino lahko izrazimo tudi na drug, manj moteč način.
6. **Če imamo s sabo** psa, naj bo ta vedno na povodcu.

Uabilo

Vabimo avtorje, ki bi napisali izbirni vodnik (45 izletov in tur) za območje severovzhodne Slovenije. Območje, kjer bi bili izbrani cilji, je identičen vodniku *Po gorah severovzhodne Slovenije* (Milan Cilenšek, Viktorija Dabič s sodelavci. Druga popravljena in dopolnjena izdaja. Planinska založba, 2007). Avtor je lahko en sam ali jih je več in si razporedijo posamezne predele. Avtorje prosimo, da se javijo na elektronski naslov urednik@pzs.si ali planinska.zalozba@pzs.si.

Planinska založba

U SPOMIN

Saša Slavec

(1929–2023)

Foto Vladimir Habjan

Naš oče Saša Slavec se je rodil 2. februarja 1929 v Ljubljani stavbarskemu podjetniku Josipu Slavcu in mami Zori Robežnik. Otroška leta je preživel na Jezerski cesti v Kranju. Ljudsko šolo je opravil tudi v Kranju, poletja pa je družina preživljala v domači brunarici pod Vrščicem, kjer se je že kot otrok zelo navezal na gore.

Ob začetku vojne se je družina zaradi pretečih nemških deportacij umaknila k sorodnikom na Vič. Kot zavedni domoljubi so vsi od začetka podpirali osvobodilno gibanje; Saša je bil v zadnjih dveh letih kurir na kurirski postojanki pod Jamnikom, na koncu vojne pa v zaščitni četi mesta Kranj. Kmalu potem so se morali izseliti iz lastne hiše in so se preselili k sorodstvu v Tacen. Saša se je po maturi v kranjski gimnaziji vpisal na gradbeno fakulteto.

Ob tem je zelo rad zahajal v gore. V hiški pod Vrščicem je bilo vedno veselo. Vršaci in stene Julijcev so bile zanj vedno spodbuden izziv – obiskal in preplezal je veliko okoliških in drugih vrhov. Takrat je spoznal tudi Tatjano Ipavic in se z njo leta 1959 poročil v cerkvi v dolini Trente. V zakonu sta se jima rodila sin Aleš in hčerka Barbara. Ko so v družino prišli vnuki in pravnuki, jih je bil neizmerno vesel. Vse praznike je družina vedno praznovala skupaj.

Že od otroštva je doživljal podjetnost očeta stavbenika Josipa Slavca katerega podjetje je bilo po vojni nacionalizirano (Gradis). V sodelovanju

s sorodniki je Saša prevzel izdelavo lepil in izravnalnih mas za obrtniška dela. Pridobil je obrtno dovoljenje za izdelovanje predmetov iz plastičnih mas in umetnih smol. Z njegovim pogumom in podjetniškim duhom je obrt uspevala in rasla.

Posebej ga je zaznamovalo prijateljstvo z Jakom Čopom, priznanim gorskim fotografom. Z njim sta prehodila mnoge steze slovenskih gora, njune fotografije pa pričajo o lepoti vršacev. Bil je tudi pobudnik in podpornik srečevanj slovenskih alpinistov veteranov.

Z ženo Tatjano sta se leta 1992 preselila v Svarje pri Golniku, kjer sta uživala svoj pokoj. Precej sta tudi potovala in odkrivala daljne dežele. Vedno je rad zahajal v družinsko kočico na Vrščicu, v objem gora, kjer je v krogu svojih in s prijatelji preživel veliko lepih trenutkov, ki ostajajo vsem v najlepšem spominu. Bil je izredno dober človek, mil po duši in prijazen do vseh svojih bližnjih in prijateljev. Tudi v domu v Naklem je bil vedrega duha kjer se je 24. oktobra 2023 mirno poslovil v 95. letu starosti. Preživel je skoraj stoletje dolgo zdravo, delavnosti in ljubezni polno življenje.

O njegovi pomoči se je v zahvali posebej izpovedal alpinist Viki Grošelj. Pri njem se je oglašil kot mlad navdušen plezalec, ki je vsepovsod iskal pomoč in podporo za uresničevanje svojih alpinističnih načrtov in drugih najvišjih gorstvih sveta. K njemu je vedno prihajal z največjim veseljem. Ko sta začela govoriti o gorah, so oči obema enako žarele. Nikoli ni odšel praznih rok in še z večjim veseljem mu je po vrnitvi prihajal poročat, kako je bilo. V pogovorih z njim je čutil, da bi malo mlajši in brez drugih skrbi najraje šel kar z odpravo. Kako lepo in dragoceno je bilo imeti takega podpornika. Tudi pozneje se je ta podpora nadaljevala. Tega mu ne bo nikoli pozabil, nasproti pa si bosta prihajala v mislih in spominih. Vsakomur od nas je dana možnost, da svoje življenje preživi kar najbolj plemenito in pošteno do sebe in drugih. Dragi Saša, tebi je to več kot uspelo.

Aleš Slavec in Viki Grošelj

**POČITNIŠKA
PLEZALNA
ŠOLA**

AKTIVNE IN ZABAVNE POČITNICE | ZA ZAČETNIKE IN IZKUŠENE MLADE PLEZALCE
10 TERMINOV PREKO CELEGA POLETJA | WWW.PLEZALNICENTER.SI

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

**U prihodnjih številkah Planinskega
vestnika boste lahko prebrali ...**

TEMA MESECA
Starostniki v gorah

INTERJU
Miro in Janez Šušteršič, Andrej Jež, Thierry
Duffar, Dušica Kunaver, Andreja Jagodic in
Nika Radjenovič, Ivana Leskovar, Drejc Kokelj,
Klavdij Mlekuž in Klavdija Mlekuž Peroša

Z NAMI NA POT
Bosna in Hercegovina, Islandija, Visoke Ture

TV Krpan
urednistvo@produkcijakrpan.eu +38640 146 101

www.facebook.com/tvkrpan

TELEVIZIJA Z MERO IN OBČUTKOM

GLEJTE NAS
V DIGITALNI SHEMI TELEMACH (PROGR.MESTO 750)
PRI KABELSKIH OPERATERJIH
(PROGR.MESTO 30)

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

*Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.*

**ZIMSKA
DOŽIVETJA
NARAVE**

vsak petek ob 17.05 h
na radiu Ognjišče
z Blažem Lesnikom

RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

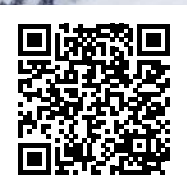
www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

gore-ljudje

Na voljo v trgovinah: Kibuba, Iglu Šport, Annapurna, Extreme Vital, Intersport, Hervis, Action Mama, Enduro, Eilan

ZA NEPOZABNO TURO
SOELDEN 42

www.factorystore.si